

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. VIII. De Providentia Dei

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

DISPUTATIO VIII.

De Providentia Dei.

Ad questionem 22. prima partis

DE Providentia divina eleganter & eruditè disserunt SS. Patres, Ambrosius, lib. 1. offic. cap. 13. Nissenus lib. 8. phisic. Nianzenus duplici carmine de providentia, Chrysostomus homil. 9. ad populum, & in libris de Providentia. Damascenus lib. 1. de fide orthodoxa cap. 27 usque ad 30. Augustinus 5. de civit. cap. 9. 10. & 11. Theodoretus in sermonibus de providentia, & Salvianus in octo libris quos de ei elegantis stylo conscripsit. De hoc etiam divinito attributo agit S. Thomas cum Magistro in 1. 2. 2. 3. Tertio contra gent. cap. 74. & sequentibus. Questione 5. de verit. & hic quaest. 22. Nos etiam breviter & succinctè in hac disputatone de illa disseremus, & quæ Sancti illi Patres, elegantis ac fusiori stylo tradunt, ad ordinem & methodum scholasticam reducemus.

A cio libertatis, dixerunt quod providentia non est de his quæ sub sunt libero arbitrio, scilicet de electionibus, sed quod illa solum refertur ad exteriores eventus.

Utergò hi errores efficaciter confutentur, breviter demonstrandum est, Primò in Deo esse providentiam. Secundò illam esse perfectam, & se extendere non solum ad species rerum, sed etiam ad individua, quamvis corruptibilia; & numerum imperfectorum etiam animalium, ab æterno esse à Deo præordinatum, & prædefinitum. Tertio non solum res naturales & necessarias, sed etiam contingentes & liberas, divinæ subesse providentiæ, eamque illarum libertatem & contingentiam non destruetere, sed astruere.

§. I.

Ostenditur perfectam esse in Deo rerum creaturarum providentiam.

DEo primò, stando tam principis fidei, quàm luminis naturalis, negari non posse, 2 esse in Deo providentiam.

Probatur primò conclusio ex variis Scripturæ testimoniis. Dicitur enim Sapientie 7 Attingit à sine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Et cap. 14. Tua autem Pater providentia gubernat. Matth. 6 Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & Pater vester cælestis pascit illa. In Psalmis etiam sæpè fit mentio providentiæ & curæ quam Deus habet creaturarum corruptibilium: Psal. 103. 106. 134. & aliis. Videatur Augustinus tam loco citato, quàm libro 5. de Genesi ad litteram c. 21.

Probatur secundò conclusio ex ipso nomine Dei, quod ut docet D. Thomas supra quæst. 13. art. 8. & 1. contra Gent. cap. 46. ab universali rerum omnium providentia fuit impositum; nam ut dicit Damascenus lib. 11. de fide cap. 11. hoc nomen *δὲος*, quod secundum Græcos Deum significat, dicitur *ἀπὸ θεοῦ*, quod significat confidero, seu provideo Hinc aliqui ex antiquis Deum *πρόνοιας*, id est providentiam, appellabant, & Dionysius 10. de divin. nomin. ait Deitatem esse quæ omnia videt providentiâ & bonitate perfectâ.

Tertio demonstrari potest conclusio omnibus argumentis, quibus in Tractatu de attributis, 4 Dei existentiam ostendimus, ex illis enim etiam 1. art. 2. concluditur Dei providentia, ut rectè ait Nemesius lib. de facultate animæ c. 42. Unde merito Lactantius deridet Epicurum, quòd Deum esse dixerit, & tamen providentiam omnem negaverit. Quo enim, inquit, quid repugnantius dici possit non video. Etenim si est Deus, utique providens est ut Deus, nec aliter potest Divinitas tribui, nisi & præterita teneat, & præsentia sciat, & futura prospiciat. Cùm igitur providentiam sustulit, & Deum negavit: cùm autem Deum esse professus est, & providentiam simul esse concessit; alterum enim sine altero, nec esse prorsus nec intelligi potest. Quare non desunt alii qui merito credant, Epicurum verbis tantum & declinandæ solum invidiæ causâ, Deos admisisse quos prius negaverat: si enim rogaretur unde noverit Deum esse, quid aliud respondere posset, nisi ex ejus effectibus, Deum enim nemo vidit umquam: At ex iisdem effectibus noscat etiam Dei providentiam necesse est: Vel igitur nullus est Deus, vel est ali-

Qqq 3 qua

ARTICULVS I.

In Deo sit necessariò ponenda Providentia, & ad quæ illa se extendat

Cetera divinam providentiam multipliciter Cetera erunt antiqui Philosophi. Quidam enim existimantes, omnia à casu & fortuna, vel ex necessitate, aut fortè cunditate naturæ provenire, providentiam omnino negarunt. Alii vero illam mutam & maneam fecerunt, concedentes Deo providentiam de rebus quantum ad earum species, non autem quantum ad individua quæ corruptibilia sunt. In quorum persona dicitur Job 21. Nubes latibulum ejus, & circa cardines cæli perambulabat; neque nostra considerat. In hoc errore fuisse Aristotelem, censent aliqui quos refert & sequitur Vazquez hic disp. 64. & 87. Sed oppositum sentit D. Thomas, tum supra quæst. 14. art. 11. ubi ait Philosophum non negasse Deo scientiam contingentium. Tum etiam 3. contra Gent. cap. 75. ubi postquam variis rationibus ostendit quòd providentia divina sit singularium contingentium, in fine capituli ait: Per hoc autem excluditur opinio quorundam, qui dixerunt quòd divina providentia non se extendit usque ad hæc singularia: quam quidem opinionem quidam Aristotelis componunt, licet ex verbis ejus haberi non possit.

Tertium errorem refert idem S. Doctor hic art. 2. ex Rabino Moysè, qui negabat Deo providentiam horum inferiorum, solis exceptis hominibus, propter similitudinem divinam quam participant.

Quartus denique error fuit Ciceronis, qui ut refert Augustinus, ubi supra, negavit Deo providentiam eorum quæ pendent à libero arbitrio, quia putabat eam pugnare cum libertate. Eundem errorem attribuit D. Thomas 3. contra Gent. cap. 89. Origeni, & quibusdam antiquis Philosophis, qui non intelligentes qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit, absque præjudi-

Tom. I.

qua providentia, quæ mundum istum moderetur & regat.

5 Quattò potest divina providentia probari ex ordine partium universi, & stabilitate ejusdem ordinis: Quod enim est à casu, est inordinatum, instabile, & inconstans: At mundi partes ordinatissimæ sunt, & hic ordo semper perseverat: Ergo mundus non à casu & fortuito, sed à sapientissimò aliquo gubernatore regitur. Quomodo (inquit Damascenus) adversantes natura, ignis dico & aqua, aeris & terra, in unius mundi complementum concurrissent ad invicem, & sine dissolutione perdurarent, nisi quæpià omnipotens virtus, & ea conjunxisset, & semper conservaret indissoluta. Eodem discursu utitur Athanasius libro contra Gentes, ubi fusè demonstrat, quod non posset ordo universi in tanta partium diversitate, imò pugna continua, permanere, nisi aliqua suprema intelligentia, summo consilio & sapientiâ, illi perpetuitati conduceret. Quod explicat exemplo civitatis, vel exercitus, in quibus non posset diu pax & tranquillitas conservari, nisi esset aliquis Princeps, vel Magistratus, qui omnes in officio contineret, & tali paci & tranquillitati prospiceret. Unde olim Aristoteles, vel quisquis est author libri de mundo, dixit, quærens quid sit Deus, ac definiens, *Hoc in mundo illum esse, quod in navi gubernator, quod in curru auriga, in choro prætor, dux in urbe, Imperator in exercitu.* Et Boëtius lib. 4. de consolat. sic Deum alloquitur:

*O qui perpetuâ mundum ratione gubernas:
Terrarum cælique sator, qui tempus ab ævo
Ire jubes, stabilisque manens, das cuncta moveri.*

6 Quintò, si Deus non haberet providentiam rerum, vel hoc esset, quia eas non cognosceret, vel quia eis providere non posset, vel quia nollet: Primum derogat ejus infinita sapientiâ, secundum ejus omnipotentiam, tertium ejus bonitati: Ergo est in Deo providentia. Unde Isaïæ 40. *Appendit tribus digitis in glebem terræ, quod Sancti Patres explicant de tribus illis attributis, potentia scilicet, sapientiâ, & bonitate, quæ perfectam providentiam perficiunt, & quæ sunt veluti tres digiti manûs Dei, quibus omnia ad extra operatur. Eandem providentiam olim Ægyptii per sceptrum cujus fastigium fulgentissimus oculus supereminet, representarunt: quia omnia quæ Deus infinita suâ virtute condidit, fulgentissimo suæ sapientiæ & providentiæ oculo lustrat, futuraque prospicit, præsentia intuetur, & præterita tenet.*

7 Sextò funditus evertitur religio, si nulla admittatur in Deo providentia, ut enim ait Lactantius de ira Dei cap. 8. *Si Deus nihil unquam boni tribuit, si colentium obsequio nullam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quam templa adificare, sacrificia facere, dona conferre, rem familiarem minuere, ut nihil assequamur? Et Cicero 1. de natura Deorum: Si Dii neque possunt nos juvare, nec volunt, nec curant omnino, quid ulios Dii immortalibus cultus, honores, preces exhibemus?*

8 Septimò dari providentiam evincit naturalis omnium inclinatio: in repentinis enim perurbationibus (ut rectè Nemesius) sine electione & deliberatione, Dei numen invocamus, velut naturâ nos sine doctrina ad Dei opem perducente. Vel ut egregiè Tertullianus: *Anima licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravæ conscripta,*

licet libidibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis Diis ex ancillata, cum tamen respicit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, & sanitate suam patitur, Deum nominat, & quod Deus dedit, omnium vox est, iudicem quoque confestatur illum &c. Ergo ex instato quodam natura iopetu, Dei providentiam profitemur. Quidquid autem naturaliter quædamque rem insequitur (inquit Nemesius) in eo tanta vis est ad demonstrandum, ut contra dici nihil possit: Ergo nec contra Dei providentiam.

Demum suaderi potest conclusio triplici ratione D. Thomæ. Prima quam habet hic art. 2. sic potest proponi. In Deo reperitur ratio ordinis rerum in finem: Ergo & providentia. Patet Consequenter ex definitione Boëtii communiter recepta inter Theologos, quod scilicet Providentia sit ratio ordinis rerum in finem, in mente providentis existens, vel ut loquitur Boëtius: *Divina ratio in summo omnium Principe constituta, quæ cuncta disponit.* Antecedens verò probatur. Quidquid perfectionis & bonitatis est in creaturis, est in Deo, & à Deo, tanquam à causa prima: At in creaturis non tantum est perfectio & bonitas substantiæ rei, sed etiam ratio ordinis in suos fines, quæ bonum quoddam est: Ergo etiam hæc est à Deo tanquam à causa ordinante & causante.

Secunda habetur infra quæst. 03. art. 1. ubi S. Doctor sic discursit: *Convenit summæ Dei bonitati quod res productas ad perfectum perducat: ultima autem perfectio uniuscujusque est in consecutione finis: Ergo ad divinam bonitatem pertinet, quod sicut produxit res in esse, ita etiam eas ad finem perducat, quod est eas gubernare.*

Tertia quæ sumitur ex libro tertio contra Gentes, cap. 75. sic à D. Thoma proponitur. *Omnes res usæ secundæ in hoc quod cause existunt, divinam similitudinem consequuntur: invenitur autem hoc communiter in causis producentibus aliquid, quod curam habent eorum quæ producantur; sicut animalia naturaliter nutriunt fetus suos: Deus igitur curam habet eorum quorum causa existit. Eandem rationem eleganter prosequitur Theodoretus serm. 1. de Providentiâ, his verbis: Cum omnia in nos rerum bonarum amor, ex illius bono amore descendit, ipse enim est fons & origo cunctarum. Et quia in ipso, ut scriptum est, vivimus, movemur & sumus: ab ipso utique affectum omnem quo pignora amamus, accipimus. Totus autem mundus, & totum humanum genus, pignus est Creatoris sui; & ideo ex hoc quoque affectu quo amare nos fecit pignora nostra, intelligere nos voluit, quantum ipse amaret pignora sua. Item Ambrosius lib. 1. de officiis cap. 13. *Quis operator (inquit) negligat operis sui curam? Quis deserat & delituet quod ipse condendum putavit? si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse? Cum aliquid non fecisse, nulla iniustitia sit, non curare quod feceris, summa inclementia.**

§. II.

Demonstratur providentiam Dei esse perfectissimam, illamque ad singularia, etiam corruptibilia, se extendere, & vilius etiam animalium numerum præordinare ac prædesinare.

Dico secundò: divina providentia non solum se extendit ad species rerum creaturam,

rum, sed etiam ad individua quæ corruptioni A
subiunt.

Probatur: nam ut alie pro more philosopha-
tur Angelicus Doctor hic art. 2. Cum agens a-
gat propter finem, tantum se extendit ordina-
tio effectuum in finem, quantum se extendit
causalitas primi agentis: causalitas autem Dei,
quæ est primum agens, se extendit usque ad omnia
est, non solum quantum ad principia speciei,
sed etiam quantum ad individualia principia,
non solum incorruptibilia, sed etiam cor-
ruptibilia: Ergo ad illa etiam se extendit di-
vina providentia.

Secundo, Hæc est differentia inter cognitio-
nem speculativam & practicam, quod cognitio
speculativa, & ad ea quæ ipsam pertinent, per-
tinet in universalibus: ea verò quæ pertinent
ad operationem practicam, perficiuntur in par-
ticularibus, nam finis speculativæ est veritas, quæ
est in immaterialibus & universalibus
consistit; finis verò practicæ est operatio,
quæ est circa singularia. Unde medicus non cu-
rat hominem in generali, sed hunc hominem,
& ad hoc est tota scientia medicinæ ordinata:
constat autem, quod providentia ad practicam
cognitionem pertinet, cum sit ordinativa rerum
in finem: esset igitur imperfecta Dei providen-
tia, si in universalibus tantum constaret, & us-
que ad singularia non pertingeret.

Tertio, Cum providentia sit ordinativa re-
rum in finem, ad eam pertinere respicere non so-
lum fines, sed etiam ea quæ sunt ad finem: Sed
talis est ordo in comparatione rerum, ut acci-
dentia sint propter substantias quibus perfici-
untur, materia propter formam, & singularia
propter universalia, sed individua propter spe-
ciem conservationem: Ergo divinæ providentiæ
subiacent, non solum species rerum creaturarum,
sed etiam singularia, nedum incorruptibilia &
necessaria, sed etiam corruptibilia & contin-
gentia.

Denique, ut ibidem discurrit Angelicus Do-
ctor, stulta est providentia alicujus, qui non cu-
rat ea sine quibus ea quæ curat non possunt esse:
constat autem quod si omnia particularia defi-
cerent, quod universalia eorum remanere non
possent: si igitur Deus universalia tantum curat,
singularia verò omnino derelinquit, stulta &
imperfecta erit ejus providentia.

Dico tertio: Deum suam infinitam providenti-
am, ab æterno præordinasse & prædefinivisse, non
solum species, sed etiam numerum vilissimorum
animalium: puta pulicum, muscarum, & simi-
lium, quæ ex putri materia generantur. Est con-
tra Bellarminum & Joannem Marianam lib. 2.
de morte & immortalitate cap. 23. qui (ut refert
Sylvius in opusculo de primo motore) docent
num erum culicum, pulicum, muscarum, ver-
minum, & aliorum imperfectorum animalium,
non esse ab æterno à Deo præordinatum, &
prædefinitum.

Nostra tamen conclusio est omnino certa, nec
videtur posse negari sine præjudicio fidei: omnia
enim quæ Deus in tempore producit, ab æterno
sua infinita providentiâ præordinavit & præ-
definivit; nam operatur omnia secundum consilium vo-
luntatis suæ, ut dicit Apostolus: Atqui Deus om-
nia animalia quantumcumque vilia & imperfecta,
producit & causat in tempore, non solum
quantum ad speciem, sed etiam quantum ad nu-
merum: est enim creator omnium visibilium &

invisibilium, ut contra Manichæos in primo
Symboli articulo profertur Ecclesia: Ergo illo-
rum speciem & numerum, suam infinitam provi-
dentiâ, ab æterno præordinavit & prædefinivit.

Hanc rationem tangit S. Thomas 3. contra
Gentes cap. 94. his verbis: Cum Deus sit omnium
existentium causa, rebus omnibus conferens esse, o-
portet quod sua providentiâ ordines omnes complectatur;
& quod Deus sue sapientiæ præmeditatione sem-
piternâ, omnia ordinet, quantumcumque minima vi-
deantur. Unde Christus Matth. 6. & 10. & Lucæ
11. ita commendat nobis Dei providentiâ, ut
doceat, nec volatilia cæli, nec hortorum lilia;
nec fœnum agri, nec capillos capitis, exemptos
esse à Dei cura & providentiâ; ad eum nec unum
eorum cadat aut pereat sine voluntate Patris.

Hinc Hieronymus in vita Pauli Eremitæ, Anto-
nium sic orantem inducit: Deus sine cujus nutu, *Sont.*
nec folium arboris defluit, nec unus passer in terram *231.*
cadit, da illis sicut tu scis. Et Prosper libro senten-
tiarum ex Augustino: Cum Salvator dicit unum
passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, &
quod fœnum agri, quod post paululum mittendum est
in etibannum, ipse tamen formet ac vestiat: nonne
confirmat, non solum istam mundi partem, rebus mor-
talibus & corruptibilibus deputatam, verum etiam
vilissimas ejus abjectissimasque particulas, divinam
providentiâ regi; ne fortuitis perturbari motibus,
ea quorum causas comprehendere non possumus, asti-
memus? Cui consonat illud quod habet ipse

Augustinus in libro 10. de Civitate cap. 14.
ubi refert sententiam Plotini Platonici, qui
providentiâ Dei, usque ad hæc terrena & ima
peringere, flosculorum, atque foliorum pulchritu-
dine, comprobatur: que omnia quasi abjecta & ve-
locissimè pereuntia, decentissimos formarum suarum
numeros habere non posse confirmat, nisi inde for-
mentur, ubi forma intelligibilis, & incommutabilis
simul habens omnia perseverat. Et lib. 1. cap. 22.
demonstrat in rebus etiam minimis mirum in
modum divinam sapientiâ & providen-
tiam relucere: Deus (inquit) ita artifex est
magnus in magnis, ut minor non sit in parvis, que
parva, non granditate, que nulla est, sed artificis
sapientiâ metienda sunt: sicut in specie visibilis ho-
minis, si unum radatur supercilium, quam propemodum
nihil corporis, & quam multum detrahatur pul-
chritudini, quoniam non mole constat, sed parvitate
ac dimensione membrorum. Ad hæc non minus
conferre ad perfectionem universi, quam maxi-
ma, nobisque esse utilissima. Unde Manichæos
divinorum operum vituperatores, initio ejus-
dem capituli, sic retundit: Nec attendunt (in-
quit) quam in suis locis naturisque vigeant (hæc
minima) pulchroque ordine disponantur, quantum-
que universitati rerum, suis portionibus, decoris, tan-
quam in communem rem publicam conferant, vel no-
bis ipsis, si eis congruenter atque scienter utamur, com-
moditatis attribuant; ita ut venena ipsa que per in-
convenientiam perniciose sunt, convenienter adhi-
bita, in salubria medicamenta vertantur. Demum
Bernardus in Tractatu de libero arbitrio lo-
quens de providentiâ Dei, ait quod attingit à
fine usque ad finem, hoc est à summo cælo, usque ad
inferiores partes terra, & à maximo Angelo usque ad
vilissimum vermiculum.

Ratio etiâ id tuadet: Cum enim divina provi-
dentiâ duo includat, & esse causam rerum, & eas
ordinare in finem, sub utraque ratione infinita est:
Ergo sicut in quantum est causa, non est limita-
ta ad aliquod genus entis, sed est causativa en-
tis in

vis in quantum ens: Ergo quidquid est ens quocumque modo, sub illa continetur sub utraque ratione, & quatenus causativa est, & quatenus gubernativa. Ita paucis verbis, sed efficacissimis, D. Thomas 3. contra Gent. cap. 92. probat nihil accidere posse homini, præter divinam providentiam, quæ (inquit) est gubernativa, sicut factiva entis in quantum ens, unde oportet quod omnia sub se contineat.

§. III.

Demonstratur divinam Providentiam, ad res humanas, liberas, & contingentes se extendere; nec tamen earum libertatem aut contingentiam tollere.

Dico quartò: Deus non solum habet providentiam rerum naturalium, sed etiam humanarum & contingentium; eamque non destrui, sed potius aliter illarum contingentiam & libertatem.

19 Probatur prima pars contra Ciceronem, qui ut inquit S. Thomas hic art. 2. ad 4. *Res humanas de quibus consistimus, divina providentia subtrahit.* In primis enim quantum aliqua sunt in universo nobiliora, tanto plus participant ordinis in quo bonum universi consistit. Si igitur res naturales, & quoad substantiam, & quoad operationem, cadunt sub ordine divinæ Providentiæ, multo magis homo cum operationibus suis.

Deinde, Quæ sunt propinquiora fini, magis sub ordine continentur qui est ad finem, quam remotiora, quia illis mediis alia ordinantur ad finem: Sed homines, eorumque operationes, propinquius ordinantur ad Deum sicut ad finem, quam actiones aliarum rerum naturalium: Ergo magis subeunt ordinem divinæ providentiæ, quam res naturales.

Præterea, Gubernatio divinæ providentiæ ex amore divino provenit, quo Deus tanquam prima causa res à se factas, & à se dependentes amat. Quantum ergo Deus aliqua majori amore prosequitur, tanto magis sub ejus providentiâ cadunt: certum est autem quod magis homines amat, quam res naturales, ut patet ex effectu, quia potiora eis bona contulit: Igitur specialem habet de illis curam & providentiam. Unde Hieronymus: *Non simus tam fatui adulatorum Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium quam irrationabilium providentiam esse dicentes.*

Denique, Deus curam & providentiam habet eorum quorum est causa, ut constat ex supra dictis: Atqui Deus est causa non solum rerum naturalium, sed etiam liberarum & contingentium: Ergo earum curam & providentiam habet.

20 Quod autem illa non destruat, sed potius astringat earum libertatem & contingentiam, multipliciter demonstrari potest. In primis enim, ut arguit D. Thomas hic art. 4. in argumento sed contra: Corrupte naturam rerum non est divinæ providentiæ, ut inquit Dionysius cap. 4. de divin. nom. Hoc autem habet quarundam rerum natura, ut liberè & contingenter operentur: Ergo divina providentia rerum libertatem & contingentiam non tollit, sed ut ait Augustinus: *Sic administrat omnia quæ creavit, ut etiam ipsa propriis exercere & agere motus sinat.*

21 Secundò, ut dicitur idem Doctor Angelicus

3. contra Gentes cap. 72. Operatio providentiæ quæ Deus operatur in rebus, non excludit causas secundas, sed per eas impletur, in quantum agunt virtute Dei: Ex causis autem proximis aliqui effectus dicuntur necessarii, vel contingentes, non autem ex remotis causis, nam fructificatio plantæ est effectus contingens, propter causam proximam quæ est vis germinativa, quæ potest impediri & deficere, quamvis causa remota, scilicet Sol, sit causa ex necessitate agens. Cùm igitur inter causas proximas multe sint quæ deficere possunt, non omnes effectus qui providentiæ subduntur, erunt necessarii, sed plurimi contingentes.

B Tertiò, Ad divinam providentiam pertinet, ut rebus utatur secundum modum earum (inquit idem S. Doctor capite sequenti, ratione secundâ) Modus autem agendi cujuslibet rei, consequitur formam ejus quæ est principium actionis: Forma verò per quam agit voluntas agens, non est determinata; agit enim voluntas per formam apprehensam ab intellectu (nam bonum apprehensum movet voluntatem ut ejus objectum) intellectus autem non habet unam formam effectus determinatam, sed de ratione ejus est ut multitudinem formarum comprehendat, & propter hoc voluntas multiformis effectus producere potest: Non igitur ad rationem providentiæ pertinet, quod excludat libertatem voluntatis.

Dentiq; providentiâ divina, ut ibidem inquit S. Thomas, est multiplicativa bonorum in rebus gubernatis; Illud ergo per quod multa bona subtraherentur à rebus, non pertinet ad providentiam: si autem libertas voluntatis tolleretur, multa bona subtraherentur; tolleretur enim laus virtutis humanæ, quæ nulla est, si homo liberè non agat: tolleretur etiam justitia præmiantis & punientis, si non liberè homo ageret bonum vel malum: cessaret etiam circumscriptio in consiliis, quæ de his quæ ex necessitate aguntur fructus tentarentur: Esset igitur contra providentiæ rationem, si subtraheretur voluntatis libertas. Hinc est quod Sapientiæ 8. divina Sapientiâ attingere dicitur *ad finem usque, ad finem fortiter* (quia infallibiliter propositum finem consequitur, & disponere omnia suaviter: quia nec rerum contingentiam, nec humanam voluntatis libertatem determinatione impedit, sed potius efficit: movet enim & applicat res omnes creatas ad operandum, & conformiter ad earum naturam & conditionem. Siquidem determinat res naturales ad unum per modum naturæ, & sine indifferentia & potentia ad oppositum, ut exigit illarum naturæ & inclinationem. Liberas verò ad unum per modum liberi, ut exposcit illarum conditio: id est sub indifferentia objectiva judicii, quæ est proxima radix libertatis, & retinendo semper potentiam ad oppositum. Et in hoc sensu verificatur illud Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem in manu consilii sui*: quatenus scilicet, ei non præfigitur virtus operativa, determinativa ad unum, sicut rebus naturalibus, ut explicat D. Thomas hic art. 2. ad 4. Ex hoc etiam intelligit illud Sapient. 12. *Tu autem Denominator virtutis cum tranquillitate* (sive ut habet versio Græca, *in tranquillitate*) *judicas*; & cum magna reverentia disponis nos. Divina enim providentia de nobis cum magna reverentia, tranquillitate, & suavitate disponit, quatenus nullam nobis infert necessitatem, vel coactionem, sed nos movet & applicat ad agendum

dum conformiter ad nostram naturam & conditionem, servando omnia jura libertatis creaturae modo explicata, & magis exponendo Tractatu sequenti, ubi de concordia creaturae libertatis cum divina providentia & praedestinatione, fuse agemus.

§. IV.

Impiorum fallaciae & cavillationes contra divinam Providentiam evolvuntur.

Objicies primò: In Deo non est sollicitudo: Ergo nec providentia. Patet Consequentiā, quia providentia necessario exigit sollicitudinem de rebus provis. Antecedens autem probatur. Sollicitudo est causa laboris & anxietatis: Deus, cum sit summè beatus, horum non est capax: Ergo nec sollicitudinis.

Respondeo ex D. Thoma hic art. 1. ad 1. in Deo reperiri providentiam, sicut & prudentiam, & scientiam, quantum ad id quod perfectionis & utilitatis est, & secundum quod intelligit, dirigit, & gubernat, seclusis imperfectionibus inquisitionis, consultationis, sollicitudinis &c. Quae repetuntur in nobis ex imperfectione nostri intellectus. In cuius rei typum vidit Jacob scalam cuius culmen caelum pertingebat, ipsumque Deum scalam innixum: non quòd ex mundi regimine, qui per hanc scalam significatur, quasi fatigatus super eam requiesceret, & vires immitturas reciperet: sed quòd absque ulla turbatione & sollicitudine, totus semper rerum omnium gubernationi incumbat, totusque in hominum salute invigilet. Innixus scala apparet (inquit Augustinus) ut scalam teneat & regat. Inmittitur scala, non ut quiescat, sed ut operis sui, mundi regimini totus incumbere videatur.

Objicies secundo: Ad providentiam perfectissimam, qualis est divina, pertinet fovete & prosequi bonum, & fugare malum: At Deus, cum possit, non fugat malum à creaturis, sed potius illud intendit, vel saltem permittit: Ergo non habet de illis providentiam.

Respondeo cum eodem D. Thoma hic art. 2. ad 2. & 3. contra Gentes cap. 71. aliter judicandum esse de provitore particulari, qui habet curam vel providentiam alicujus rei particularis, & de eo qui habet providentiam universalem. Priore enim fugat mala & defectus rerum de quibus providet, quantum potest: quia sic exigit bonitas & perfectio rei. Secundus verò permittit mala & defectus in aliquibus particularibus, propter bonum totius, ad cuius conservacionem principaliter attendit. Ut enim egregie insinuat idem S. Doctor loco citat. contra Gentes: Multa bona sunt in rebus, quae nisi mala essent, locum non haberent. Sicut non esset patientia iustum, si non esset malignitas persecutorum; nec esset locus iustitiae vindicativae, si delicta non essent. In rebus etiam naturae alibi, non esset unius generatio, nisi esset alterius corruptio: Si ergo malum tot aliter ab universitate rerum per divinam providentiam excluderetur, oporteret etiam bonorum multitudinem diminui. Ad id intra: quod si malum à quibusdam partibus universi subtraheretur, multum depriveret perfectionem universi, cuius pulchritudo ex ordinata bonorum & malorum adunatione confurgit, dum mala ex bonis deficientibus proveniunt, & venenae ex quodam bona consequuntur ex providentia gubernantis: sicut & sicut interpositio, facit cantilenam esse suavem.

Tom. 1.

A Unde Isaia 40, iuxta editionem Septuaginta Interpretum dicitur, Deus profert numerosè saeculum, id est cum harmonia & concentu providentiae suavissimo, ut explicat Augustinus Epistola 28. subdens: si homo faciendi carminis artifex, novit quas quibus moras vocibus tribuat, ut illud quod canitur decedentibus ac succedentibus sonis, pulcherrimè currat ac transeat: quanto magis Deus, cuius sapientia per quam fecit omnia, longè omnibus artibus praeferranda est, nulla in naturis nascentibus & occidentibus temporum spatia, quae tanquam syllabae ac verba, ad particulas huius saeculi pertinent, in hoc labentium rerum tanquam mirabili cantico, vel brevius, vel productius, quam modulatio praecognita & praefinita deposcit, praeterire permittit? Quibus verbis eleganter declarat, defectus tam naturales quam morales, quas divina providentia permittit in rebus creatis contingere, ad perfectionem, decorem, & pulchritudinem unversi conducere, & ex permixtione bonorum & malorum, mirabilem resultare divinae providentiae harmoniam & concentum. Quod etiam lepidè explicat lib. 11. de civit. cap. 18. his verbis: Neque enim Deus ullum non dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malum futurum esse praescisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum usibus commodaret, atque ita ordinem saeculorum, tanquam pulcherrimum carmen, etiam ex quibusdam antithetis honestaret. Antitheta enim quae appellantur, in ornamento elocutionis sunt decentissima, quae latine appellantur opposita, vel quod expressius dicitur contrapposita. Sicut ergo ista contraria contrariis opposita sermone pulchritudinem reddunt: ita velut quadam non verborum, sed rerum eloquentia, contrariorum oppositione, saeculi pulchritudo componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastici, hoc modo: Contra bonum malum est, & contra mortem vita: Sic contra pium peccator. Et sic intueri in omnia opera Altissimi bina & bina, unum contra unum. In hac ergo contrariorum combinatione & consociatione, mirum in modum elucet divina sapientia & providentia, quae res planè dissonas & oppositas, ita conjungit & combinat, ut non contrariae & dissonae, sed consonae & connaturales videantur, ideòque unum sine alio esse nequeat. Sic corpus quodlibet mixtum componitur ex quatuor elementis, inter quae ignis pugnat contra aquam, aëter contra terram. Sic aqua, id est humidum pingue, alit ignem sibi contrarium, ut ait Aristoteles lib. 3. de anima. Sic materia, forma, & privatio, inter se opposita, sunt tria prima physices, & cuiusque rei naturalis principia. Sic picturae venustas ex umbræ & lucis, diversorumque colorum grata commixtione & temperamento confurgit. Sic Mulices harmonia ex dissona unum vocum consonantia dulcius concinit. Sic demum in Medicina praestantissima pharmaca ex rebus venenatis, inter se congruam commixtione temperatis, conficiuntur. Unde merito Empedocles litem & amicitiam, sive antipathiam & sympathiam, prima rerum omnium principia constituit, ex quibus cuncta subsistunt. Et Boetius 4. de consolat. metro 6. elegantissimis versibus docet, quod pulchritudo nitet totius naturae vultus, ex adventantium concordia discordia, dissimiliumque uniformi difformitate, & quòd plura quae sunt inter se congrua & pugnancia, vires suas vicissim frangendo, & sese aliquatenus corrumpendo, non solum exitio non sunt mundo, sed etiam salutis & ornamento.

B **C** **D** **E**

Hac concordia temporat equis
 Elementa modis, ut pugnantia
 Vicibus cedant humida siccis,
 Iungantq; fidem frigora flammis,
 Pendulus ignis surgat in altum.
 Terræq; graves pondere sidant.
 Iisdem causis vere repenti
 Spirat florifer annus odores,
 Aestas Cererem fervida siccât,
 Hyemem defluus irrigat imber.
 Hæc temperies alit ac profert
 Quidquid vitam spirat in orbe:
 Eadem rapiens condit, & aufert
 Obitu mergens orta supremo.

28. Objicies tertio: Si totum quod in hoc mundo est, curâ & providentiâ, ac sapientiâ Dei regitur: unde proveniunt tot monstrorum horrendi & præter naturam partus, & tot creaturæ homini molesta & perniciose; ut culices, pulices, muscæ, serpentes, venena, & similia?

Tu. cret. Cur genus horrifera profert natura ferarum: Et culices & muscas?

Lib. 3. Ho. cam. cap. 9. Quid inquit Ambrosius) cum utilibus etiam lethalia & perniciosa generantur: cum tritico conium? Quid inter alimenta vite noxium reperitur, & nisi pravifum fuerit, consuevit saluti nocere: inter alia quoque nutrimenta vite, helleborum deprehenditur; aconita quoque fallunt frequenter & discipiunt colligentem: &c.

29. Respondeo hæc omnia magis divinam providentiam commendare, quam impugnare: nam, ut supra cum D. Thoma dicebamus, quamvis provisor particularis debeat impedire mala & defectus in rebus, provisor tamen universalis debet illa permittere in aliquibus particularibus, ne impediatur bonum universale cujus conservationem principaliter intendit. Unde si aliqua causa contingentes & defectibiles, per accidens, & ex debilitate virtutis activæ, vel ex indispositione materiæ, interdum sint dispositæ ad effectus monstrosos, & præter naturam producendos, non debet illas impedire.

Addo quod, monstra suo modo conducunt ad decorem & pulchritudinem universi, & deserviunt ad manifestandam perfectionem & integritatem aliarum rerum, quæ magis relucet ex ipsorum deformitate: opposita enim juxta se posita magis elucescunt. Idem dicendum est de muscis, culicibus, serpentibus; & aliis animalibus imperfectis: illa enim participant aliquem gradum bonitatis & perfectionis, qui si deesset universo, non esset omnibus modis perfectum. Nam, ut inquit Isidorus, si radas supercilium hominis, parvam rem demis, sed totius corporis ingeris fediratem. Ita & in universitate creatura est, si exiretum vermiculum naturâ malum dixeris, universæ creatura injuriam facis.

Lib. 1. de sum. mo. bono. cap. 11. Idem docet D. Ambrosius loco citato, his verbis: Singula eorum qua generantur è terris, specialem quandam rationem habent, qua pro virili portione complent universa pulchritudinem creatura. Alia ergo esui, alia potui, alia alii nascuntur usui: nihil vacat, nihil inane germinat terra. Quod tibi pukas inutile, aliis utile est; imò ipsum tibi frequenter alio est usu utile: quod escam non adjuvat, medicinam suggerit, & sæpe eadem qua tibi noxia sunt, aribus aut feris innoxium ministrant pabulum. Denique sturni vescuntur conio, nec fraudi est eis, quoniam qualitate sui corporis, venenum succi leibalis evadunt. Hilleborum autem periti loquuntur etiam esse & alimenta coturnicium, eo quod naturæ ali quodam

A temperamento sui corporis, vim pabuli nocentia evitent.

S. V.

Alia objectio solvitur, & variè assignantur rationes, cur boni & sancti viri mala & infortunia nonnunquam accidunt.

Objicies quartò: Si mundus divinâ providentiâ regitur, cur bonis & sanctis viris, qui sunt Dei amici, & ipsi charissimi, tot mala & infortunia sæpe accidunt? Cur paupertate, miseriis, & arumnis opprimuntur, dum mali & perversti ducunt in bonis dies suos, & honoribus, voluptatibus, ac divitiis affluunt? Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Jeremia 10. Cur taces devorante tempore justiore se? Abacuc, 1.

Eadem cogitatio & querimonia olim in mentem Ovidii reberat, dum mortem Tribuli desiebat, & dicebat.

Cum rapiant mala fata bonos, ignoscite faso. Sollicitor nullos esse putare Deo.

Respondeo etiam in tribulationibus justorem mirum in modum divinam relucere providentiam, ut passim docent SS. Patres, variæque & egregias rationes assignant. In primis enim Augustinus ait, quod tribulatio compellit nolentem, erudit ignorantem, custodit virtutem, protegit infirmantem, excitat torpentem, humiliat superbentem, purgat penitentem, coronat innocentem. Subdit Gregorius: Sicut unguenta, nisi commota, realiores latius nesciunt, & sicut aromata fragrantiam suam, non nisi cum incenduntur expandunt: ita sancti viri omne quod de virtutibus redoles, in tribulationibus immotescunt. Addit, quod electi sui ad se pergentibus, Dominus hujus mundi iter asperum facit, hæc dum quisque vite presentis requit, quasi via amenitate pascitur, magis cum diu pergerit, quam citius pervenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in patria. Quod brevius Augustinus his verbis expressit: Ideò Deus felicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut illa curatur felicitas, cujus dulcedo non est fallax.

Aliam in Moralibus insinuat Gregorius rationem; ait enim, Electorum desideria dum premuntur adversitate, proficiunt: sicut ignis flatu premitur ut crescat, & unde quasi exinguitur, inde magis roboratur. Unde Hilaritis: Sicut olim crepantibus diluvii fluctibus arca submersa ferebatur, & tandem proceliarum victrix, requievit super montem Armenia: non distari modo Ecclesia, dum exercetur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit, dum ceditur vincit: palmaeq; instat alitè inclinata refurgit, juxta illud Alciati:

Nititur in pondus palma, & consurgit in altum.

Quò magis & premitas, hoc magis tollit onus. E contra verò prosperitas, teste Chrysolostomo, Noverca virtutis est; & animum hominis emollit, frangit, & in legitimitatem ac torporem relolvit. Omnia enim qua superflua sunt, nocent (inquit Seneca) segetes nimia stermit ubertas, rami onere franguntur, ad maturitatem non pervenit nimia succunditas. Idem quoque animus eventit, quos immoderata prosperitas rumpit, quæ non tantum in aliorum injuriam, sed etiam in suam utuntur.

Denum, ut ait Chrysolostomus, In adificatione templi, omnes lapides prius malleis tundebantur, ne in illorum positione sonitus mallei audirentur, nec in horreo Domini reponitur granum, donec flagellis

... animalibus, sicut de nobis. In quo etiam sensu intelligendum est id quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 9. Nunquid de bobus cura est Deo? ut explicat D. Thomas hic art. 2. ad 5.

Animalibus, sicut de nobis. In quo etiam sensu intelligendum est id quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 9. Nunquid de bobus cura est Deo? ut explicat D. Thomas hic art. 2. ad 5.

Tertio responderi potest cum Sylvio, loco supra citato, illum locum esse unum ex illis, quos ipsemet Hieronymus in libro contra Rufinum, dicit se in commentariis super Prophetas, non ex sua, sed ex aliorum sententia exposuisse.

Objicies secundo cum Bellarmino, & Mariana, testimonium D. Thomae quaest. sequenti art. 7. ubi ait: Licet Deus sciat numerum omnium individuorum, non tamen numerus vel boum, vel culicum, vel aliquorum hujusmodi, est praordinatus a Deo.

Respondeo illos Autores textum D. Thomae fideliter non referre, sed omittere unam particulam integritati sensus profus necessariam, & ex qua omnino pendet intelligentia doctrinae D. Thomae. Non enim absolute dicit Sanctus Doctor, quod numerus boum, vel culicum, vel aliquorum hujusmodi, non est praordinatus a Deo, sed quod non est per se praordinatus a Deo. Quae particula per se, valde notanda est: ex illa enim aperte colligitur, quod S. Thomas ibi solum intendit docere, quod sicut in universo quaedam sunt quae propter se providentur, in quibus essentialiter consistit perfectio universi, quaeque perpetuitatem habent, sicut & universum est perpetuum. Alia vero non providentur propter se, sed propter aliud, qualia sunt individua corruptibilia, quae perpetuitatem habere non possunt nisi in specie, quaeque licet praordinata sint & provisa, non tamen sunt provisa, nisi propter perpetuum esse speciei conservandum; cum contra ipsa species propter se sit provisa, ut per se pertinet ad perfectionem universi. Ita reproborum numerus est quidem a Deo praescitus & praefinitus, sed non per se, seu principaliter, sicut numerus praedestinatorum. Praedestinati enim a Deo praordinantur principaliter ad bonum universi, scilicet ad finem supernaturalem, seu ad gloriam Dei, quatenus beatitudinem consequuntur: reprobi vero solum secundario, quatenus sunt propter electos quibus omnia cooperantur in bonum, & quatenus ratione illorum manifestatur misericordia Dei in electis. Et ita clare mentem suam explicat S. Doctor quaest. 5. de verit. art. 3.

Objicies tertio: Ex providentia & cura tam vilium & imperfectorum animalium, qualia sunt culices, mulca, serpentes, vermiculi, & similia, vilesceret divina majestas; nam ut communiter dicitur: De minimis non curat Praetor. Unde Augustinus relatus a D. Thoma hic art. 3. ait: Melius est quadam nescire, quam scire, ut vilia: Ergo talis providentia non est in Deo ponenda.

Respondeo negando Antecedens, ut enim inquit S. Doctor ibidem in resp. ad 3. Licet nobis melius sit non cognoscere mala & vilia, in quantum per ea impeditur a consideratione aliquorum meliorum, non tamen Deo qui simul omnia uno intuitu videt. Et qui (ut inquit Dionysius) nec secundum visionem singulis se immittit, sed secundum unam causam continentiam, omnia scit.

Addo quod, tantum abest quod infinita Dei majestas, ex tam vilium & imperfectorum animalium cura vilescat, quin potius in illis, magis ejus infinita sapientia & potentia relucent, quam in aliis animalibus ingentis molis & magnitudinis.

Videri etiam potest Seneca in libro de providentia, ubi divina providentiae causam eleganter defendit, & plures egregias assignat rationes, cur bonis viris accidant mala in hac vita. In praemis enim dicit: Cum videris bonos viros, aegros, laborare, sudare, per arduum ascendere, in malis autem lascivire, & voluptatibus fluere, cogita horum nos modestia delectari, verularumque horum nos disciplina trisiori contineri, horum aliam vitam. Idem tibi de Deo liqueat: bonum virtutis delicias non habet, experitur, indurat, sibi illum non parat. Quare multa bonis viris adversa veniunt? Nihil accidere bono viro mali potest. Non miscetur vitiosa. Quemadmodum tot annes supernae desertarum mirum, tanta Mediterraneorum vis fontana, non mutant saporem maris, nec remittunt quidem... ita adversarum impetus rerum, viri sortis non vertit animum; manet in statu, & quidquid evenit, in suum colorem trahit, est enim omnibus exterritus potentior... Omnia adversa exercitationes parat... Marce sine adversario virtus. Tunc apparet quantae sit, quantum valeat, polleatque, cum quid populi patientia ostendit... Languent per inertiam segnata, ne labore tantum, sed mole, & ipso sui onere deficiunt. Non fert illum ictum illa felicitas. At ubi aspectus fuerit cum incommodis suis rixa, calum per injurias ducit, nec ulli malo cedit, sed etiam si ceciderit, de genu pugnat. Tandem concludit cum Demetrio Philosofo: Nihil sibi videri infelicis, cui nihil unquam evenit adversi. Cui concitat Boetius libro de consolatione dicens, Infelicitissimam infortunii genus esse, semper fuisse fatum.

S. VI.

Alia argumenta solvuntur.

Contra secundam & tertiam conclusionem, Objici potest celebre Hieronymi testimonium super caput 1. Abacuc Prophetae, ubi sic loquitur: Absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotve moriantur: quae cimicum, & pulicem, & muscarum sit in terra multitudo, quanti pisces in aqua narent &c. Non sumus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationalium quam irrationalium providentiam esse dicentes.

Respondeo primo, quod Hieronymus tantum negat, particulatim & alternatim Deum talia nosse, vel per diversa temporum momenta sic illa cognoscere, sicut per varia momenta deficiant, vel incipiunt. Ita hunc locum explicat Magister sentent. in 1. dist. 39. & Alensis 1. parte dist. 26. m. embri. 4. art. 4. ubi ait: Scit Deus quantum sit multitudo pulicum, culicum, & muscarum: sed non scit hoc per momenta singula, imo simul & semel omnia.

Secundo responderi potest, quod Hieronymus in eo loco solum vult, Deum non habere ita peculiarem curam & providentiam de illis

In Bibli...

lib. 11
cap. 2
Epiſt.
3.
dinis. Ut enim eleganter ait Plinius: Rerum natura nusquam magis quam in minimis tota est. Et D. Hieronymus ad Heliodorum: Creatorem non in caelo tantum miramur, & terra, Sole, & Oceano, Elephantis, Camelis; sed & in minimis quoque animalibus, formicis, culice, muscu, vermiculis, & istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora quam nomina, eandemque in cunctis admiramur solertiam. Item Augustinus libro 3. de Genesi ad litteram cap. 6. Creat minima corpore, acuta sensu animantia, ut majore attentione superamus agilitatem muscae volantis, quam magnitudinem jumenti gradientis, ampliusque miremur opera formicae, quam onera camolorum. Unde serm. 119. de tempore concludit, quod Deus magnus est in magnis, nec parvus in minimis. Videri etiam potest Pater Ludovicus Granatenſis in Cathechismo 1. parte cap. 18. ubi de hoc eleganter & eruditè suo morte disserit.

§. VIII.

Solvitur alia obſectio, & quomodo Divina providentia, rerum contingentiam & libertatem non tollat, breviter declaratur,

39. **O**bjicies ultimò contra ultimam conclusionem. Si res humana divina providentia regerentur, & ea quae fiunt à nobis, essent ab aeterno à Deo praedeterminata, ac praedestinata, tolleretur omnis libertas & contingentia nostrorum actuum, & omnia quae fiunt à nobis, fatali quadam necessitate contingerent: quia aeternum illud divinae providentiae decretum, esset immutabile, & infrustrabile, & in tempore à Deo praedeterminato, infallibiliter suum consequeretur effectum; & sic frustra fierent exhortationes, consultationes, deliberationes, preces, orationes, & similia. Unde Seneca in Oedippo.

Fatis agimur, ceditur fatis.
Non sollicita possunt cura
Mutare rati flamma fusi.
Quidquid patimur mortale genus.
Quidquid facimus, venit ex alto.
Vix illa Deo verissime licet.
Qua nexa sunt currant tansis.
It cuique ratus prece non ulla
Mobilis ordo.

Et Horatius lib. 1. Ode ad Fortunam:

Te semper anteit sava necessitas,
Clavos, trabales, & cuneos manu gestans
Abena, nec severus uncus dbeſt,
Liquidumque plumbum.

40. **R**espondeo idem argumentum sub aliis terminis proponi à Seneca Philosopho, lib. 2. naturalium quaestionum, ubi postquam divinae providentiae (quam alio nomine fatum appellat) immobilitatem, efficacissimis rationibus demonstravit, haec sibi objicit.

Fata aliter jus suum peragunt, nec ulla commoventur prece: non misericordia flectuntur, non gratia, servant cursum irrevocabilem, ex destinato fluunt. Quemadmodum rapidum aqua torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem superveniens praecipitat. Sic ordinem rerum fati aeterna series rotat, cujus haec prima lex est, stare decreto. Quid enim intelligis fatum? Existimo necessitatem rerum omnium, actionumque, quam nulla vis rumpat. Nanc si sacrificiis, & capite nivea agna exorari judicatis: divina non nosti. Sapientis quoque sententiam

A negatis posse mutari, quanto magis Dei? Cum sapiens quid sit optimum in praesentia sciat, illius divinitati omne praesens sit. ... Quid ergo expiationes, prociationes, quid orationes quae Divi sunt pro aliquo munere obtinendo?

Huic difficultati egregius ille Philosophus respondet: Quaedam à Divi immortalibus ita suspensa relata sunt, ut in bonum vertant, si ad vota praes fuerint, si vota suscepta. Ita non est hoc contra fatum, sed ipsum quoque in fato est. Aut futurum, nequit, est aut non? Si futurum est, etiam si non suspensis vota, non fiet. Falsa est ista interrogatio, quia illam mediam inter ista exceptionem praeterit. Futurum (inquam) hoc est, sed si vota suscepta fuerint, hoc quoque necesse est, fato comprehensum sit, aut suspensum vota aut non. Puta fatum est, ut hic desertus sit, sed si litteras didicerit, ab eodem fato continetur ut litteras discat, idè discet. Hic dives erit, sed si navigaverit: at in illo fati ordine, quo patrimonium illi grande promittitur, hoc quoque protinus fatum est ut non get, idè navigabit. ... Sic cum sanitas videatur esse de fato, debetur tamen medico, quia ad nos beneficium fati per hujus manus venit.

Haec Seneca praclare difficilem illam, immutabilis providentiae cum rerum contingentia, humanorumque actuum libertate concordiam explicavit, quo non melius Christianus Theologus: eodem enim modo illam declaravit S. Thomas 3. contra Gent. cap. 94. in verbis: Cum divina providentia non solum subdatur effectus, sed etiam causa & modi essendi, non sequitur quod si omnia Dei providentia aguntur, quod nihil sit in nobis: sic enim sunt à Deo provisae: ut per nos liberè & contingenter fiant. Et hic art. 4. primo loco ubi objicit: Omnis effectus qui habet aliquam causam per se, quae jam est, vel fuit, ad quam de necessitate sequitur, provenit ex necessitate: ut Philosophus probat in 6. metaphys. Sed providentia Dei cum sit aeterna, praexistit, & ad eam sequitur effectus de necessitate non enim potest divina providentia frustrari: Ergo providentia divina necessitatem rebus provisae imponit.

D Cui argumento sic responderet: Ad primum dicendum, quod effectus divinae providentiae non solum est aliquid evenire quocumque modo, sed aliquid evenire vel contingenter, vel necessario; & illud evenit infallibiliter & necessario, quod divina providentia disponit evenire infallibiliter & necessario; & illud evenit contingenter & liberè, quod divina providentia ratio habet, ut contingenter & liberè eveniat. De hoc plura dicemus in Tractatu de praedestinatione, ubi veram ac legitimam humanae libertatis, cum divina Providentia, & Praedestinatione concordiam, fuse exponemus.

§. IX.

E **U**ltimum argumentum diluitur, & explicatur modus quo mali subiciuntur divinae providentiae.

Objicies ultimò: Si daretur divina providentia, illa esset universalis, subindeque non solum ad bonos, sed etiam ad malos aliquo modo se extenderet: At Deus nullam habet providentiam de malis & peccatoribus, cum eos non amet, sed odio habeat, nec malum & peccatum ab eis excludat, sed eos peccare sinat, & in peccato perseverare, ac mori permittit: Ergo &c.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, Deus enim non solum bonorum, sed etiam malo-

malorum providentiam habet, longè tamen di-
versam; boni enim sub ordine divinæ bonitatis
& misericordie continentur, & ad divinæ hæ-
reditatis participationem ordinantur & desti-
nantur: mali verò, præcisè quæ mali, ita conti-
nentur: intra ambitum divinæ providentiæ,
quod decedentes ab ordine bonitatis & miseri-
cordie, incidunt intra ordinem divinæ justitiæ,
nec ordinantur in bonum proprium, sed in bo-
num electorum, & in manifestationem divinæ
justitiæ, pro cuius explicatione & elucidatione.
Sciendum est, totum ambitum divinæ provi-
dentie duplici ordine contineri, ordine scilicet
misericordie & justitiæ: ut enim dicitur Psa-
l. *simil loquutus est Deus, duo hæc audivi, quia
propter dicitur, & tibi Domine misericordia.* Quia
ergo Deus potentiam habet, hominem è nihilo
producit, quia misericors, illum mox ad vitam
æternam ordinavit, sicque ordinatum, suavi
gentis lux zephiro & motione, ad bonum sem-
per inclinavit, quousque à benigno illo & gra-
tioso ordine misericordie decedit per pecca-
tum. Prius itaque extitit intra ordinem miseri-
cordie: ubi autem ab illo decedit per inordi-
nationem peccati, Deus (ut loquitur S. Tho-
mas) *inordinationem illam inordinatam non reli-
quit*; mox enim ordinatus est homo peccator
ad penam, ad manifestandum Dei justitiam,
juxta illud ad Roman. 9. *Deus volens ostendere iram,*
et iram facere potentiam suam, sustinuit in multa
patientia vasa iræ apta in interitum, &c. Et quia
peccatores per peccatum servi fiunt, ac divinæ
providentiæ serviunt, non ut liberi, sed ut servi,
idèd sicut opera servorum in familia, ordinantur
ad utilitatem filiorum, inferiora ad bonum su-
periorum, & res omnes corporeæ ad utilitatem
hominis, sic & ipsi mali ordinantur in bonum
electorum. Hinc Augustinus de agone Chri-
stiano cap. 7. *Ex hoc (inquit) admonemur, ut totà*
voluntate serviamus Domino nostro, quoniam justus
liberaliter servit, injustus autem compeditus servit,
omnes tamen divinæ providentiæ serviunt; sed alii
obediunt tanquam filii, & faciunt cum ea quod bonum
est; alii ligantur tanquam servi, & fit de eis quod
psalmus est, &c. Quibus verbis duplicem indicat
ordinem divinæ providentiæ, unum in quo
boni tanquam filii sponte tendunt ad participa-
tionem divinæ bonitatis, & circa illos nihil ex-
ecretur nisi misericordia; alterum in quo mali
tanquam servi, & rebelles voluntati Domini,
ad penam destinantur, & super illos exercetur
divina justitia; & sicut servi non laborant prop-
ter se, sed propter filios familie, ita nec ordinan-
tur mali ad bonum aliquod proprium, sed ad
bonum aliorum, justorum scilicet. Unde idem
Augustinus in de Genesi ad litteram cap. 6. de
reprobis ait: *Num quia præfati sunt, idèd creaturè mi-
serie debuerunt? Habent enim & ipsi locum suum,*
quem in rebus implent pro utilitatibus sanctorum.
Hujus duplicis ordinis meminit D. Thomas
suprà quæst. 19. art. 6. ubi hæc habet: *Quod re-
cedere videtur à divina voluntate, secundum
bonum ordinem, relabitur in ipsam secundum alium;*
sicut peccator, qui quantum est in se, recedit à divina
*voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ volun-
tatis, dum per ejus justitiam punitur, Et quæst. 5. de*
*verit. art. 7. supponens homines ita dirigi à di-
vina providentiâ & ordinari in finem, quod ipsi*
se ipsos dirigant & ordinent ad illum; hoc est
ita, ipsi provideri, quod & ipsi providentes
sunt, secundum quod ipsi diversimodè se habent pro-
Toni. I.

A videndo, diversimodè eis providetur à Deo, inquit S.
Thomas: *Sic enim rectum ordinem in providendo ser-
vant, & in eis divina providentiâ ordinem servat hu-
mane dignitati congruum, ut scilicet eis nihil eveniat,*
quod in eorum bonum non cedat, secundum illud ad
Roman. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in
bonum. Si autem providendo ordinem non servant,
*quod congruit rationali creaturæ, sed provideant se-
cundum modum brutorum animalium, etiam divi-
na providentiâ de eis ordinabit secundum ordinem*
qui brutis competit, ut scilicet ea quæ in eis vel bona
*vel mala sunt, non ordinentur in bonum eorum pro-
prium, sed in bonum aliorum, secundum quod in Psa-
lmo dicitur: Homo cum in honore esset, non intellexit,*
comparatus est jumentis insipientibus, & similis
factus est illis. Hæc D. Thomas: ex quibus plen-
tissimè solvitur argumentum propositum, &
explicatur modus quo mali subduntur divinæ
providentiæ.

ARTICULUS II.

An divina providentiâ essentialiter consistat in actu intellectus aut voluntatis?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ?

Notandum primò: quod licet Deus in seip-
so simplicissimus sit, in eo tamen cum fun-
damento in re distingui plures actus ex parte
intellectus & voluntatis, pro varietate obje-
ctorum, & modi tendendi in illa, præintelligen-
do unum alteri, non quod re ipsa aliquis sit prior,
vel antecedens, sed quia est fundamentum ut à
nobis prius intelligatur; ita ut si per impossibile
inter illos esset ponenda distinctio, unus deberet
precedere, & esse causa alterius. Sic affectus,
intellectum priorem esse voluntate, & intelle-
ctionem volitione; & inter ipsos actus intelle-
ctus, cognitionem causæ, cognitionem effectus,
& necessariam liberâ: inter actus verò volunta-
tis, volitionem vel intentionem finis, volitione
& electione mediorum; & morem naturalem
& necessarium, amorem libero.

Notandum secundò, ad providentiâ quin-
que actus concurrere. Primus est volitio sive in-
tentio finis, hæc enim est quæ movet ad electio-
nem mediorum. Secundus est cognitio medio-
rum proportionatorum. Tertius est consilium,
seu judicium eorum. Quartus est electio. Quin-
tus denique est imperium, executio enim jam
præsupponit providentiâ ejus quod executio-
ni mandatur.

Notandum tertio, quod cum providentiâ sit
pars prudentiæ, quæ versatur circa media: de
primo actu, qui est volitio sive intentio finis,
non potest esse difficultas, an in illo consistat
formaliter ratio providentiæ: certum est enim,
quod ille actus solum se habet antecedenter,
quia ex volitione finis movetur quis ad eligenda
media. Certum est etiâ, quod providentiâ,
cum sit ratio practica, non consistit in aliquo
actu intellectus speculativi, & per consequens
ex parte actuum intellectus, solum manet du-
bium de actibus practicis: quales sunt consi-
lium, judicium, & imperium. De actibus verò
voluntatis, solum est difficultas, an consistat in
electione mediorum; His præmissis.

Rrr 3 Circa

In Bibli...

49. Circa propositam difficultatem magna est sententiarum diversitas. Prima tenet providentiam essentialiter consistere in actu voluntatis, quo, supposita volitione efficaci finis, & cognitione mediolorum congruentium ad ejus consecutionem, eligit illa, & proponit executioni mandare. Hæc sententia tribuitur Scoto in 1. dist. 40. quæst. 1. D. Bonaventura ibidem art. 1. qu. 1. Aureolo, Gregorio, & aliis, quos referunt & sequuntur Suarez lib. 1. de essentia prædestinationis cap. 27. & Vazquez hic disp. 37. cap. 3.

Secunda sententia est quorundam Recentiorum, dicentium providentiam utrumque actum, tam intellectus, quam voluntatis, formaliter includere:

Tertia docet illam esse actum iudicii antecedentem electionem mediolorum. Ita Durandus in 1. dist. 39. quæst. 3. Molina in præsentis disp. 1. & quæst. 23. art. 1. disp. 2. Lessius, Arrubal, aliique Recentiores.

Ultima denique sententia, quæ est D. Thomæ hic art. 1. & quæst. sequenti art. 2. omniumque discipulorum ejus, asserit providentiam formaliter & in recto consistere in actu intellectus practici, qui dicitur imperium, sequiturque ad intentionem finis, & electionem mediolorum.

§. II.

Rejiciuntur tres prima sententia, & quarta statuitur.

Dico primò, providentiam non consistere essentialiter in actu voluntatis, sed intellectus; licet actum voluntatis connotet, & præsupponat. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 3. ubi dicit: *Providentia est in intellectu, præsupponit tamen voluntatem finis.*

50. Probatur primò conclusio ex SS. Patribus. Nam D. Dionysius de divinis nominibus cap. 2. ait: *Deitas prospicit cuncta, providentiæ mirabili:* Sed prospicere est actus intellectus: Ergo & providentia. Item Boëtius lib. 4. consol. profa 6. *Modus, inquit, rerum, cum ipsa divina intelligentia puritate conspiciatur, providentia nominatur.* Et paulò inferius: *Providentia est ipsa divina ratio, in summo Principe constituta, quæ omnia disponit.* Idem docet Augustinus lib. 33. quæstionum, quæst. 31.

51. Probatur secundò ratione. Providentia est pars prudentiæ, ut docet S. Thomas hic art. 1. & 2. 2. quæst. 49. art. 6. Sed prudentia est formaliter in intellectu, est enim virtus intellectualis, ut patet ex Aristotele 3. Ethic. cap. 6. ubi numerat quinque virtutes intellectuales: scilicet intellectum, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem: Ergo providentia non consistit formaliter in actu voluntatis.

52. Probatur tertio: Providentia, ut docet S. Thomas hic art. 1. & constat ex definitione Boëtii supra tradita, est ordinatio rerum in finem: Sed ordinatio unius ad alterum, proprium est opus intellectus, ut ostendit Cajetanus 1. 2. qu. 17. art. 1. & patet, nam est quadam unius cum altero collatio, quæ solo intellectu fieri potest, unde Aristoteles 2. Metaph. cap. 2. dicit, *Sapientia est ordinare:* Ergo providentia non consistit essentialiter in actu voluntatis, sed intellectus. Quod potest confirmari ex ipsa Ethimologia nominis: providere enim, ut docet Boëtius, idem est ac procul videre quæ sunt faciendæ: Sed videre intellectus est, & non voluntatis: Ergo &

*Lib. 5
de con
solus.*

A providentia. Vide D. Thomam 2. 1. quæst. 45. art. 6.

Dico secundò: Providentia non importat æquo actum intellectus & voluntatis.

Probatur primò ex D. Thomæ quæst. 5. de veritate. art. 1. d. g. *Providentia includit & scientiam & voluntatem, sed tamen essentialiter in cognitione manet, non quidem speculariva, sed practica.*

Probatur secundò: Providentia, ut supra dicebamus, est pars prudentiæ: Sed prudentiæ esse necessarium actum voluntatis supponat, ad æqualem tamen in actu intellectus consistit: Ergo & providentia.

Probatur tertio: Providentia consistit essentialiter in actu imperii, ordinante creaturas in finem, ut ostendemus conclusione sequenti: Sed actus imperii est elicitive ab intellectu, licet præsupponat electionem voluntatis, eamque connotet, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 1. & sequentibus: Ergo & providentia.

Addunt aliqui cum Gonzale hic, quòd cum providentia sit unicum simplex attributum ab Deo, non potest importare in recto actus diversarum potentiarum, sed solum unum in recto, & alium in obliquo & de connotato. Sed hæc ratio non placet, quia, ut inquit D. Thomas hic art. 1. ad 3. *Si providentia ex æquali respiceret voluntatem & intellectum, hoc esset absque detrimento divinæ simpliciter, cum voluntas & intellectus in Deo sint idem.*

Dico tertio, providentiam non consistere formaliter in actu iudicii antecedente electionem, sed in actu imperii, qui ad illam subsequitur.

Probatur primò conclusio ratione fundamentali. Providentia, ut supra dicebamus, est principalis pars prudentiæ: Sed actus principalis prudentiæ est imperium, ut docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 9. dicens, *Prudentia præceptiva est, finem enim ipsius est, quòdnam sit agendum aut non agendum præcipere.* Ergo providentia in actu imperii essentialiter consistit. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 1. *Præcipere de ordinandis in finem quorum rectam rationem habet, competit Deo: secundum illud Psalmi, præcepit posuit & non præteribit; & secundum hoc competit Deo ratio providentia.*

Dices, imperium non distingui realiter in nobis, nec proinde virtualiter in Deo, à iudicio practico, sed esse ipsum iudicium antecedente electionem, ut per illam confirmatum, seu ut virtualiter in ea perseverans.

Sed contra: Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. & D. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 6. & 2. 2. qu. 1. art. 1. docent quòd licet iudicium pertineat ad partem prudentiæ quæ antecedit, & dicitur iudicativa distinguitur ab imperio, quod magis essentialiter & formaliter est actus prudentiæ. Unde D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 3. ad 1. *Post determinationem consilii quæ est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem, ratio imperat ei per quòd agendum est quòd eligitur, & tunc demum voluntas alius incipit uti, exequendo imperium rationis.* Quibus verbis aperte docet, imperium esse actum in nobis realiter distinctum à iudicio antecedente electionem, & ad eam subsequi. Ratio etiam id suadet: Nam illi actus, iudicium scilicet & imperium, pertinent ad distinctas species in genere moris, & opponuntur distinctis virtutibus & peccatis: Ergo sunt diversi actus. Consequentia patet. Antecedens probatur. Nam iudicium pertinet ad virtutem iudicativam, cui opponitur inconsideratio, & ignorantia: imperium vero ad præcep-

E

preceptivam, cui opponitur negligentia, & in-

consultantia. Probatum secundò conclusio: ut enim ostendimus Tractatu sequenti, prædestinatio qua est specialis providentia quam Deus habet de electis, in ordine ad vitam æternam, non consistit in actu iudicii antecedente electionem, sed in actu imperii, qui ad illam subsequitur. Quia prædestinatio est ordinatio efficax mediatorum, quibus electi vitam æternam infallibiliter consequuntur. Sive, ut ait Augustinus, Est preparatio mediatorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Iudicium autem antecedens electionem, etiam ut per illum confirmatum, non est ordinatio efficax mediatorum, sed solum imperium ad ipsam electionem subsequens. Quod ut fiat evidenti.

Notandum est ex D. Thoma 1. 2. quaest. 17. art. 4. voluntatem habere duplicem habitudinem ad finem. Prima est volendi illum: secunda est eandem tendentiam ad ejus consecutionem in se. Prima habitudo terminatur & completur in actu electionis, quo voluntas, supposito iudicio de mediatorum convenientia, & intentione finis, deest media congruentia ad ejus consecutionem. Secunda verò habitudo subsequitur ad primum, & incipit ab actu imperii, quo voluntas in exercitio movetur ad applicandum se, & potentias executivas, ad executionem mediatorum, & affectionem finis, ut ibidem explicat Cajetanus. Providentia ergo quam Deus habet in salvandi Petrum, non consistit formaliter in electione Petri, nec in electione & approbatione mediatorum congruentium ad salutem consequendam; sed præsuppositis electione & electione, pertinentibus ad primam habitudinem voluntatis ad objectum voluntatis, consistit in ordinatione efficaciter illorum, pertinente ad secundam habitudinem, qua voluntas tendit ad consecutionem finis intenti, per executionem mediatorum electorum. Unde non consistit in actu iudicii de medijs eligendis, etiam approbatis per electionem, sed in actu imperii consecuto ad illam. Nam iudicium illud de medijs eligendis, etiam ut approbatis per voluntatem, non habet esse efficaciam, cum non pertineat ad secundam habitudinem voluntatis, ad quam pertinet providentia, ut explicatum est.

§. III.

Præcipua objectiones solvuntur.

Obijciunt primò Adversarii Damascenus libro 2. fidei cap. 29. sic habet Providentia est voluntas Dei, per quam omnia qua sunt, convenientem determinationem suscipiunt. Augustinus de prædest. Sanctorum cap. 5. ait, prædestinationem, quæ est pars providentiæ, esse propositum miserendi: sed propositum est actus voluntatis: Ergo providentia in actu voluntatis consistit.

Respondet ex D. Thoma quaest. 5. de verit. art. 1. ad 1. ex argumentis secundo loco factis, quòd quia in actibus animæ, præcedens actus clauditur virtualiter in actu sequenti, & providentia voluntatem supponit, & prædestinatio electionem, seu propositum voluntatis divinæ; hinc fit quòd Damascenus providentiam per voluntatem, & Augustinus per propositum voluntatis definiant. Non quòd providentia sit actus voluntatis formaliter, & prædestinatio propositum; sed vel quia actum voluntatis supponunt, vel quia illum virtualiter claudunt.

Obijciunt secundò: Providentia in Deo est

actus potentia executive, nam Deus per potentiam executivam causat effectus providentiæ: At potentia executiva in Deo, non est intellectus, sed voluntas, vel aliqua alia potentia virtualiter ab intellectu & voluntate distincta: Ergo providentia non est actus intellectus. Major videtur manifesta, Minor verò probatur. Potentia executiva in Deo, est illa in qua continetur effectus producendus; sicut calor in igne est potentia calefactiva, quia continet calorem producendum: Atqui Deus non continet per intellectum effectus producendos, sed per essentiam & infinitatem: Ergo intellectus in Deo non habet rationem potentia executive.

Respondet primò negando Majorem, providentia enim in Deo non consistit formaliter in actu potentia executive, quæ res à Deo providenti executioni mandantur, & extra causas ponuntur: Sed executio & productio effectus provisi, supponit ipsam providentiam, quæ essentialiter consistit in actu intellectus practici, antecedente productionem effectus, quo per modum ordinationis & imperii procedit ad executionem. Sicut in nobis actus imperii practici, quo movemus potentias exteriores ad suos actus, non est ipsa actio potentia exequentis, sed alius actus eam antecedens. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 2. docet rationem illam ordinis quæ dicitur providentia, esse æternam; dispositionem verò, seu executionem illius, esse temporalem, & vocari gubernationem.

Respondet secundò, datâ Majori, negando Minorem. Nam juxta veriore sententiam quam sequitur D. Thomas infra quaest. 25. art. 1. ad 4. in secunda responsione argumenti, & quam nos etiam Tractatu præcedenti, ut probabilior elegimus: potentia executiva, tam in Deo, quam in Angelis, est intellectus ut motus à voluntate; distinguitur quæ à seipso ut intellectus est, quia ut intellectus, non dependet à voluntate, ut potentia verò executiva ad operandum ad extra, necessarò supponit actum voluntatis applicantis illum ad operationem: quòd non sufficit ad constituendum illum in ratione potentia distincta, sicut distinguitur à voluntate, sed est eadè potentia cum diverso respectu. Unde ad probationem in contrarium, dicendū est, quòd Dens continet omnia quæ potest producere, per intellectum, tanquam per formam & rationem proximam agendi, per essentiam verò & infinitatem, quæ radicaliter, & remotè.

Tertiò arguunt Adversarii contra tertiam conclusionem. In intellectu creato, respectu executionis actionum liberarum, non datur actus imperii: Ergo nec in divino. Consequentia videtur manifesta, cum de divinis loquendum sit proportionaliter ad humana. Antecedens verò in quo est difficultas, probatur primò. Intentio & electio libera exercetur & fit sine imperio rationis, nam imperium, ut ait D. Thomas 1. 2. quaest. 17. art. 3. est electione posterius: Ergo necessarium non est ad actus liberos eliciendos.

Secundò, Licet intellectus moveat voluntatem quoad specificationem, non tamen quoad exercitium; cum hoc sit proprium voluntatis, quæ ut ait D. Thomas 1. 2. quaest. 9. art. 1. movet alias potentias, & intellectum quoad exercitium: Ergo imperium intellectus non est necessarium ad movendum quoad exercitium.

Tertiò, Positâ intentione efficaci finis, & electione mediatorum conducentium, voluntas sine

63.

64.

65.

66.

67.

alio

in Bibli

- alio actu intellectus, per seipsum sufficit ad eorum executionem: Ergo frustra ponitur alius actus intellectus, qui dicatur imperium, sequens electionem.
68. Quartò, Prædictus actus imperii, prout à Thomistis ponitur, videtur tollere libertatem in actibus imperatis: Ergo relegandus est. Consequentia patet, nam actus imperatus sæpè est actus virtutis, & consequenter liber. Antecedens probatur. Posito efficaci imperio intellectus, voluntas necessariò operatur juxta determinationem imperii: Ergo non liberè.
69. Quintò, Expositione illius actus imperii, sequitur quòd pro actibus imperatis eliciendis nõ sint necessaria virtutes: Sed hoc est absurdum: Ergo talis actus admittendus non est. Sequela Majoris probatur: Virtutes constituuntur in homine, ad determinandum potentias animæ ad actus honestos & rationi conformes: Sed posito imperio, potentia quæ imperatur & applicatur ad agendum, plene determinatur ad operandum: Ergo pro actibus imperatis eliciendis, non erunt necessaria virtutes in potentiis animæ.
70. Sextò, Homo non est sibi subditus, sicut nec alter à seipso: Ergo non sibi imperat, nec habet actum imperii. Consequentia patet, nam imperare pertinet ad superiorem, sicut orare est inferioris: Ergo sicut homo non orat seipsum, quia non est sibi inferior: ita nec sibi imperat, quia non est sibi superior.
71. Denique, Si in intellectu creato daretur actus imperii, ille pertineret ad aliquam ex tribus mètis operationibus, quæ à Philosophis communiter assignantur: Sed ad nullam pertinet; non est enim simplex apprehensio, neque iudicium, neque discursus: Ergo talis actus fictitius est.
72. Respondeo negando Antecedens primi argumenti. Ad cuius primam probationem, Soto lib. 1. de iustitia qu. 1. art. 1. & lib. 7. art. 7. qu. 1. in fine, censet ad eliciendum actum electionis voluntatis, non esse necessarium actum imperii ex parte intellectus, sicut requiritur ad actus potentiarum inferiorum quæ à voluntate moventur, sed satis esse iudicium practicum quod præcedit electionem, Oppositum tamen magis communiter tenent Thomistæ 1. 2. quæst. 17. art. 3. & videtur esse sancti Doctoris ibidem in respons. ad 3. qu. præcedenti art. 4. ubi asserit imperium intellectus præcedere usum, qui est actus voluntatis, usum verò præcedere electionem; voluntas enim utitur etiam seipsa ad eligendum, sicut intellectus ad intelligendum: Ergo multò magis debet præcedere electionem, quæ est posterior usu. Neque oppositum sequitur ex eo quod asserat imperium sequi ad electionem. Pro quo
73. Observandum est ex eodem Doctore Angelico, locis citatis, in actibus voluntatis duplicem ordinem attendi posse: alterum directum, qui competit illis per ordinem ad sua objecta extrinseca, in quo actus electionis præcedit imperium, & imperium usum potentia executivæ. Alterum verò reflexum, quo actus tam intellectus quam voluntatis supra seipsos reflectuntur; voluntas enim vult se velle, sicut intellectus intelligit se intelligere. In isto ergo ordine, actus imperii præcedit actum electionis: nam qui eligit vel vult aliquod objectum, consentit consequenter in electionem, & utitur voluntate ad eligendum, & intellectu ad imperandum volitionem. Unde quando D. Thomas docet imperium sequi ad electionem, loquitur de illis se-
- A cundum ordinem directum, in quo electio objecti extrinseci præcedit actum imperii quod tendit ad ejus affectionem, & executionem. Juxta verò secundum ordinem, imperium præcedit etiam electionem, in id & intentionem, & quemcumque alium actum liberum, quatenus in quolibet voluntas utitur seipsa ad volendum.
- Ad secundam probationem, respondeo intellectum per se non movere voluntatem, neque alias potentias, quoad exercitium, licet possit quoad specificationem: posse autem movere etiã quoad exercitium, ut motum à voluntate, ex cuius actu recipit virtutem ad movendum quoad exercitium, non solum alias potentias inferiores, sed ipsam voluntatem, ut asserit D. Thomas 1. 2. qu. 17. art. 3.
- B Si verò aliquis inquirat, cur voluntas per se non possit se & alias potentias movere quoad exercitium, sine interventu imperii intellectus, cum ex se & in seipsa sit efficax: Respondeo et D. Thoma loco citato art. 3. quod voluntas licet habeat virtutem ad movendum se & alias potentias absolute, non tamen per modum ordinationis, quod est proprium intellectus, cuius est ordinate unum ad aliud: unde cum aliquem actum imperari, sit fieri cum ordine ad aliud imperare non ad voluntatem pertinet immediate, sed ad intellectum, quamvis non per se sumptum, sed ut motum ab ipsa voluntate, ex cuius usu & motione participat virtutem movendi quoad exercitium.
- C Ad tertiam probationem, respondetur negando Antecedens, quia licet uterque illorum actuum sit in suo genere vel ordine efficax, scilicet per modum intentionis & electionis, non tamen proximè & immediatè, sed mediò actu intellectus qui dicitur imperium, ad quem pertinet movere proximè quoad exercitium, per modum intimationis ordinativæ.
- Ad quartam, negatur actum imperii ita determinare voluntatem, ut tollat libertatem; quia prædictus actus etiam efficax, licet inferat necessariò actum imperatum, necessitate consequentiæ, sicut intentio efficax finis, electionem mediè necessariã ad ejus consecutionem; non tamen tollit ejus libertatem, sed exercetur actus imperatus liberè; sicut ipsum imperium, intentio, & electio ex quibus procedit, libera sunt. Negatur ergo Antecedens, ad cuius probationem dicendum: posito imperio efficaci, voluntatem necessariò operari, necessitate secundum quid & consequentiæ, quia non stat unum sine alio: non autem necessitate simpliciter, vel consequentiæ, quæ pugnat cum libertate.
- Ad quintam nego sequi ex prædicto actu imperii non esse necessarias virtutes pro actibus imperatis eliciendis: nam sine illis, neque intellectus imperaret, nec voluntas eligeret, nec moveret intellectum ad imperandum; cum virtus ponitur in intellectu, voluntate, & appetitu, ad eliciendum actum electionis, ad què sequitur imperium, secundum ordinem directum, ut dictum est.
- Ad sextam, in primis dici potest, quod sicut duplex est prudentia, una politica & regalis, quia Princeps imperat sibi subditis; alia monastica, quæ quis sibi ipsi imperat: ita etiam est duplex imperium, unum politicum, & aliud monasticum. Primum est ad alterum, & inferior em non autem secundum; quia primum est actus prudentiæ politicae, quæ quis alios inferiores gubernat: secundum verò prudentiæ monasticæ, quæ quis seipsum regit.

Secundo respondeo, hominem secundum
 unam potentiam esse superiorem respectu al-
 terius; & ita per actum intellectus imperare actus
 potentiarum exteriorum. Nec obstat non posse
 potentiarum orare, quia oratio est actus superioris
 seipsum orare, scilicet intellectus. Et licet superior sit
 potentia, respectu aliarum potentiarum,
 modo explicato, respectu tamen intellectus, non habet aliam po-
 tentiam cui subiciatur per actum orationis; unde
 non seipsum orat, bene tamen sibi imperat.
 Ad ultimam probationem multi respondent
 ad hunc imperii pertinere ad secundam operatio-
 nem intellectus, quae dicitur compositio; quia
 imperium fit per modum motionis denuntiati-
 va, ut ait D. Thomas 1.2. qu. 17. citat art. 1. ad 1.
 Sed adhuc responderetur cum Magistro Soto,
 cum D. Thoma 2.2. qu. 83. art. 1. ad 3.
 quod operationes quae a Philosophis com-
 muniter assignantur, pertinent ad intellectum
 speculativum; ad practicum vero pertinere alios
 distinctos, quales sunt oratio, & impe-
 rium. De quo in Tractatu de actibus humanis.
 Obiicit ultimum: Adhuc admissio actu imperii
 in nobis, non debet admitti in Deo: Ergo in eo
 non consistit formaliter divina providentia.
 Consequentia patet, Antecedens probatur.
 Prædictus actus imperii in nobis admittitur, ad
 movendam voluntatem, & alias potentias, quo-
 ad executionem suorum actuum: Sed propter
 hoc non potest in Deo admitti, quia in Deo, nec
 voluntas, nec alia potentia est mobilis, cum sit
 actus purus: Ergo adhuc admissio actu imperii
 in nobis, non debet in Deo admitti.
 Confirmatur: Si in intellectu divino daretur
 talis actus imperii, vel ille pertineret, ad scien-
 tiam simplicis intelligentiae, vel ad scientiam
 visionis: Sed ad neutram pertinet: non quidem
 ad primam, cum scientia simplicis intelligentiae
 antecedat decretum, & sit naturalis, & necessa-
 ria; imperium vero sit actus liber, & supponat
 voluntatis electionem, & motionem. Nec ad
 secundam, quia actus imperii est efficax, & pro-
 ducit creaturas ad extra: scientia autem visionis
 est pure speculativa, nec causat res, sed potius
 illas presupponit & contemplatur ut presentes
 & existentes, vel in mensura propria, vel in men-
 sura superiori eternitatis: Ergo in intellectu di-
 vino non datur talis actus imperii.
 Ad objectionem respondeo negando Ante-
 cedens, ad cuius probationem dicendum est,
 actum imperii non poni in Deo, sicut in nobis,
 ad movendam & applicandam potentiam exe-
 cutivam ad operandum ad extra (quia ut osten-
 dimus in Tractatu de scientia Dei, non datur in
 Deo aliqua potentia executiva, virtualiter ab
 intellectu & voluntate distincta) sed talem
 actum immediate dirigat ipsas creaturas, &
 earum productionem imperare; juxta illud Ge-
 nesis 1. Fiat lux, & facta est lux. Et Psal. 148. Ipse di-
 cit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Qua-
 re mobilitas & subjectio non se tenet ex parte
 Dei, sed creaturarum quae fiunt, quae licet insen-
 sibilis sint & inanimatae, audiunt tamen impe-
 rium creatoris, & illi obediunt. Unde Job 38.
 Deus dixit mari: Vsq; huc venies, & ibi confringes
 tumentes fluctus tuos. Et Matth. 8. Christus impe-
 ravit ventis & mari. Ex quo loco intelligimus (inquit
 Hieronymus) quod omnes creatura sentiunt Crea-
 torem imperantem, non errore haereticorum qui
 omnia putant animata, sed majestate conditoris,
 Tom. I.

cui sensibilia sunt, quae apud nos sunt insensibilia.
 Ad confirmationem respondeo cum Gonzale 85;
 hic disp. 65. & cum Alvare lib. 1. responfionum
 cap. 6. actum imperii quo Deus imperat creatu-
 rarum productionem, vel illas in suos fines or-
 dinat, pertinere ad scientiam visionis, ut appro-
 bationis est, id est quatenus connotat liberum
 divinae voluntatis decretum, per quod ad pro-
 ductionem rerum movetur & applicatur. Quae
 solutio & doctrina sumitur ex D. Thoma supra
 quæst. 14. art. 8. in fine, ubi ait: *Scientiam Dei esse
 causam rerum, secundum quod habet voluntatem con-
 junctam, & prout consuevit nominari scientia appro-
 bationis.* Unde ad probationem in contrarium,
 dicendum est, scientiam visionis, ut approbatio-
 nis est, & mota ac applicata per liberum divinae
 voluntatis decretum, esse eminenti modo spe-
 culativam & practicam; ac proinde non esse
 causatam vel mensuratam à rebus, sed potius il-
 larum causam, regulam, ac mensuram, ut præ-
 cedenti Tractatu ostensum est.
 Quarunt hic aliqui, an ad rationem provi-
 dentiae sufficiat ordinatio rerum in finem, vel
 etiã requiratur actualis ipsius finis consecutio?
 Respondeo duplicem à Theologis solere di-
 stingui in Deo providentiam: Alteram quae præ-
 supponit solam voluntatem antecedentem fi-
 nis, & quae generalis appellatur. Alteram quae
 supponit voluntatem consequentem illius, &
 quae dicitur providentia specialis, seu prædesti-
 nativa. Si ergo de hac posteriori providentia sit
 sermo, certum est illam importare non solum
 ordinationem in finem, sed etiam actualem &
 infallibilem ipsius finis consecutionem. Sicut
 de priori sit quæstio, dicendum est cum
 Gonzale, Marco à Serra, & pluribus aliis Tho-
 mistis, illam importare solum ordinationem rerum
 in finem, non vero actualem ipsius finis
 consecutionem: quia de ratione generalis pro-
 visoris est, ita ordinare res in finem, ut tamen
 velit, aut permittat, aliquas ab illo deficere, &
 illum non consequi. Unde D. Thomas de verit.
 quæst. 6. art. 1. *In qualibet ordinatione ad finem, est
 duo considerare, scilicet ipsum ordinem, & exitum vel
 eventum ordinis; non enim omnia quae ad finem ordi-
 nantur, finem consequuntur. Providentia ergo ordinis in
 finem respicit tantum, unde per Dei providentiam om-
 nes homines ad beatitudinem ordinantur. Sed præde-
 stinatio respicit etiam exitum, vel eventum ordinis, un-
 de non est nisi eorum qui gloriam consequuntur.* Idem
 docet in 1. dist. 4. quæst. 1. art. 2. ubi distinguit
 providentiam generalem à prædestinatione, in
 eo quod providentia respicit ordinem ad finem,
 non tamen eventum ordinis; prædestinatio vero
 utrumque respicit, & ideo non est nisi de illis
 qui consequuntur gloriam.
 Confirmatur: Providentia non habet majore
 rem efficaciam circa finem, vel ejus assecutio-
 nem, quam voluntas ex qua procedit, cum tota
 efficacia providentiae sumatur ab efficacia vo-
 luntatis: Sed voluntas antecedens, ex qua procedit
 providentia generalis quam Deus habet de
 omnium hominum salute, non semper est effi-
 cax respectu assecutionis finis, cum de facto om-
 nes homines salutem non consequantur: Ergo
 nec generalis providentia ordinis supernaturalis.
 Advertendum est tamen, duplicem debere di-
 stingui finem, unum particularem à creatura in-
 tentum, & alium generalem qui intenditur ab ip-
 so provisoro universali. Licet ergo ad providentiam

Dist. 3. a. 3. 86.

87.

88.

tiam generalem ordinis supernaturalis, non pertinet ad affectum finis particularis ipsius creaturæ rationalis, qui est vita æterna; ad illam tamen pertinet affectio finis generalis ipsius provisoris, qui est manifestatio suorum attributorum, & ostensio suæ iustitiæ. Quare D. Thomas supra quæst. 19. art. 6. docet quod *Sum voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum, impossibile est quod divina voluntas suum effectum non consequatur. Unde quod recedere videtur à divina voluntate, secundum unum ordinem, relabitur in ipsam, secundum alium. Sicut peccator qui quantum est in se recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divine voluntatis, dum per ejus iustitiam punitur.*

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

89. **E**X dictis colliges primò, providentiam Dei ab ejus scientia practica distingui, per hoc quod scientia practica est de fine & medijs; providentia autem solum de medijs, quatenus ordinantur ad finem. Ita expressè docet D. Thomas quæst. 5. de verit. art. 1. in corp. his verbis: *Scientia communiter se habet ad cognitionem finis, & eorum quæ sunt ad finem; per scientiam enim Deus scit se & creaturas, sed providentia pertinet tantum ad cognitionem eorum quæ sunt ad finem, secundum quod ordinantur in finem.*

90. Colliges secundò, Dei providentiam ab ejus arte distingui. Ita idem S. Doctor ibidem in respons. ad 9. ubi ait: *In rebus potest considerari duplex ordo, unus secundum quod egrediuntur à principio, alius secundum quod ordinantur ad finem.* Et subdit, quod ars respicit res productas primo modo, & secundum quod egrediuntur à principio, & inter se invicem collocantur; artifex enim ex vi artis diversimodè collocat partes ædificii: providentia autem illas respicit secundo modo, & importat ordinem rerum secundum quod ordinantur in finem. Et in corpore ejusdem articuli docet quod dars est recta ratio factibilium, id est eorum quæ ab agente procedunt in extraneam materiam v.g. scammum & domum: prudentia autem est recta ratio agibilium, quæ sunt actus non progredientes ad extraneam materiam, sed perficientes ipsam agentem, sicut castè vivere, & patienter se habere. Unde cum agibilia à factibilibus differant, manifestum est, prudentiam in Deo ab ejus arte distingui, & consequenter providentiam quæ est pars prudentiæ.

Addo quod perfectio artis consistit in judicando, perfectio autem prudentiæ, in imperando, ut docet idem S. Doctor 2.2. quæst. 47. art. 8. & probat à signo: nam melior artifex reputatur qui volens peccat in arte, voluntariè devians à iudicio quod habet de artefacto faciendo, quam qui nolens peccat ex defectu iudicii. In prudentia autem è converso contingit, est enim imprudentior qui voluntariè peccat ab arte devians, habens scientiam & iudicium perfectum, quam qui nolens peccat ob imperitiam artis, eò quod ille deficiat in imperio, iste verò in iudicio: quæ doctrina est Philosophi 6. Ethic. cap. 3.

91. Colliges tertio, Dei providentiam non esse idem ac legem æternam in quo decipiuntur quidam ex nostris Thomistis, qui oppositum sentiunt: nam D. Thomas quæst. 5. de verit. art. 1. ad 6. expressè docet, quod providentia in Deo propriè non nominat legem æternam, sed aliquid consequens ad illam: quod probat, quia lex æter-

na consideratur in Deo, sicut in nobis accipiuntur principia operabilium, ex quibus ad consiliandum, eligendum, & imperandum procedimus: Ergo sicut principia operabilium naturaliter nota, non sunt in nobis providentia, aut prudentia, sed principium illius; non aliter ac principia speculabilia non sunt scientia; sed scientia causa: ita lex æterna in Deo non est prudentia, aut providentia formaliter, sed principium illius: unde colligit D. Thomas effectus providentiæ attribui legi æternæ, tanquam ejus principio. Ubi est advertendum, loqui D. Thomam de lege æterna, secundum quod est ratio gubernationis rerum five rationalium five irrationalium: in qua acceptione verissima est ejus doctrina, & discrimen statutum, sic intelligendum, quod sicut lex in nobis tradit regulas in generalibus, v.g. diligendum esse Deum, parentes honorandos, &c. juxta quas regulas prudentia hinc nunc colligit esse operandum. Ita lex æterna in Deo tradit generales regulas, v.g. lapidem deorsum, ignem sursum inclinari; providentia verò juxta illas regulas de motibus illorum in particulari disponit, & ideo providentia legem æternam habet pro principio.

Confirmatur: Lex æterna, ut est propriè lex, non est Deo imposita, sed creaturis; nec consistit in imperio monastico respiciente actionem Dei, sed in imperio regali subditos respiciente, in docent Theologi cum eodem S. Doctore 1.2. quæst. 93. At providentia consistit in imperio monastico, & immediatè respicit actum Dilectum, qui dicitur usus, & mediatè executionem, ut constabit ex dicendis in Tractatu de prædestinatione. Non ergo sunt idem formalitè providentia, & lex æterna.

Colliges quartò, providentiam distingui ab ideis divinis. Ita etiam S. Thomas loco citato de verit. in resp. ad 1. ubi ait: *In re creata duo possunt considerari: scilicet ipsa species ejus absolute, & eò ejus ad finem, & utriusque forma præcise in Deo. Forma ergo exemplaris rei secundum suam speciem absolute, est idea; sed forma rei secundum quod est ordinata in finem, est providentia.* Et subdit: *Quamvis idea possit pertinere ad speculativam cognitionem aliquo modo, tamen providentia tantum ad practicam pertinet, eò quod importat ordinem ad finem.* Et in hac parte quæst. 15. art. 2. ad 2. docet quod idea ab arte distinguitur, quia hæc significatur ut quo Deus intelligit, idea verò ut quod intelligitur: Artem autem providentia significatur ut quo Deus practice intelligit: Ergo illa etiam à divinis ideis virtualitè distinguitur.

Colliges ultimò, Dei providentiam distingui virtualitè, saltem in adæquate, à potentia Dei executiva, quæ res ad extra producit.

92. Probatur: Potentia Dei executiva est scientia ejus practica, seu approbationis, producens res ad extra per actum imperii, ut ostendimus Tractatu præcedenti: Sed providentia Dei, ut jam vidimus ex D. Thoma, virtualitè, saltem in adæquate, distinguitur ab ejus scientia practica: Ergo & ab ejus potentia executiva. Dixi, saltem in adæquate, quia actus imperii quo Deus res ad extra producit, duo munus in adæquate includit, scilicet munus dirigendi, & exequendi; & sub prima ratione pertinet ad providentiam, quæ habet res dirigere seu ordinare in finem; sub alia spectat ad scientiam Dei practicam, quæ in Deo habet rationem

potentia executiva. Quare D. Thomas loco citato de verit. in fine corporis articuli ait: Actus potentie presupponit actum providentiae sicut dirigens: unde in providentia non includitur potentia executiva. Id magis constat ex dicendis de voluntate. Id magis constat ex dicendis de voluntate. Id magis constat ex dicendis de voluntate.

Quare D. Thomas hic art. 3. an Deus immediate omnibus rebus provideat? Et respondet quod ad providentiam duo pertinent, scilicet ordinis rerum providarum in finem, & executionis ordinis, quae gubernatio dicitur. Et subdit quod quantum ad primum, Deus immediate omnibus praevidet, cum in suo intellectu habitationes omnium rerum etiam minima non verò quantum ad secundum, sed inchoata gubernat per superiora; non propter defectum suae virtutis, sed propter abundantiam suae bonitatis, ut dignitatem causalitatis cum creaturis communicet.

Id magis explicat & confirmat 3. contra Gent. cap. 77. ex differentia quae est inter Dei providentiam, quatenus ordinat, & eandem, quatenus exequitur eundem ordinem; primum enim (operatur) fit per virtutem cognoscitivam, secundum per virtutem operativam: haec autem ita se habent, quod tantum perfectior est ordinatio, quantum perfectior virtus cognoscitiva, & quanto magis ad minima descendit: minorum autem executio concedit inferiorum virtutem effectui proportionatam: in Deo verò quantum ad utrumque summa perfectio est, in eo enim est perfectissima sapientia ad ordinandum, & perfectissima virtus ad operandum: oportet igitur quod ipsa per sapientiam omnium ordines disponat etiam minorum, exequatur verò minima, sive infima, per alias inferiores virtutes, per quas ipse operatur, sicut virtus universalis & altior, per inferiores & particularem virtutem: Ergo convenientissimum est, quod Deus res per seipsum disponat & ordinet, aliam tamen dispositionem per causas inferiores exequatur, & quibusdam utatur creaturis, ut alias regat & gubernet. Unde substantiis intellectualibus utitur in gubernatione rerum corporalium, & inter substantias corporales, inferiora haec & sublunaria, reguntur per corpora caelestia; homo verò, quia medium tenet inter creaturas merè spirituales & corporales, ut spirituales & cognoscitivus, subjicitur Angelis quibus illuminatur; ut corporeus verò, & in actionibus corporeis subditur corporibus caelestibus, & ab eorum influentiis dependet; quatenus verò liber, & agens voluntarium, ac sui ipsius dominus, nulli rei creatae subjicitur, sed solum Deo, cujus providentiae ejus motus voluntatis & liberi immediatè subduntur, ut docet S. Thomas 3. contra Gent. cap. 90.

Nec solum in ordine naturae Deus regit creaturas inferiores per superiores, sed etiam in ordine gratiae; quod ex duplici capite provenit. Primum ex ipsa Dei providentia, quae ut perfectissima est, convenientissimum etiam ordinem rebus tribuit, sic autem res convenientissimè ordinantur, quando perfectio unius cedit in bonum imperfectioris, & excessus illius quae perfectior est, redundat in utilitatem ejus quae minus est perfecta. Perfectio divina providentia (in-

quit D. Thomas) requirit ut excessum aliquarum rerum supra alias, ad ordinem convenientem reducat: hoc autem fit, cum ex superabundantia aliquorum magis habentibus, provenit aliquod bonum minus habentibus. Secundò id provenit ex ipsa perfectione rerum, cum enim bonum sit sui diffusivum, ex Dionysio 4. de divinis nominibus, quò est res aliqua melior, eò est magis diffusiva sui. Item quò res aliqua est melior & perfectior, eò est Deo similior: Deus autem totus est sui diffusivus: Ergo quantum aliqua agentia magis in participatione divinae bonitatis constituuntur, tantò magis perfectiones suas nituntur in alios transfundere, quantum possibile est. Unde Beatus Petrus monet eos qui divinam bonitatem per gratiam participant, ut eam in alios, quantum fieri potest, transfundant: *Vnusquisque* (inquit) *sicut accipit gratiam, in alterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei.* Ex quo inferit D. Thomas infra quæst. 106. art. 4. quod *Sancti Angeli qui sunt in plenissima participatione divinae bonitatis, quicquid à Deo percipiunt, subjectis impertiuntur.* Ex hoc etiam constat, quod iuxta ordinem gratiae, Christus Dominus, ut Deo propinquior (cum Deus sit) in totum ordinem illum influit, neque enim aliquis participat gratiam aliquam, quam ex ejus meritis non possideat; & sancti quò Christo sive Deo sunt propinquiores, ut Beatissima Virgo, Apostoli, fundatores Ordinum, &c. eò magis influunt in alios.

ARTICULUS III.

An Deus suà infinità Providentià, omnes nostras bonas operationes ab aeterno prædefiniat, & prædeterminet?

§. I.

Quibusdam præmissis, sententia affirmativa ut vera eligitur.

Notandum primò, duplex solere distingui decretum à Theologis, unum positivum, quo Deus vult positivè aliquid esse; & aliud permissivum, quo sinit, vel permittit aliquid fieri. Ut enim dicit Augustinus in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel suando ut fiat, vel ipse faciendo.* De hoc secundo decreto non loquimur in præsentì, quia non agimus hic de actibus malis & peccaminosis, quos Deus solum permittit, sed de bonis operibus, quae positivè vult, & decernit, ac per scientiam approbationis cognoscit.

Notandum secundò, quòd quando quæritur, an divina providentia actus liberos voluntatis creatae prædefiniat, & prædeterminet? particula præ duplicem potest importare, vel designare prioritatem. Unam durationis & temporis: alteram naturae, seu causalitatis. De prima, nulla est difficultas, vel controversia: constat enim, ab aeterno, & ante omnia tempora, dispositionem de rebus faciendis fuisse in mente divina. Nam *elegit nos ante mundi constitutionem*, ut ait Ait Apostolus: *& ante saecula decrevit, qualiter per saecula disposuit*, inquit Gregorius in moralibus. Tota ergo controversia devolvitur ad secundum genus prioritatis, an scilicet dentur in Deo decreta, quae prioritare naturae & causalitatis

in Bibli

antecequant futuritionem consensûs, & determinationis nostræ voluntatis; vel illam supponant ut à Deo prævisam per scientiam mediam? Cujus difficultatis resolutio pendet ex principiis supra statutis, impugnando scientiam mediam, & divinorum decretorum efficaciam demonstrando. Unde

99. Dico, Deum suâ infinitâ providentiâ præordinare, prædefinire, seu prædeterminare omnes actus bonos & honestos quos voluntas creata in tempore elicitura est: non solum quantum ad illorum substantiam, sed etiam quantum ad modum libertatis & contingentia in eis inclusum. Est contra defensores scientiæ mediæ, qui (ut supra vidimus) tales prædefinitiones & prædeterminationes æternas & efficaces rejiciunt, & sola decreta indifferentia & conditionata, consensum & determinationem liberi arbitrii expectantia, in Deo agnoscunt. Vel si admittant decreta determinata & absoluta, volunt ea esse subordinata scientiæ mediæ, & supponere prævisionem futuri consensûs, saltem sub conditione quod homo ponatur in his vel illis circumstantiis & occasionibus.

100. Nostram tamen conclusionem docent non solum omnes Thomista, sed etiam plures antiquioribus & recentioribus Theologis, quorum longum catalogum conscribunt Salmanticensis hic disp. 10. dub. 3. & Alvarez lib. 1. responsionum cap. 1. Imò Henricus Henriques celebris scriptor Societatis, libro ultimo de fine hominis, cap. 4. num. 2. in textu fatetur hanc ante Molinam fuisse concordem & unanimum Theologorum sententiam. *Rectè (inquit) consors Theologorum sententia docet, Deum habere prædeterminationem bonorum efficacem, ex providentiâ perfectâ ab æterno, in qua, & per quam, tanquam per rationem, certò omnia sciat.* Et cap. 5. allegat pro hac sententiâ plusquam viginti Doctores, tam ex antiquis, quam ex modernis. Et ibidè addit, *Non est ita difficile conciliare libertatem hominis cum tali prædeterminatione, ut quidam Relentiores putant.* Subscribit Azorius, & quod olim de Cicerone Augustinus dixit, junioribus suæ Societatis Theologis attribuit: ait enim lib. 4. instit. Moral. cap. 22. quæst. 21. *Pauci juniores Theologi, ut voluntatem nostram liberam faciant, faciunt sacrilegam, dum negant Deum opera nostra bona præfinire.*

S. II.

Quædam Scripturæ testimonia breviter exponantur.

PLura Scripturæ loca supra disp. 5. retulimus, ad divinorum decretorum efficaciam demonstrandam, quæ etiam æternas divinæ providentiæ prædefinitiones apertè declarant. Ut tamen hæc veritas, quæ est unum ex præcipuis doctrinæ Thomistica fundamentis, magis elucidetur, & firmitus stabilietur, alia Scripturæ testimonia breviter hic exponenda sunt.

101. Primum sumitur ex Apostolo ad Ephes. 1. dicente: *Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Quibus verbis in primis rejicit decreta indifferentia & conditionata, consensum, & determinationem voluntatis creatæ expectantia: nam ut ibidem observat S. Thomas, *Apostolus non dicit quod Deus operatur omnia secundum voluntatem, ne credas quod sit irrationabilis, sed secundum consilium voluntatis suæ: id est secundum voluntatem suam, quæ est ex ratione; non secundum*

A *quod ratio importat discursum, sed secundum quod designat certam & deliberatam voluntatem.* Constat autem quod nomine certæ & deliberatæ voluntatis, non intelligitur voluntas conditionalis & inefficax, quæ Deus decernat se influentem in actus voluntatis creatæ, si ipsa voluntas nata hæc voluntas non est certa, sed potius incerta & indeterminata; si quidem ex vi voluntatis non habet Deus potius concurrere, quam non concurrere; sed sicut concurreret, si voluntas creata vellet, ita non concurreret, si voluntas creata non vellet. Ergo, &c.

Secundò per hæc Apostoli verba, excluduntur alia decreta absoluta & determinata, prævisionem futuri consensûs supponentia, quæ etiam in Deo fingunt defensores scientiæ mediæ: nam si Deus nihil circa nostros actus liberos determinatè statueret, nisi suppositâ præscientiâ futuri consensûs voluntatis nostræ, non operatur omnia secundum consilium voluntatis nostræ, sed potius secundum præscientiam consensûs & deliberationis voluntatis nostræ. Unde Auzias libri Hypognosticon rectè notavit, Paulum non dixisse quod Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis humane (sive absolute, sive sub conditione prævisum) sed secundum consilium voluntatis suæ: quia ad hanc solum respexit, ut de operationibus creatis in tempore facientis disponderet.

C Secundum testimonium habetur cap. 2. ejusdem Epistolæ ad Ephesios, ubi dicitur: *Ipsi enim sumus sacra, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ preparavit Deus ut in illis ambulemus.* Circa quem locum duo etiam notanda sunt. Primum est, quod fideles dicuntur creati in operibus bonis, quia sicut creatio non præsupponit subjæctum, sed facit; ita voluntas divina præparans bona opera, non præsupponit consensum voluntatis nostræ, sed illum per suam gratiam efficit. Secundum, quod dicitur bona opera à Deo preparata: id est prædefinita, prædefinita, seu prædeterminata, juxta significationem textûs Græci, ubi habetur verbum *προεβουλεύειν*, quod significat prædefinire, præstatuere, & prædeterminare. Unde D. Athanasius explicans hæc verba Apostoli, hanc præparationem, prædefinitionem appellat. Et S. Prosper resp. 14 ad capita Gallorum: *Eides (inquit) & charitatis opera, atque in ejus usque ad finem perseverantia, quia homini per Dei gratiam conferuntur, rectè & ista; & quæ eis retribuenda sunt, prædefinita dicuntur ex autoritate Apostoli dicentis, creati in operibus bonis quæ preparavit Deus, &c.* Quod desumpsit ex Augustino lib. de prædest. SS. cap. 10. & ex illis postea S. Fulgentius, qui lib. 1. ad Monimum ait: *Deus hoc gratiâ justificationis tribuit præparatum, quod in æterna prædestinatione præparaverat tribuendum.*

E His Apostoli testimoniis addi potest illud in Ecclesiastico 33. *Quare dies diem superat, & annus annum à Sole? A Domini scientia separati sunt, factò Sole, & præceptum custodiente, per Dei scientiam dividuntur, & immutavit tempora, & defestos ipsorum, & ex ipsis exaltavit, & magnificavit Deus.* Quæ analogiâ dierum & annorum intelligi putat Augustinus discretionem iustorum à peccatoribus, & prædestinatorum à reprobis, factam ex dispositione & prædefinitione divina: sicut enim dies diem superat, cum aliis aliis sit lucidior, placidior, salubrior, festivior, imò etiam festivior & sanctior, quam

vis ex parte ipsorum nulla sit ratio discriminis, inouique & idem Sol omnium sit causa; quia Deus sua providentia disponit cursum Solis, & suis legibus decernit felicitatem & sanctitatem creaturam; ita ex hominibus & Angelis alius alium dicitur meritis, sanctitate, & beatitudine atteroperari; nulla eos ratio, quamvis ex parte ipsorum; nulla causa discernat, sed Deus sua providentia, & sanctorum gratia dispositione, eos dividit inaequales facit.

§. III.

Celebre s. Dionysii testimonium.

Altera aeternas & efficaces divinae voluntatis definitiones, passim docent SS. Patres, & variis nominibus insigniunt. Nam Dionysius vocat illas: *Divinas & bonas voluntates, existentium praedeterminativas, & effectivas.* Damascenus & Damascenus, *divinas praedeterminativas.* D. Thomas, *praedeterminativas.* D. Augustinus, D. Gregorius SS. Prosper, & Hilgenius, *praedeterminativas.* Dionysius Carthusianus, dicit quod Theologia vocat illas *paradigmata.* Et Marcellus illas nominat, *prescriptiones, & antedicta.*

Celebris ergo locus habetur apud Dionysium cap. 1. de divin. nomin. titulo de exemplaribus: ubi, ut advertit D. Thomas ibidem lect. 3. agit contra quemdam Clementem Philosophum Platonicum, qui existimabat Deum non esse certam rerum determinatricem, & productivam, secundum proprias rationes, sed solum secundum id quod est illis commune. Unde ponebat (inquit S. Doctor) quasdam causas secundas, per quas res ad proprias naturas determinantur; & has causas secundas, exemplaria terminat vocat. At S. Dionysius ibidem demonstrat, Deum esse primam causam particularium terminum, secundum quod sunt in propriis & determinatis naturis; & omnia esse in ipso existentia, ex ipso incipientia, in ipso custodita, ad ipsum terminata, & ab illo praedeterminata, & praedeterminata, exemplaribus divinis praedeterminatis, quae sunt quasi principia divinae sapientiae practicae, quae Deus omnia producit. Exemplaria, inquit, esse dicimus in Deo, existentium ratione substantiasticas, & singulariter praesistentes, quas Theologia *PRÆDEFINITIONES vocat, & divinas & bonas voluntates, existentium PRÆDETERMINATIVAS, & effectivas, secundum quas substantialis essentia omnia praedeterminat, & producit.* Quibus verbis expressè docet, quod sicut artifex volens domum aedificare, prius eam in mente format, & omnes ejus partes determinat ac disponit, & postmodum eam producit in re. Ita Deus tanquam supremus artifex, ab aeterno praedeterminat omnia & singula, quae in universo mundo erant futurus, & consequenter etiam actus liberos voluntatis nostrae. Unde D. Damascenus orat. 1. de imagin. citans hunc locum Dionysii, ait: *Haec imagines & exemplaria, praedeterminativas appellat Sanctus Dei munere, divinis in rebus considerandis & explicandis, excellentissimus Dionysius: omnia enim ab ipso praesentia, & sine ulla commutatione in ejus conspectu, non aliter antequam fierent, erant expressa, quam si quis velit aedificare domum, prius imaginem ac formam ipsam in animo effingit, & cogitatione completur.*

Respondet Petrus à S. Joseph in Opusculo quod defensionem Divi Thomae appellat: in hoc Tom. 1.

A testimonio Dionysii, solum explicari ideas omnium rerum, ab aeterno in mente divina praesistentes, nec ibidem ullam fieri mentionem de decreto praedeficiente rerum existentiam, vel futuritionem.

Sed contra: Dionysius ibi non loquitur de ideis pure speculativis, quibus res mere possibilis, in divina essentia & omnipotentia, tanquam in causa representantur; sed de ideis practicis, & representantibus res ut existentes, vel futuras: Atqui ideae practicae, & representantes res ut existentes, vel futuras, involvunt propositum, seu decretum efficacis divinae voluntatis, quo res mere possibilis transferuntur à statu mere possibilitatis, ad statum existentiae vel futuritionis, ut docet D. Thomas quest. 6. de verit. art. 6. his verbis: *Idea in Deo ad ea quae sunt, vel fuerunt, vel erunt producenda, determinatur ex proposito divinae voluntatis.* Ergo Dionysius non loquitur ibi solum de divinis ideis, sed etiam de decreto, & praedefinitione divinae voluntatis.

Confirmatur: Dionysius in praefato testimonio dicit quod Theologia hujusmodi ideas & exemplaria in mente divina existentia, *Praedeterminationes vocat, & divinas ac bonas voluntates, existentium praedeterminativas.* Et S. Thomas hunc locum explicans, ait: *Hujusmodi rationes sacra Scriptura vocat PRÆDEFINITIONES, & bonas voluntates, quae sunt distinctivae entium, & effectivae ipsorum; quia per hujusmodi rationes, supersubstantialis Dei esse PRÆDETERMINAVIT OMNIA, & produxit.* Sed ideae nude sumptae, cum non pertineant ad voluntatem, sed ad intellectum, non possunt appellari bonae voluntates; neque nomine praedefinitionis, & praedeterminationis insigniri, nisi considerentur ut determinatae, & applicatae ad certos effectus representandos & producendos, per decretum efficacis, & praedeterminans rerum existentiam, vel futuritionem, ut de se patet: Ergo D. Dionysius, & S. Thomas, in praefato testimonio, non loquuntur solum de ideis divinis, sed etiam de decreto praedeficiente & praedeterminante futuritionem, vel existentiam rerum.

§. IV.

Alia Sanctorum Patrum testimonia.

PRaeter hoc celebre D. Dionysii testimonium, 107. plura alia ex Sanctis Patribus adduci solent nostris Thomistis, in ejusdem veritatis confirmationem. Insignis est locus Augustini apud Prosperum sententia 58. sic dicentis, *Divina voluntas est suprema causa omnium corporalsium, spiritualiumque morionum: nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de invisibili, & intelligibili summi Imperatoris aula, aut jubeatur aut permittatur &c.* Et in libro Soliloquiorum, qui in appendice tomi 9. habetur, cap. 26. sic dicitur: *Priusquam me formares in utero, novisti me, & antequam exirem de vulva, quidquid tibi placuit, praedidisti de me.* Et cap. 24. *Velle quod bonum est non possum, nisi tu velis.* Et 5. de civit. Dei cap. 9. dicit, quod voluntates nostrae tantum valent, quantum Deus eas valere voluit, atque praeservit. Et ideo quidquid valeant, certissime valent, & quod facturae sunt ipsa, omnino facturae sunt. Et ibidem, ad designandam summam & infinitam divinae voluntatis efficaciam, & infallibilitatem, docet eam aliquo modo fati nomine appellari posse: ait enim. *Quapropter si mihi fati*

non alicui rei adhibendum placeret, magis dicerem esse fatum inferioris potentioris voluntatem qui eum habet in potestate. Unde Boëtius 4. de consolat. prosa 7. hæc scribit: *Ordo fatalis ex providentia simplicitate procedit: sicut enim artifex faciendæ rei formam mente concipiens, movet operis effectum: ita Deus providentiâ singulari, singula movet, ac infallibiliter disponit faciendâ.* Denique idem Augustinus Tractatu 105. in Joan. ait: *Deus omnia futura prædestinavit.* Et Tractatu 68. *Deus fecit futura, ea prædestinando.* Et de Prædest. Sanctorum cap. 10. *Prædestinatione suâ Deus ea præcivit quæ fuerat ipse facturus:* Deus autem non potest in sua prædestinatione seu decreto, actus nostros futuros præcivire, nisi tale decretum sit de se efficax, & causans liberam nostræ voluntatis determinationem, subindeque eam prædeterminans, non verò futurum eius contentum & determinationem expectans, ut in Tractatu de scientia Dei ostendimus.

Disp.
4.
art. 4.

Denique idem S. Doctor, & invictissimus divinæ gratiæ defensor, lib. de bono persever. cap. 17. hæc scribit: *Si bona opera dantur à Deo, & se daturum esse præcivit, profecto prædestinavit.* Nomine autem prædestinationis, D. Augustinus & alii Sancti Patres, non solum transmissionem electorum ad gloriam, sed etiam divinæ voluntatis prædefinitionem & prædeterminationem, respectu actuum nostrorum liberorum significant, ut in Tractatu de scientia Dei ostendimus. Unde Fulgentius lib. 3. de verit. prædestinationis & gratiæ cap. 2. *Deus prædestinavit ad vitam bonam, prædestinavit ad vitam æternam, prædestinavit ad fidem, prædestinavit ad speciem, prædestinavit adoptandos in seculo, prædestinavit glorificandos in regno.* Idipsum etiam ingenue fatetur Molina infra quæst. 23. Disp. 1. ad art. 1. & 2. §. alii vero: ubi aliquorum Patrum recenset sententiam, qui prædestinationem volunt significare prædefinitionem ac præordinationem, eamque locis firmat Scripturæ, quos Latinus Interpret transtulit *Prædestinavit:* cum in Græco habeatur verbum *προορίζω*, quod est *prædestinatio, præstitutio, prædeterminatio.*

Disp.
6.
art. 4.

§. V.

Testimonia D. Thomæ.

108. **D**ivo Augustino concinit fidelissimus eius discipulus S. Thomas, qui variis in locis, eandem divinæ voluntatis prædefinitiones, apertissime docet. Nam quæst. 3. de verit. art. 7. ait in terminis: *Omnes effectus secundi ex prædestinatione Dei proveniunt.* Si omnes: Ergo nulli sunt qui non proveniant: Ergo etiam liber consensus nostræ voluntatis est à Deo prædefinitus, & non solum prævisus, & subiacet ordini prædestinationis, & non solum præscientiæ. Unde idem S. Doctor quæst. 6. de verit. art. 2. ad 11. inquit: *Hoc ipsum quod est velle, accipere gratiam, est nobis ex prædestinatione.* Et in hac parte quæst. 23. art. 5. expressè docet, quod non est distinctum id quod est ex prædestinatione, & ex arbitrio nostro: sicut nec est distinctum quod est ex causa prima & secunda.

Præterea idem Angelicus Præceptor 1. parte quæst. 115. art. 1. in corp. sic habet: *Ea quæ hic per accidens aguntur, sive in rebus naturalibus, sive humanis reducuntur in aliquam causam præordinantem, quæ est providentiâ divina.* Et quodlibeto 12. art. 4. subscribit sententiâ illorum qui

A dicunt, quod à Providentiâ Dei omnia sunt prædeterminata, & ordinata. Et in hoc sensu ibidem docet cum Augustino supra relato, posse concedi omnia subijcto fato, dummodo nomine fati, intelligamus divinam providentiâ, omnia quæ fiunt in mundo, absoluto, & efficaci decreto præordinantem, & prædeterminantem. Et in t. ad Annibaldum dist. 37. quæst. unica art. 4. ait expressè, *A voluntate divina modum rerum producendarum esse prædeterminatum.* Item ad caput 39. Itaque in illa verba: *Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei?* inquit ex Dei persona: *Malum pona, quod per ipsum inferre prævidi,* & prædeterminavi. Et opulc. 2. cap. 16. docet ex Athanasio, Incarnationem Christi esse factam, secundum prædeterminationem divinam. Item 1. ad Timot. 2. lect. 2. exponens illa verba Apostoli, *Cuius testimonium temporibus suis confirmatum est,* inquit: *Temporibus suis testimonium prædeterminatum erat fieri.* Et in hac parte quæst. sequenti art. 1. ad 1. solvens argumentum ex Damasceno dicente: *Omnia quædam præcognoscit Deus, sed non omnia prædeterminat.* Respondet quod Damascenus vocat prædeterminationem, impositionem necessitatis: sicut in rebus naturalibus quæ sunt determinate ad unum. Et eodem modo fatiscit 3. contra Gent. cap. 20. in fine, ubi ait: *Id quod docet Damascenus, quod Deus ea quæ sunt in nobis præcognoscit, sed non prædeterminat, exponendum est, ut intelligatur, ut quæ sunt in nobis, divinæ determinationi non est subiecta, quasi ab ea necessitatem accipiant.* Sentit ergo S. Thomas, decretum voluntatem nostram prædeterminans, non ad unum per modum naturæ, sed per modum libertatis, esse necessarium admittendum; alioquin frustra sic exphewisset Damascenum, imò nec debuillet illum interpretari, sed illius dictum absolute concedere.

Ex quibus testimoniis, fideliter & de verbo ad verbum relatis, intelliges quàm parum veritati sine in lectione D. Thomæ quidam Recentiores, qui dicunt nomen hoc prædeterminationis, nullibi apud S. Thomam reperiri, sed à recentioribus Thomistis fuisse excogitatum.

Intelliges etiam, eosdem Authores immetitò hoc nomen rejicere ac despiciere, cum illud usurpetur, non solum à S. Thoma, sed etiam à D. Dionysio, Damasceno, Athanasio, aliisque SS. Patribus supra relatis. Imò S. Dionysius dicit, *sacram Theologiam:* Sanctus verò Thomas, *sacram Scripturam,* appellare rationes, seu ideas in mente Dei existentes, & per liberum Dei decretum, ad certos & determinatos effectus producendos & representandos determinatas: *Divinas & bonas voluntates, existentium prædeterminativas,* ut constat ex locis supra relatis. Emeritò quod ille *sacram Theologiam,* istam scripturam dixit, nam tempore S. Dionysii, quæ erat alia *sacra Theologia,* quàm Scriptura sacra:

Denique S. Doctorem decreti prædeterminationis admisisse, argumentum evidens est, quod ipse pluribus in doctrinæ locis, quæ in Tractatu de scientia Dei, retulimus, docuit scientiam Dei respectu futurorum contingentium, & actuum nostrorum liberorum, fundari in decreto, illi; ut medio niti: decretum enim Dei non potest habere rationem mediæ in quo certò & infallibiliter futura contingentia & actus liberos nostræ voluntatis cognoscat, nisi prædeterminans, seu

determinationem nostræ voluntatis prioritate nature & causalitatis antecedens : nam (ut ibidem observavimus) ut aliquid habeat rationem mediâ ducentis certò & infallibiliter in cognitionem alterius, debet habere certam & infallibilem cum eo connexionem, illudque prioritate habere naturæ & causalitatis antecedere: si enim esset purè concomitans, & ei correlatum, cum concomitantia & correlata sint simul cognoscenda & natura, ut docent Philosophi, illa simul cognoscerentur, & utrumque esset reciproce cognoscendi aliud, ut constât in paternitate & filiatione. Hæc autem conditiones non possunt convenire nisi decreto prædeterminanti, quia decretum indifferens non habet infallibilem cum actibus liberis nostræ voluntatis, sed differenter conjungitur & componitur cum consensu vel dissentio, ad libitum ipsius voluntatis creatæ, tale decretum purificantis, ac determinantis ad quodcumque voluerit. Decretum vero absolutum, subordinatum scientiæ nature, & ab ea regulatum, non antecedit prioritate nature consensum & determinationem voluntatis, sed illud in priori naturæ supponit à Deo prævisum per scientiam illam exploratricem, quæ juxta Adversarios, nisi præscientia exploraret, prædestinatio nihil decernit.

§. VI.

Præcluditur aditus soliti evasioni Adversariorum,

Amplara & expressa Scripturæ & Sanctorum Patrum testimonia, constantur eludere Adversarij, dicendo his locis solum haberi, Deum prædefinite omnia opera nostra, aut equam fiant actu in tempore; non tamen antequam per scientiam mediâ prævideantur futura. Verùm hanc evasione facile ex supra dictis aditus præcludi potest.

In primis enim illa responsio non habet locum in sententiâ plurimum Recentiorum, qui in Deo agnoscunt decreta solum indifferentia & conditionata, respectu nostrorum actuum liberorum, & ægant omnia decreta determinata & absoluta, omnesque prædefinitiones relatas ad actus liberos nostræ voluntatis.

Secundo, Contra hanc evasione militant Scripturæ testimonia §. 2. adducta. Si enim Deus non posset quidquam circa actus liberos nostræ voluntatis definire & decernere, nisi præviso consensu, & deliberatione nostrâ, non operaretur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut dicit Apostolus; sed potius secundum consilium, & deliberationem, seu electionem voluntatis nostræ, ut olim dicebat Faustus, cujus verba infra referemus. Item si divina constitutio & decretum supponeret prævisionem futuri consensûs voluntatis creatæ, ineptè dicerentur ab Apostolo fideles creati in Christo Jesu in operibus bonis: divinum enim decretum, quo ab æterno Deus bona opera præparavit, majorem haberet similitudinem & analogiam cum educatione, quæ fit ex præsupposito subjecto, quam cum creatione, quæ nullum præsupponit subjectum. Incongruè etiam Deus diceretur in Scriptura trahere homines ad consensum, & de notentibus facere volentes: ubi enim prævidetur voluntas hominis consensura, & seipsum sub auxilio & concursu merè indifferenti determinata, ubi nulla potest esse vel imaginari tractio,

vel cordis immutatio: *Quis enim* (inquit Augustinus) *trahitur, si jam volebat &c.*

Tertiò, Contra eandem responsionem pugnant præfata Sanctorum Patrum testimonia, in quibus dicitur omnia esse à Deo præordinata, prædefinita, & prædeterminata. Si enim decretum quo Deus bona nostra opera decernit, ac definit, esset ordine rationis posterius determinatione prævisâ voluntatis creatæ, incongruè divinæ voluntatis prædefinitio, & prædeterminatio vocaretur, & potius ejus postdefinitio, & postdeterminatio deberet appellari.

Quartò, D. Augustinus & S. Thomas supra relati, docent in bono sensu posse admitti fatum, dummodo hoc nomine non intelligamus dispositionem siderum, & concatenationem, seu coordinationem causarum naturalium, à qua Gentiles existimabant omnia in rebus humanis contingere, sed divinam providentiam, omnia quæ fiunt in mundo, ab æterno præordinantem & prædeterminantem conformiter ad naturam & conditionem cujuslibet rei creatæ. Unde dicit Augustinus §. de civit. relatus à D. Thoma quodlibeto 12. articulo 4. *Si quis hoc modo intelligat fatum, sententiam teneat, & linguam corrigat, nec dicat fatum, sed Dei providentiam.* Sed abiurdum esset ac ridiculum, divinam providentiam fati nomine appellare, si nihil circa nostros actus liberos, decerneret ac definiret, nisi suppositâ provisione futuri consensûs nostræ voluntatis: Ergo &c.

Quintò, Hæc responsio videtur favere doctrinæ Faustii lib. 2. de gratia & libero arbit. cap. 2. ubi ait, quod *magis origine voluntatis humana, genus præscientiæ derivatur, & quod præscientia Dei de materia humanorum actuum sumit ordinem.*

Denique, SS. Patres, ut reddant rationem infallibilitatis divinæ providentiæ, non recurrunt ad Dei præscientiam explorantem futurum consensum liberi arbitrii creati, sed potius ad infinitam efficaciam divinæ voluntatis, efficientis per suam gratiam ut voluntas creata infallibiliter & libere, divinæ vocationi consentiat, ut constât ex locis disp. §. relatis: præsertim ex illo celebri Augustini testimonio de prædest. Sanctorum cap. 10. ubi explicans hæc verba Apostoli: *Credidit Abraham Deo, quoniam qua promisit potens est & facere, & ponderans hæc ultima verba: Non ait prædicere* (inquit) *atque præscire, sed ait, potens & facere, ac per hoc facta non aliena sed sua: quia ut immediate antea dixerat: Etsi faciunt homines bona que pertinent ad colendum Deum, ipse facit ut illi faciant que præcipit, non illi faciunt ut ipse faciat que promisit, alioquin ut Dei promissa compleantur, non in Dei sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipsis redditur Abraham.* Et de corrept. & gratia cap. 8. reducit infallibilem perseverantiam Petri in fide, ad divinam præparationem, quæ est prædefinitio seu prædestinatio, & inquit: *Quis ignorat fuisse perituram fidem Petri, si ea quæ fidelis erat voluntas, ipsa descenderet, & permanens, si eadem voluntas maneret? sed quia præparatur voluntas à Domino, ideo pro illo Christi non posset esse inanis oratio.* Ecce totam causam infallibilem efficaciam habendi firmam perseverantiam in fide, quæ scilicet præparatur voluntas à Domino: Ergo ex præparatione & prædefinitione Dei, non ex prævisione futuri consensûs, & ex præsuppositione aliqua prævisa

Peiag cap. 19.

1143

115

116

117

63

in Bibli...

ex parte nostri, provenit infallibilitas, & efficacia divini decreti.

Idem docet Anselmus libro de concordia prædestinationis & liberi arbitrii, his verbis:
 Cap. 5. *Quoniam enim quod Deus vult non potest non esse, cum vult hominis voluntatem nullâ cogi aut prohiberi necessitate ad volendum vel ad non volendum, & vult effectum sequi voluntatem, tunc necesse esse voluntatem esse liberam, & esse quod vult.* Quibus verbis infallibilitatem effectus liberi reducit tanquam in primam radicem, ad absolutum & efficax decretum voluntatis divinæ, prædefiniens actus futuros, etiam contingentes & liberos, ratione cuius non potest in sensu composito, & factâ suppositione divini decreti, non subsequi actus à Deo volitus.

§. VII.

Rationes Theologica.

PLura sunt fundamenta Theologica, ex quibus nostri Thomistæ probare solent, Deum actus nostros liberos, sine lesione & præiudicio libertatis creatæ, infinitâ suâ providentiâ ab æterno prædefinire, & prædeterminare. Nos hic solidiora, & faciliora exponemus.

118. Primum potest sic proponi. Deus est primum ens, ac proinde primum intelligens, & primum volens & consequenter primum liberum: Sed primum liberum debet prædefinire, & prædeterminare actus liberos voluntatis creatæ. Ergo & Deus. Major patet, Minor verò, in qua est difficultas, sic probatur. Primum liberum debet esse primum eligens, & primum determinans, cum libertas voluntatis, in eius electione & determinatione consistat: Ergo non debet expectare, vel supponere, sed potius antecedere, & causare, ac proinde prædefinire liberam electionem, & determinationem voluntatis creatæ. Consequentia patet, si enim eam expectaret, vel supponeret, non esset primum eligens, & primum determinans respectu illius: illud enim quod est primum in aliquo genere, nullum aliud in tali ordine præsupponit, sed est causa, & mensura cæterorum.

119. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Inter primum & secundum liberum, seu inter voluntatem divinam & humanam, eligentes & determinantes aliquam actionem liberam, v.g. conversionem Petri, debet esse aliqua subordinatio, ac proinde aliqua prioritas & posterioritas; subordinatio enim dicit ordinem, ordo autem essentialiter importat prioritatem & posterioritatem: Sed prioritas in eligendo, respectu talis conversionis, ut absolutè vel conditionatè futuræ, non potest se tenere ex parte voluntatis creatæ Petri: Ergo debet se tenere ex parte voluntatis divinæ, talem conversionem prædefiniens, & prædeterminans. Major patet, Minor verò probatur multipliciter. In primis enim si talis prioritas se teneret ex parte voluntatis creatæ, illa esset primum liberum respectu talis conversionis: illud enim censetur esse primum liberum respectu alicujus operationis, quod primò eam eligit, & determinat.

Secundò, Nos prius eligeremus Deum, quam Deus nos eligeret: Quod repugnat verbis Christi Domini Joan. 15. dicentis: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Quorum verborum sensus est, juxta explicationem D. Augustini cap. 17. de prædest. Sanctorum, & D. Thomæ in hunc lo-

cum Joannis: Apostolos non prius elegisse sequi Christum, quam ipsos Christus elegerit in Discipulos.

Tertiò, Voluntas divina subordinaretur humanæ, subjungeretur illi, essetque eâ posterior, & veluti eâ pedissequa: quod est contra definitionem Concilii Arausiaci, & contra expressam doctrinam D. Augustini.

Denique, Cum voluntas creata essentialiter dependeat in volendo & operando à divina, implicat contradictionem, quod homo sit, vel concipiatur prius volens, & eligens aliquam actionem bonam, quam Deus: juxta illud Augustini, *Velle quod bonum est non possum, nisi tu vis.*

Secunda ratio sumitur ex D. Thoma in questionibus disputatis, quæst. unica de providentia art. 10. ubi ait: *Omne multiforme, & mutabile, & deficere potens, reducitur sicut in principium in id quod uniforme, & immutabile, ac indefectibile.* Sed electiones nostra multipliciter habent, mutabilitatem, ac defectibilitatem, ut experientia constat: Ergo debent reduci in divinum decretum, tanquam in principium omnino uniforme, immutabile, & indefectibile. Quam rationem tangit etiam Aristoteles 7. Eudemice Ethicæ cap. 18. relatus à D. Thoma 3. contra Gentes cap. 89. ubi sic ait: *Hujus (inquit Philosophus) quod aliquis intelligat, consilietur, eligat, velit, oportet aliquid esse causam, quia omne nomen oportet quod habeat aliquam causam: si autem est causa eius aliud consilium, & alia voluntas præcedens, cum non sit procedere in his in infinitum, oportet devinire ad aliquod primum: hujusmodi autem primum, oportet esse melius ratione, quod est Deus: Est igitur primum principium nostrorum consiliorum, & voluntatum.*

Tertia ratio: Deus habet perfectam providentiam de electionibus, & actibus liberis creaturæ rationalis: Ergo illos prædefinit, & prædeterminat. Antecedens est certum, & demonstratur à D. Thoma 3. contra Gent. cap. 90. potestque evidenti ratione suaderi. Homines enim habent providentiam & regimen de suis actibus liberis, & leges condunt de his quæ liberè agenda sunt: Ergo à fortiori Deus, alioquin humanam providentiam aliquid attingeret ad quod divina non se extendere. Consequentia verò probatur. Providentia enim quæ nititur decreto conditionato & indifferenti, quale solum plures et Recentioribus in Deo admittunt, est valde imperfecta. Tum quia est incerta & fallibilis, ut potentia decreto purè indifferenti, & non habenti infallibilem nexum cum consensu potius quam cum dissensu liberi arbitrii creati. Tum etiam quia est potentialis, & confusa, vagæ, & indeterminata, utpote decernens concurrentem cum causis liberis: vagæ, & indeterminatæ, & ad quodcumque illæ voluerint, & nihil in particulari circa nostros actus liberos definiendo, vel determinando. Tum denique, quia talis providentia in sua determinatione & causalitate dependet à libero arbitrio, concursu Dei indifferentem, ad speciem actus determinante, & est velut pendula, & liberi arbitrii consensum & determinationem expectans.

Similiter etiam alia providentia quæ nititur decreto absoluto, supponente prævisionem futuræ consensu per scientiam mediam, est imperfecta, utpote purè speculativa, & explorativa consensu liberi arbitrii sub conditione futuræ, quem non prædefinit, nec prædestinat, sed tantum

tantum praevidet & explorat. Præterea talis providentia infirmitatem & impotentiam Deo attribuit, & illi denegat supremum dominium in nostras voluntates, & ut loquitur Augustinus, *Humanorum cordium quocumque, voluerit inclinando omnipotentissimam potestatem, ut alibi fuisse expostulamus; Deumque; asimilat illis hominibus, de quibus fit mentio Lucae 14. quorum alter volens aedificare currim, prius sedens computat, & habet sumptus necessarios ad perficiendum, & necepiat, & perficere non possit. Alter vero mens committere bellum adversus alium Regem, cogitat si possit cum decem millibus occurrere venienti cum viginti millibus. Ut enim in illis hominibus sollicitudo, & anxietas ad media inquirenda, ita similiter in Deo constituit scientiam mediam, ad explorandas occasiones, opportunitates, & circumstantias temporis & loci, in quibus homo consensus est divinae vocationi, & ad investiganda media per quae certò & infallibiliter possit assequi quod intendit. Idem sicut in illis hominibus est impotentia: si enim essent omnipotentes, sine viam suarum examine aggredientur intrepidè quae cogitant. Ita etiam in Deo fingitur impotentia & infirmitas, si independentem ab illa scientia & provisione futuri consensus humanae voluntatis, non habeat in thesauris suae omnipotentiae media efficacissima, quibus fortiter & suaviter, infallibiliter & liberè, possit movere, applicare, ac determinare voluntates nostras, ad volendum quidquid ipse voluerit.*

Quis porro (inquit Augustinus) tam impiè despiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?

Possit etiam suaderi conclusio argumento desumpto ex indifferentia voluntatis, quae cum quandoque sit in actu, quandoque in potentia, non potest in actu exire, nisi ab aliquo movente extrinseco, quod sit semper in actu, & nunquam impotentia, ad unum per modum liberi determinetur, juxta illud Commentatoris secundo philosophi. *Ab eo quod est ad utrumlibet, non sequitur alicuius actio, nisi ab aliquo alio inclinetur ad unum.* Sed quia hanc rationem in Tractatu de scientia Dei attingimus, eamque fusiùs prosequemur in Tractatu de actibus humanis, eam in praesenti praetermittimus, ut ad aliam ex Tractatu de incarnatione desumptam progrediamur.

§. VIII.

Argumentum desumptum ex mysterio Incarnationis.

Vltimò suaderi potest conclusio argumento desumpto ex Tractatu de Incarnatione, quod potest sub hac forma proponi. Secundùm scripturam, & Sanctos Patres, omnes actiones & passionis Christi fuerunt à Deo praedefinitae, & imperatae; & tamen, non obstante tali praedestinatione & praeecepto, fuerunt meritoriae, & consequenter perfectè liberae, cum libertas sit una ex conditionibus ad meritum requisitis: Ergo simul stant haec duo, quòd aliquis actus sit à Deo praedefinitus & praedeterminatus, & nihilominus sit perfectè liber, & meritorius; & sic sit praecipuum Adversariorum fundamentum. Consequentia patet. Antecedens probatur ex illo Lucae 22. *Filius hominis sicut definitum est vadit.* Et Actorum 4. *Convenerunt in civitate ista*

A adversus sanctum puerum tuum Iesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populo Israel, facere quae manus tua & consilium tuum de creverunt fieri. Unde Leo Papa Sermone 7. de passione Domini: *Nulla poterat ratione turbari, quod ante aeterna saecula, & misericorditer erat dispositum, & incommutabiliter praefinitum.* Et Sermone 9. *Sacramentum humani generis fuit ante tempora aeterna dispositum, & per multas significaciones omnibus retro saeculis nunciatum.* Item D. Athanasius relatus à D. Thoma opusculo 1. cap. 16. docet *Mysterium incarnationis esse factum, secundum praedeterminationem divinam:* Ergo actiones & passionis Christi Domini fuerunt à Deo praedefinitae.

Doctus modis ab hoc argumento conantur se expedire Adversarii. In primis enim aliqui cum Vazque, Valentia, & Moncaeo, dicunt actiones & passionis Christi Domini fuisse quidem à Deo praedefinitas, & Christo imperatas à Patre, quantum ad substantiam, sed non quantum ad circumstantias; putà quòd Christus moreretur tali loco, tali tempore, tali modo. Unde consequenter ad hanc doctrinam asserunt, Christum non meruisse adimplendo praeeceptum Patris, quantum ad substantiam, sed solum quantum ad circumstantias.

Alii verò negare non audent actiones & passionis Christi Domini fuisse praedefinitas à Deo, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad circumstantias, sed addunt talem praedestinationem supponere provisionem futuri consensus voluntatis humanae Christi. Unde duo signa vel instantia rationis in Deo fingunt, in quorum primo dicunt, Deum explorasse, & praevideisse per scientiam mediam, quid voluntas creata Christi volitura esset, si poneretur in talibus & talibus circumstantiis; & videns quod illa liberè consensus esset ejus praedestinationi & praeecepto, voluit in sequenti signo illi imponere praeeceptum moriendi, eique mortem & passionem, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad circumstantias, praedefinit.

Utraque haec responsio in Tractatu de Incarnatione à nostris Thomistis multipliciter confutari solet. Contra primam arguitur primò ex illo Joan. 4. *sicut mandatum dedit mihi Pater. sic factio.* Quibus verbis denotatur, non solum substantiam operis, sed etiam modum ex circumstantiis desumptum, sub praeecepto Patris fuisse, ac proinde fuisse ab ipso praedefinitum. Unde Actorum 4. illa circumstantia mortis Christi, quod Herodes & Pilatus convenerint in Hierusalem, dicitur à Deo decreta. Proditio Judae, flagellatio, crucifixio, aceti & fellis potatio, passim in Psalmis prophetantur. Circumstantia etiam temporis notatur Joan. 13. *Sciens Iesus quia venit hora ejus, Et capite 17. Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Quae verba exponens D. August. Tract. 104. in Joann. sic ait: *Ostendit omne tempus, & quid, & quando faceret, vel fieri sineret, ab illo esse dispositum, qui tempori subditus non est: quoniam quae futura erant per singula tempora, in Dei sapientia & usas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora. Non ergo creditur hac hora, factio urgente venire, sed Deo potius ordinante.*

Secundò impugnatur eadem responsio: Christus mortuus est ex perfectissima obedientia, imò ut ait Bernardus, *Ne perderet obedientiam, perdis-*

Cap. 4.

Capit.

125.

126.

perdidit vitam. Sed perfectior est obedientia, quæ opus quoad substantiam & omnes circumstantias, præceptum, & prædefinitionem supponit, quàm quæ solum supponit substantiam operis præceptam & prædefinitam: Ergo non solum mors Christi, quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad omnes ejus circumstantias, fuit Christo imperata, & à Deo prædefinita.

128. Tertiò, Ex hac doctrina & responsione Adversariorum sequitur Christum non meruisse ex eo præcisè quòd mortuus est, sed ex eo solum quòd tali vel tali modo, aut loco, puta in cruce, in monte Calvaria, &c. At hoc absurdum, & erroneum est: Ergo &c. Sequela Majoris est evidens, nam juxta principia Adversariorum, in Christo non potest esse libertas, nec consequenter meritum, ex ea parte quæ est prædefinitio, vel præceptum: Ergo si mors Christi fuit à Deo quantum ad substantiam prædefinita, & à Patre imperata, illa non potuit esse libera, nec consequenter meritoria quantum ad substantiam. Falsitas autem Minoris constat. Tum quia Apostolus ad Philippenses 2. docet quòd Christus meruit sui nominis exaltationem, per mortem & passionem quam ex obedientia pertulit: *Factus* (inquit) *obediens usque ad mortem, propter quod & Deus exaltavit illum &c.* Tum etiam, quia ipsa mors & passio Christi, quantum ad substantiam, fuit opus maximè difficile, & laboriosum Christo. Tum denique, quia illa fuit satisfactoria pro peccatis nostris, ut est certum de fide: Ergo & meritoria. Consequentia patet: Non enim minor requiritur libertas ad satisfactionem, quàm ad meritum.

129. Denique impugnatur eadem responsio. Divina providentia, cum sit perfectissima, & universalissima, & se extendat ad omnia ad quæ se extendit ejus causalitas, attingit actus nostros quantum ad omnes illorum circumstantias, formalitates, & modos; ut constat ex supra dictis: Ergo cum Deus habeat, vel habuerit multò perfectiorem providentiam de actionibus & passionibus Christi Domini (quia ille erant summi momenti, & infiniti valoris & æstimationis, & ab ipsis pendebat salus orbis, & honoris divini instauratio) quàm de nostris operationibus, negari non potest illas fuisse ab ipso prædefinitas, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad modum & circumstantias.

130. Secunda etiam responsio efficaciter impugnari potest, ex triplici absurdo & inconvenienti quod ex illa sequitur. In primis enim hæc responsio evacuat meritum obedientiæ Christi. Tunc enim obedientia destruitur, quando superior tenetur accommodare voluntatem suam voluntati inferioris, & non è contra; tunc enim superior magis facit voluntatem subditi, quàm subditus voluntatem prælati. At qui si Deus, salva & incolumi Christi libertate, nihil potuit ei præcipere, nec ullam ejus actionem, vel passionem prædefinire, nisi prius exploraverit per scientiam mediam, quid ille ex innata libertate voliturus esset, debuit voluntatem suam accommodare voluntati Christi, & operari, non secundum consilium voluntatis suæ, sed juxta consensum & determinationem voluntatis humanæ Christi: Ergo ex hac responsione & doctrina destruitur meritum obedientiæ Christi.

Hoc potest magis declarari exemplo Religiosorum: si enim prælatus teneretur se accommo-

A dare voluntati subditorum, nec posset eis præcipere, nisi quod prævideret eos ex innata libertate, & propria inclinatione volituros, certè facile esset ipsis obtemperare, & nullum, aut parvum foret in Religiosis obedientiæ meritum. Unde sicut in tali casu Religiosus non posset dicere sicut præcipit mihi prælatus sic facio, sed potius dicere deberet, sic facio sicut prælatus prævidit me voliturum. Ita similiter, Christus non debuisset dicere: *sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*: Sed potius, sic operor & ago, sicut Pater ab æterno præsevit me voliturum.

B Secundo, Si voluntas quam Christus habuit moriendi in cruce pro salute hominum, antecederet decretum & prædefinitionem Dei, sequitur quòd salus hominùm debeat refundi tanquam in primam causam, in humanam Christi voluntatem, non verò in divinum decretum, & æternam Dei prædeterminationem: hoc autem est plusquam absurdum: Ergo & illud. Sequela probatur. Illa causa quæ primò se determinat ad salutem hominum, est prima causa, & primarè talis salutis: At juxta hanc responsionem & doctrinam Adversariorum, divina voluntas non primò se determinat ad talem salutem, sed ipsa humana voluntas Christi: siquidem Deus antecederet ad suum decretum, quòd nihil aliud est quàm libera sua voluntatis determinatio, prævidit per scientiam mediam quòd humana voluntas Christi, posita in tali & tali circumstantia, erat se determinatura ad moriendum in cruce pro salute hominum: Ergo divina voluntas non fuit prima causa, & primum determinans hominum salutem, sed potius ipsa humana voluntas Christi.

C Tertiò, Ex eadem responsione sequitur prædestinationem Christi non fuisse purè gratuitam, sed dependentem à præsentia meritorum: Consequens est falsum, ut demonstrant Theologi in Tractatu de Incarnatione, & multis Scripturæ testimoniis probat D. Augustinus libro de prædestinatione Sanctorum cap. 15. Ideò plures ex Adversariis docent prædestinationem Angelorum & hominum fieri ex prævisis meritis, quia Deus in signo rationis antecedenti electionem illorum ad gloriam, prævidit bonalium opera, & futurum consensum voluntatis create: Ergo similiter, si in signo antecedenti Christi prædestinationem, prævidit bona opera futura, & futurum consensum voluntatis humanæ Christi, ejus prædestinatio non fuit purè gratuita, sed dependens à præsentia meritorum.

ARTICULUS IV.

Præcipua objectiones solvuntur.

P Ræcipua Adversariorum objectiones solvuntur supra, agendo de divinatorum decretorum efficacia, & in Tractatu de scientia Dei, convellendo fundamenta scientiæ mediæ; solum hinc restant quedam Scripturæ & SS. Patrum testimonia exponenda, quæ videntur militare contra nostram sententiam.

§. I.

Exponebat quaedam, Scriptura & Sanctorum Patrum testimonia.

Obijciunt in primis Adversarii Prædeterminationes illas quas in Deo admittimus, non videntur coherere cum illo Ecclesiastici 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: adiecit mandata sua & præcepta. Quomodo enim (inquit Lessius) reliquit eum in manu consilii sui, si ipse suo consilio, & decreto efficaci & absoluto, quod velit ab eo præstare prævisionem sui consensu, ab æterno prædeterminavit? Si dominus prædeterminet hoc modo omnes actiones quas vellet fieri à famulo...

Respondeo hominem non ita dici relictum in manu consilii sui, ut à prædefinitione Dei, qui (ut dicit Apostolus) Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue, aut ab ordine divinæ providentiæ sit exemptus. Hanc enim libertatem Cicero conabatur statuere, qui ut ait Augustinus, Dum homines voluit facere liberos, fecit...

Sed quia (ut inquit S. Thomas lib. 2. ad 4.) Non præfigitur ei virtus naturalis, determinata ad unum, sicut rebus naturalibus qua aguntur tantum quasi ab altero directæ in finem: sic enim per consilium & deliberationem rationis se determinat ad volendum vel non volendum, ad operandum vel non operandum. Porro quia omne consilium, & providentia hominis, continetur sub consilio & providentia Dei, sicut causa particularis sub universali; & homo, ut supra ostendimus, non est primum liberum, nec primum eligens, sicut nec primum movens, nec prima causa suorum actuum liberorum: quod quid boni eligit, & per suum consilium debet, ac decernit, in Deum tanquam in primum liberum, primum eligens, & primum determinans, ac proinde ut præeligens, prædeterminans, & prædeterminans, reducendum est.

Unde egregie D. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 2. ad 1. Homo est Dominus suorum actuum volendi & non volendi, propter deliberationem rationis, qua præfinit ad unam partem vel ad aliam: sed quod deliberet, vel non deliberet, etsi huiusmodi etiam prædeterminat, oportet quod hoc sit per deliberationem præcedentem; & cum hoc non procedat in infinitum oportet quod finaliter deveniat ad hoc quod liberum hominis arbitrium moveatur ab aliquo exteriori principio quod est supra mentem humanam, scilicet Deo. Prædeterminatio hominis, etiam sani, non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moveri à Deo, &c.

In forma igitur ad argumentum respondeo, distinguendo Antecedens: Deus reliquit hominem in manu consilii sui, tanquam primi consiliantis & deliberantis, nego Antecedens. Tanquam secundi consiliantis & deliberantis, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Solutio est S. Thomæ locis relatis, & 2. 2. quæst. 104. art. 1. ad 1. de verit. quæst. 5. art. 5. ad 4. de potentia quæst. 4. art. 7. ad 12. & 3. contra Gent. cap. 90. ubi ait: quod Hac verba Ecclesiastici ad hoc inducuntur, ut homines esse liberi arbitrii ostendatur, non vero, ut eorum electiones à divina providentia subtrahantur.

Tom. I.

A Ad exemplum vero de famulo, adductum à Lessio, facile responderetur, negando paritatem. Ratio discriminis patet ex dictis, famulus enim non subordinatur domino particulari, tanquam primo libero, & primo principio suarum operationum, sed solum tanquam causæ particulari, per præceptum, suasionem, aut consilium moraliter illum moventi. Unde libertas quæ est in actionibus illius, non procedit, nec emanat à libertate ipsius domini, nec ab ipsa dependet, sicut effectus à sua causa. At verò voluntas humana in suis operationibus essentialiter subordinatur Deo tanquam primo libero, & primo totius libertatis creatæ & participatæ principio, ac proinde ex tali subordinatione & dependentia, non impeditur, sed potius causatur exercitium humanæ libertatis. Sicut ex influentia causæ universalis, v.g. cæli aut Solis, non impeditur, sed potius juvatur & causatur generatio plantæ, ut alibi fusè exposuimus.

Obijciunt secundò Adversarii quædam SS. Patrum testimonia, quæ illis videntur favere. Nam Damascenus lib. 2. Fidei cap. 30. sic habet: Omnia quidem præcognoscit Deus, non autem omnia prædeterminat. Et Chrysostomus hom. 12. in Epist. ad Hæbreos ait quod Deus non antecedit voluntates nostras, ne nostrum latur arbitrium. Item August. 5. de civit. cap. 9. hæc scribit: Sicut Deus omnium naturarum Creator est, ita & omnium potestatum dator, non voluntatum. Et de spiritu & littera cap. 31. Legimus, inquit, non est potestas nisi à Deo, nusquam autem legimus, non est voluntas nisi à Deo; & rectè non scriptum est, quia verum non est. Denique lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. sic habet: Istæ brevissimè tene: quacumque est causa voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur. Sed illa prædeterminatio quam nos ponimus, est ita efficax, ut ei resisti non possit. Ergo sine peccato, & per consequens sine libertate, ei ceditur. Alia SS. Patrum testimonia adducit Ruiz tomo de scientia Dei, sed ista videntur præcipua, & ex eorum responsione, ad alia patebit solutio.

Ad locum ergo Damasceni, respondeo cum D. Thoma qu. sequenti art. 1. ad 1. & 3. contra Gent cap. 90. quod Damascenus his verbis solum intendit excludere prædeterminationem imponentem necessitatem, ut est in rebus naturalibus; non autem prædeterminationem cum libertate compositam, qualem in causis liberis admittimus.

Ad Chrysostomum respondet Vazquez 1. p. disp. 91. cap. 8. num. 44. illum fuisse Semipelagianum, sic enim habet: Sententiam Massiliensium (intelligit Semipelagianos,) et adunt multi Patres Græci, inter quos præcipue fuit Chrysostomus, qui & Casiani Magister fuit. Sed ab hoc errore, seu potius calumnia, rectè Chrysostomum vindicat noster Sixtus Senensis lib. 5. bibliot. annot. 107. ubi ait, Joannem Oecolampadium, Lutherana hæretis professorem, hunc errorem primò ei impulsisse. De quo iterum dicemus in Tract. de prædestinatione, ubi magnum Chrysostomum à Semipelagianorum errore vindicabimus, ipsumque gratiam voluntates prævenientem, discretè docuisse ostendemus. Unde cum S. ille Doctor homil. 12. in Epist. ad Hæbreos, negat Deum nostras prævenire seu antecedere voluntates, solum intendit, ipsum non antecedere voluntates nostras, præventionem fatali & violentâ, & liberum arbitrii nostri consen-

sum, Ttt 2

Disp. 1. art. 3. §. 6

§. I.

sum, & cooperationem impediende, ac tollente potentiam ad oppositum, ut Manichæi quos impugnat, olim docebant. Non vult tamen excludere antecedentiam & efficaciam adjuvantem, quæ non tollat potentiam ad oppositum, sed nostrum faciat liberè operari arbitrium, qualem D. Augustini, & S. Thomæ Discipuli docent.

137 Addunt aliqui cum Janenio in concordia, & Lippomano in præfatione ad catenam, Græcos Patres, præsertim Chrysostomum, cautè admodum legi debere circa materiam de gratia (non quòd fuerint Pelagiani, ut Vazquez existimat) sed quia cum nondum esset exortus Pelagius, neque hæc controversia discussa, & aliunde Manichæi negantes liberum arbitrium, ipsis negotium facerent; in laudem liberi arbitrii multa dixerunt, quæ piè explicanda sunt. Unde Augustinus de prædest. Sanctorum cap. 14. *Quid igitur opus est ut eorum scrutentur opuscula, qui prorsusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hoc difficili ad solvendum questione versari? quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur.* Unde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis, & transcurserit attingerent: immorarentur verò in eis quæ adversus alios inimicos Ecclesiæ disputabant.

138 Ad primum verò Augustini testimonium, respondetur S. Doctorem ibidem loqui de voluntate humana, quatenus mala est, ac devians à regulis morum; sub qua ratione non est à Deo, sicut omnis potestas, quæ cum ex se bona sit, ab illo est. Et ita clarè seipsum explicat ibidem, subdens: *Mala quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt quæ ab ipso est.* Et supra cap. 5. *Deus non est auctor omnium voluntatum, nam non est dator male voluntatis.* Eodem modo intelligendum est aliud testimonium desumptum ex libro de spiritu & littera, loquitur enim etiam ibi de mala voluntate, ut patet ex verbis istis quæ subjungit: *Alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo: quoniam mala voluntas jam sola peccatum est.*

Ad alium locum ex libro tertio de libero arbitrio, respondetur quod quæcumque causa est voluntatis, si non possit ei resisti, nec potentia antecedente, nec consequente, sine peccato ei ceditur. Secus autem, si ei possit resisti, potentia antecedente, seu in sensu diviso. Quo pacto possumus resistere, seu dissentire divino decreto, & motioni ejus, ut docent Thomistæ cum Sancto Præceptore quæst. 23. de verit. art. 5. ad 3. ubi hæc scribit. *Quamvis non esse effectus divina voluntatis non possit simul stare cum divina voluntate, tamen potentia desciendi effectum, simul stat cum divina voluntate. Non enim ista sunt impossibilia: Deus vult istum salvari, & iste potest damnari: sed ista sunt impossibilia, Deus vult istum salvari, & iste damnatur.* Quòd nihil clarior & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest.

Addo quod, D. Augustinus ibi apertissime loquitur de causa violenta, & cogente: sic enim incipit illud capitulum 18. *An forte violentia causa est voluntatis, & cogit invitum?* Divinum autem decretum, quamvis efficacissimum, nullam coercionem aut violentiam infert, sed fortiter & suaviter movet, & ita agit nos, ut agamus, & liberè, ac voluntariè consentiamus, &

ut inquit ipsemet Augustinus; *In ipsi hominum cordibus operatur, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.*

S. II.

Exponitur celebre testimonium D. Thomæ.

Objiciunt tertio quidam Recentiores testimonium D. Thomæ quod vocant irrefragabile & insolubile, eoque putant S. Doctorem, apertè & disiectè, decretum prædeterminationis, & physicam prædeterminationem excludere, & veluti jugulare. Sumitur hoc testimonium ex 2. libro sententiarum dist. 39. quæst. 1. art. 1. in corpore, ubi de nostra voluntate sic dissentit. *Ipsa autem potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura: sed quod determinat exeat in hunc actum vel in illum, non est ab alio determinatum, sed ab ipsa voluntate.* Quod apertius (inquit Petrus à S. Joseph) dici poterit ad excludendam prædeterminationem physicam, non video. Nam S. Doctor, conceptis verbis docet, voluntatem nostram se determinare ad volendum hoc vel illud; & pariter negat eam ad hoc ab alio determinari. At quo ille iudicio hoc posterius negaret, si nihilominus existimaret voluntatem non posse in aliquem actum erumpere, nisi præiudicio Deo determinatam. Hoc sanè perinde esset, ac si ad contradictoria simul vera esse profiteretur.

Huc testimonio quod Recentiores illi adeo magnificant, & extollunt, multipliciter responderi potest. In primis dico, in textu D. Thomæ non legi, *Non est ab alio DETERMINANTE* (sic scribit & refert Petrus à S. Joseph) sed non est ab alio DETERMINATE. Quæ duo valde diversa sunt, ut consideranti patebit. Primum enim quamcumque determinationem extrinsecam à voluntate decreta excludit. Secundum verò solum significat, illam non determinari ad unum per modum naturæ, sicut agentia naturalia; sed ad unum per modum libertatis (id est sub indifferentia objectiva iudicii, & retinendo potentiam ad oppositum) ut ejus conditio, & natura exposcit.

Respondeo secundò, D. Thomam ibi apertè loqui de determinatione voluntatis ad malum, quæ non est ab alio, sed à sola voluntate, quæ cum sit primum deficiens, & primum se determinans ad malum, non potest à quocumque alio, ad illud determinari. Et quòd iste sit verus & legitimus sensus D. Thomæ, patet ex titulo illius articuli, in quo quaeritur: *Utrum in voluntate possit esse peccatum?* & concludit affirmativè, probatque ex discrimine quòd reperitur inter voluntatem creatam & agentia naturalia. *Quod enim, inquit, voluntas determinatè exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinatè, sed ab ipsa voluntate: sed in naturalibus actibus progreditur ab agente, sed tamen determinatio ad hunc actum non est ab agente, sed ab eo quod agenti talem naturam dedit, per quam ad hunc actum determinatum est.* Unde concludit: *Quòd si aliquis defectus sit in actu voluntatis, ipsi in culpam & peccatum imputatur; & ita relinquatur quòd in voluntate potest esse peccatum, quantum ad actum ejus.* Loquitur ergo S. Doctor de determinatione voluntatis ad malum, & ad peccatum, quæ non est ab alio determinatè, vel determinante, sed à sola voluntate creata, quæ est primum liberum deficiens, & primum ad malum se detet.

quale est nostra voluntas, determinet se secundariè, & dependenter à motione & determinatione primi. Unde Benedictus Pererius, Societatis Jesu, quem Possévinus virum ingentis eruditione & perspicuitate refertum appellat, lib. 8. de causis cap. 9. hæc scribit: Licet voluntas nostra nihil operetur nisi mota & determinata à Deo, quia tamen movetur ab ipso convenienter natura sua, & ut natura sua apta est moveri, hoc est non necessario, sed libere, ideo verè dicitur, verèque est libera: si enim voluntas ista moveretur à Deo, ut non se moveret ipsa ad agendum, nec ipsa se ad agendum determinaret, omnis profectò meriti & demeriti, & libertatis ratio funditus tolleretur: sed quia Deus eam sic movet, ut ipsa nihilominus simul etiam seipsam moveat, & per suam determinationem se determinet ad agendum hoc vel aliud, ob eam causam meritò appellatur, & est verè libera: non enim intelligendum est voluntatem esse liberam omnino, ita ut à nullo pendeat, nullique subijciatur; hæc enim libertate solum Deum liberum esse agnoscimus, quippe qui sit omnino liber, à nullo dependens, & nullius indigens, sufficiens sibi ad omnia. Hæc autem libertas nulli creatura convenire potest, ratio enim cujuslibet creaturae necessariam & inseparabilem continet dependentiam à Creatore tam in existendo quam in omni operatione.

146 Confirmatur: Idem est voluntatem liberè se determinare ad aliquem actum, & habere dominium illius: Sed voluntatem habere dominium sui actus, non tollit quod Deus habeat illud prius & excellentius; cum sit universalis dominus omnium. Sicut quod Vassallus, vel Feudatarius habeat dominium utile in fundum, non tollit vel impedit, quin Rex vel Dominus habeat in illum, supremum & perfectum dominium: Ergo quod voluntas liberè se determinet ad aliquem actum, non tollit quin à Deo, ut primo libero, & à supremo ejus dominio, prædeterminetur.

147 Alia S. Doctoris testimonia, quæ Petrus à S. Joseph in prædicto opusculo nobis objicit, exactè discutientur, ac dilucidè exponuntur in Tractatu de actibus humanis, disp. 6. art. 2. §. 12. Argumenta verò ex Dei sanctitate, & hominis libertate desumpta, art. sequenti §. 9. & sequentibus, & in Tractatu de prædestinatione disp. 6. quæ erit de concordia libertatis cum divina providentia & prædestinatione, proponuntur ac diluuntur. Interim placet hic inserere Reverendissimi Patris Magistri Hyacinthi Libelli, olim Romæ in Conventu Fratrum Prædicatorum super Minervam, Theologiæ Professoris, nunc Sacri Palatii Magistri, egregium discursum relatum à Caramuele in sua Theologia fundamentali, in expositione Thesium de scientia Dei, Thesi 3. quo præfatus Magister solidè & perspicuè demonstrat, cum decretis, & prædefinitionibus divinis, coherere arbitrii nostri libertatem, & præcipuum Adversariorum fundamentum, nimirum quod omnis suppositio antecedens, tollit arbitrii nostri libertatem, prorsus infringit. Verba ejus sunt.

148 Argumenta que probant cum scientia Dei in decreto Thomistico fundata non coherere libertatem, ac proinde ea solvere, hanc enim provinciam sibi assumit ille qui hoc eodem anno materiam de volunta-

A te Dei, divinisque prædefinitionibus tradit. Dup- hic tantum volo facere. Primum est, aliqua, que mihi singularia videntur, & que toti huic materia magnum lumen accendant, adducere. Secundum, vos docere, à quoniam S. Thomas acceperit, aut à quo principio quodammodo subsuratus fuerit suam concordiam decreti, scientia, voluntatis, prædefinitionis, & oratio, & auxilii efficacis, propositæ una parte, & libertatis ex alia, que tanto plausu accepta fuit, & ante Molinam nemo extiterit, qui illi non subscripserit.

Circa primum, jam scitis scientiam Dei, divinisque prædefinitionibus & decreta antecedere tum in re, tum in intentione, quemlibet usum humane libertatis, & hinc ab Adversariis nos fortissime urgeri, quomodo scilicet possimus libertatem sartam & tellam conservare; cum omnis necessitas, que oritur ex aliqua antecedente, absoluta, cogens, & libertati inimica esse videatur S. Thomas huic, qua videtur victa difficultas, clarè & profundè responderet, necessitatem ortam ex antecedente, cui subditur non solum substantia actus, sed etiam modus libertatis, non esse necessitatem cogentem, sed foventem libertatem. Hoc à me vobis sæpius narratum, repetitum, & exaggeratum intellexistis.

Igitur quod intendo facere in presenti, est declarare hoc punctum, quia cardo est istius controversiæ. Datur aliquam suppositionem, cum qua non sit possibilis compositio actus oppositi, ita certum est, ut ne ipsi oves divinum decretorum disfireantur; eam esse suppositionem actus liberi, ipsi quoque concedunt: suppositivum quod voluntas operetur, non potest non operari. Hanc autem suppositionem non ledere libertatem idè dicunt, quia est consequenter orta, scilicet ex actus quem ego meâ voluntate pono; quod si oriretur ex alio quo quod à meâ voluntate non dependeret, tantum abest ut libertatem conservaret, quin eam potius perderet, & funditus eradicaret. Hoc supposito.

Interrogo Adversarios, cur impossibilitas opponens aliud extremum pro aliquo tunc, orta ex suppositione consequente libertatem, non ledat libertatem: Omnes uno ore respondent, idè non ledere libertatem, quia est effectus libertatis; unde potius illius signum est quam corruptela. Igitur, si datur aliqua suppositio, que non sit effectus, sed causa libertatis, eam potius edificabit, quam destruet, ex ipsis enim terminis contrahitur, quod sicut implicat, quod illud quod sequitur libertatem, eam perdat; ita implicat, quod illud quod libertatem antecedit, & est causa illius, illam perdat; causa enim non destruit effectum suum; sed producit; est enim in terminis ipsis repugnantia, ostendere quod suppositio antecedens causat libertatem, & quod eam exterminet.

Ex quo ulterius sequitur, necessitatem ortam ex tali suppositione dici jure merito consequentem; unde ex suppositione antecedente oritur ex parte alterius extremi necessitas consequens: in quo sanè hallucinant contrarii, licet nobis perspicuum, & ab omni dubitatione alienum esse videatur, quod partim supra explicavi, partim modo declarabo. Etenim necessitas orta ex suppositione antecedente, cui subditur libertas actus, est orta ex ipsa libertate actus, siquidem est orta ex causa, prout reduplicative causante libertatem; nemo autem dubitare potest, quod id quod oritur ex causa, ut actu causante, non oriatur etiam ex effectu: sicut quia Sol ut actu indurans limum, dicitur explicans limum, nemo dubitare potest, quod explicatio limi, ut reduplicative talis, à limi induratione aliquo modo dependeat.

Quam nego dependentiam supra vocari dependentiam

dentiam à libertate objective accepta, non à libertate A
excitativa posita; & hoc consequentia sufficit, ad hoc
libertas integra servetur: quòd si sedulo medita-
rentur adversarij, facilius intelligerent, & se nostrà
prædeterminatione difficultatibus obrui non quererent,
sed inquam, considerarent, præscientia h & præde-
terminationem esse causam libertatis, originantem
libertatem, factricem, effectricem, & operatricem li-
bertatis, non minus ac ipse actus sit effectus libertatis,
ergo quæ à libertate, ab illa factus, & veluti opera-
tus produci.

Idem hoc dicent adversarij, difficultatem nostram
seorsim considerent: quòd possit dari aliquid antecedens,
quod liberam causam, ipsos non inficiari;
quod tamen illud tanquam verum admittatur,
sed prædeterminationem quòd prædeterminationem aut præscien-
tiam potius quam destruat libertatem, in ea sup-
ponere se dicunt herere, nec eos illam capere, aut à
nobis capere existimant.

Imò ergo cum ipsis æquale periculum suscipimus,
quod sic declaro. Fuit aliquorum opinio quæ com-
muniter metaphysicè rejiciunt, non dari libertatem in
actu secundo, sed omnem actum secundum habere ne-
cessitatem essendi libertati adversariam. Si ergo pro-
prie contendant illius omnium calculo damnata opi-
nionem Authores, omnem necessitatem strangulare li-
bertatem; nonne statim ad implicentiam, quæ est in
hoc quòd necessitas ex ipsa libertate oriatur, tanquam
ad sacrum æzylum confugient? Quomodo ergo fieri
possit, ut non intelligant, quàm rationabiliter nos cum
argumentis illorum arguimus, quibus probant necessita-
tem nostram esse inimicam libertati, ad implicentiam
ipsi quoque manifestam, quæ est in hoc quòd præscien-
tia causat libertatem, veluti ad inviolabile æzylum re-
serramus:

Imò quòd possit Deus infallibilitatem provenientem
in voluntate sua præscientiâ, illa à libertate constitue-
re, ex adversariorum principis aliâ ratione confir-
mo. Docet Suarez, quem plerique Patres Societatis
seculi sunt in Metaphysica disp. 19. sect. 3. posse dari
libertatem naturalem motionem, quâ, stante indifferen-
tia prædicta, ita à Deo voluntas abripiatur, ut jam in al-
teram contradietionis partem, non liberè, sed omnino
necessariò feratur quòd reperit etiam in opusculis li-
bro de auxili. cap. 2. num. 12. quòd ipse hac ratione
respondit. Cum in voluntate libera duplex sit potestas
(ad volendum scilicet, & non volendum) neutra earum
est infinita virtutis & efficacia: Ergo in utraque
potestati superari à Deo superiori agente, qui est infinita
virtutis & efficacia: Ergo stante adhuc & perseverante
indifferentia judicii, potest à Deo ita moveri &
voluntas nostra, quatenus habet potestatem vo-
lentis, ut sit propositus impotens ad resistendum, nec pos-
sit modo utriusque potestate, quam habet ad no-
landum: Ergo tunc in tali actu non erit usus li-
bertatis, etiam si facultas in se sit libera, & obje-
ctum ita sit propositum, ut necessitatem non inse-
rat. Hanc rationem bene tenete, & videte qualem ar-
gumentum pro nostra Scholæ verisimili doctrina su-
matur.

Et sic discurrete. Secundum prædictam Suarez, vi-
do distinctam opinionem, Deus potest à voluntate au-
ferre libertatem, eam ad alteram partem contradietio-
nis determinando; quia facultas quam habet volun-
tas ad utrumlibet, est finita, & consequenter à divina
virtutis efficacia superabilis: at similiter facultas, quam
habet voluntas ad operandum fallibiliter, est finita: Ergo
potest ab efficacia divine virtutis superari. Sicut
ergo per hanc fieri potest, ut voluntas in alteram par-
tem naturalem necessitate flectatur; ita per eandem
fieri poterit, ut in eandem partem, salva libertate, in-
fallibiliter inclinetur.

Quod si contendant hoc fieri non posse, ob essentiali-
lem connexionem, quæ est inter modum fallibiliter
operandi, & liberè operandi, ex qua connexionem ori-
tur ut non possit Deus, illa à libertate, voluntatem
inclinare ad infallibiliter operandum: dicatis sta-
tim, quòd licet libera facultas agendi & non agendi,
sit finita, tamen est necessariâ, & essentialiter annexa
indifferentiæ judicii, ut nequeat Deus indifferentiam
objectivam & judicii conservare, quin facultatem ad
utrumlibet potentia libera conservet; siquidem fa-
cultas libera voluntatis ad agendum, nil aliud est,
quàm ipsissima potentia voluntatis, ut commotans ob-
jectum indifferenter propositum: Igitur, vel dicen-
dum est, quòd casum suum contra nos Suarez, ejus-
que sectatores non probent; vel si probant, quòd effi-
caciâ ex eodem principio nos colligamus, efficaciam
præcedentem esse libertatis amicam, & contuberna-
tem; quòd jam satis à nobis manifestatum esse arbi-
tramus. Hæc Pater Libelli, vir Caramuelis
judicio acutissimus.

Alterum quòd idem Author demonstrat, à
quo nimirum S. Thomas hunc modum conciliandi libertatem cum Dei præscientia, &
divinorum decretorum causalitate acceperit, in Tractatu de prædeterminatione refere-
mus. Disp.
6. a. 2
§. 2.

ARTICULUS IV.

An peccata ita subsint divine providentiæ, ut
etiam subsiciantur ejus causalitati?

§. I.

Premittitur quòd apud omnes est certum.

EXTRA dubium est, peccata aliquo modo sub-
jici divine providentiæ: Primò quidem,
quia Deus ordinat peccata, ut si saltem secun-
dum se nihil conferant universi perfectioni,
conferant, saltem ordine suo. Sic paucis
tamen ad ejus harmoniam & suavitatem con-
ducunt, si debito modo dissonantur, & certis
quibusdam intervallis fiant. Sic etiam umbra
conferunt picturæ, & macula pulchritudini fa-
ciei. Unde egregiè Augustinus libro imperfecto
de Genesi ad litteram, cap. 5. Non dicimus (inquit)
Deum fecisse tenebras, quoniam speciem ipsam Deus fe-
cit, non privationes quæ ad nihilum pertinent: quas ta-
men ab eo ordinatas intelligimus, cum dicitur. Et divi-
sit Deus inter lucem & tenebras Genes. 5. Ne vel ipse
privationes non haberent ordinem suum, Deo cuncta
regente atque administrante: sicut in cantando inter-
positiones silentiorum certis & moderatis intervallis,
quamvis vocum privationes sint, bene tamen ordinan-
tur ab iis qui cantare sciunt, & suavitati universæ
cantilene aliquæ conferunt. Et umbra in picturis emi-
nentiora quæque distinguunt: ac non specie, sed ordine
placent. Nam & vitiorum nostrorum non est auctor
Deus, sed tamen ordinator est, cum eo loco peccatores
construit, & ea perpeti cogit qua merentur. Ad hoc
valet quòd oves ponuntur ad dexteram, hiedi autem ad
sinistram. Quædam ergo & facit Deus & ordinat, quæ-
dam verò tantum ordinat. In hos & facit & ordinat,
peccatores autem, inquantum peccatores sunt, non fa-
cit, sed ordinat tantum. Ipso ergo faciente, pulchra
sunt singula, & ipso ordinante, pulchra sunt om-
nia.

149.

E

Certum

150. Certum est etiam, quod Deus peccatoribus utitur ut exequatur consilium voluntatis suae: sic prodicione Judae, & Judaeorum scelere, ad implendum humanae Redemptionis Mysterium usus est. Ut elevaretur Joseph ad solium & thronum Aegypti, non inutilis fuit Deo invidia fratrum ipsius, nec impudicitia uxoris Putiphar. Hinc est quod in Scriptura dicuntur aliquando peccata fieri ex imperio, consilio, & intentione Dei, quia scilicet haec exequitur Deus per hominum peccata. Unde Augustinus in Enchiridione cap. 101. *Deus quasdam voluntates suas, utique bonas, implet per hominum voluntates malas, sicut per Iudeos malevolos, bona voluntate Patris, Christus pro nobis occisus est. Et cap. 100. Haec sunt (inquit) magna opera Domini; exquisita in omnes voluntates ejus, & tam exquisita, ut cum angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod ipsa voluit, fecisset, etiam per eandem creatura voluntatem, quae factum est quod Creator noluit, impletur ipse quod voluit, bene utens & malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem quos iuste predestinavit ad poenam, & ad eorum salutem quos iuste predestinavit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos attinet, quod ipse noluit fecerunt; quantum verò ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt; hoc quippe ipso quod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas ejus; propterea namque magna opera Domini, & exquisita in omnes voluntates ejus, ut miro & ineffabili modo non fiat praeter ejus voluntatem quod etiam contra ejus sit voluntatem; quia non fieret, si non sineret, nec utique nolens finit, sed volens: nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo posset facere bonè. Haec ille non minùs acutè quam sapienter. Inde ergo Deus bonè, unde nos malè, quodque nobis non inutile modò, sed & malum ac noxium, illi utile est & bonum. Unde Boëtius 4. de Consolat. prolà sextà: *Sola est divina vis, cui mala quaeque bona sunt, cum eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum.* Haec ut dixi certa & indubitata sunt apud omnes, sed gravis difficultas est, an peccata ita sub sint divinae providentiae, ut etiam aliquo modo subjiciantur ejus causalitati, pro cuius resolutione, quaedam breviter hinc observanda sunt.*

151. In primis enim notandum est, duo in peccato commissionis reperiri, materiale scilicet, & formale. Formale peccati est ipsa deformitas & malitia per quam constituitur formaliter in ratione peccati, & mali moralis: sive haec consistat formaliter in privatione rectitudinis, sive in positivo, sive in utroque simul: de quo in *Disput. 3. a. 1.* Tractatu de peccatis. Materiale verò, est actus à voluntate elicitus, vel imperatus, qui est subiectum malitiae, diciturque malus moraliter, sive ab objecto, sive à circumstantiis: de quo in eodem Tractatu.

152. Notandum tertio, materiale peccati, sive fundamentum malitiae moralis, posse duobus modis considerari. Primo formaliter & reduplicativè, prout scilicet fundat ipsam malitiam & deformitatem. Secundo materialiter, seu specificativè, quatenus dicit illud quod aliàs est materiale & fundamentum malitiae peccati, non tamen prout est hujusmodi. Sicut possumus considerare fundamentum relationis, & formaliter quatenus est fundamentum, & materialiter, quatenus est res quae aliàs ejus fundamentum est. Unde sicut fundamentum relationis absolute & materialiter sumptum, pertinet ad

A suum speciale genus: puta substantiae, qualitatis, vel actionis: quatenus verò fundamentum formaliter & reduplicativè, reducitur ad lineam relativorum, tanquam initiativum ipsum, in materiale peccati, absolute & materialiter sumptum, pertinet ad lineam entis & boni transcendentaliter. Formaliter verò & reduplicativè consideratum, pertinet reductivè & imitativè ad lineam mali moralis, veluti initiativum ipsius.

Notandum quarto, duplicem dari in Deo motionem. Unam generalem, quae ut provisorie universalis exhibet auxilium & concursum, quae absolute necessarius ut est homo per rationem determinet se ad id quod est bonum verum vel apparens. Alteram verò specialem, per quam Deus specialiter movet ad aliquid determinatè volendum, quod est verum bonum; nempe consilium, inspirationem, praeeptum; & tunc fungitur munere provisorio particularis, de nobis solliciti, nosque in agendo non solum ad bonum transcendens, sed etiam ad bonum honestum, & nostrae naturae congruum, ordinantis: quod ut melius percipiatur.

Notandum quinto: inter haec duo generum motionum, plurà interesse discrimina. Prima enim, ut diximus, est generalis, & communis omnibus causis secundis. Secunda specialis, non potest convenire nisi creaturae rationali. Prima pertinet ad ordinem physicum, secunda spectat ad ordinem morale. Prima est praecisiva, & attingit solum in actu ad quem movet, entitatem, actualitatem, vitalitatem, bonitatem transcendentelem, aliasque rationes ad lineam entis pertinentes & abstrahit à deformitate & malitia morali, quae per accidens, & ex defectu libertate creaturae rationalis, actu libero adjunguntur. Secunda verò non est praecisiva, sed terminatur ad actum ut vestitum omnibus circumstantiis, & secundum omnes conditiones & modos quos recipit ab operante; unde si actus ad quem movet sit malus, & regulis morum difformis, talis motio, secundario saltem & indirectè, ad ipsam malitiam, & deformitatem se extendit.

§. II.

Lutheri & Calvinii errores referuntur.

Lutherus & Calvinus, duo praecipua antiqui Draconis capita, ad quorum vipereos liberos totus orbis cohortuit: existimantes liberum arbitrium per peccatum originale in nobis esse extinctum, & divinum decretum humanae voluntati necessitatem imponere, nihilque in mundo liberè & contingenter evenire: consequenter ad hunc errorem, dixerunt, non esse in potestate hominis vias suas bonas aut malas facere, sed hominem à Deo necessitari ad peccandum; illumque operari in nobis opera mala, sicut & bona; voluntate humana merè passivè se habente, vel solum spontaneè concurrente. Ita docet Lutherus in assertionibus, assert. 36. quem sequutus est Calvinus lib. 3. instit. cap. 23. nu. 3. ubi ait, *Deum esse auctorem criminis se centies confitetur.* Et in eodem libro irridet distinctionem Catholicorum distinguendum inter permissionem peccati, & ejus effectum, & dicit, *Deum esse auctorem omnium auctorem, quia isti Censores (sic Catholicos vocat) volunt otiosè tantum permisso contingere.*

Docet etiam Calvinus, Deum tentare possivè homines ad peccandum, & ad eos tentandos in

opera Demonum, subindeque non solum phy-

A infinita sapientia: ita & summa bonitas, & perfecta sanctitas. Unde sicut ratione sua veracitatis, & infinita sapientia, non potest mentiri, nec fallere, aut falli: ita ratione sua sanctitatis, & bonitatis infinita, neque potest peccare, neque ad peccatum concurrere. Quam rationem etiam tangit Philo Judaeus in libro de confusione linguarum, ubi dicit, Deum bonorum tantum esse causam, mali autem prorsus nullius: quandoquidem ipsum bonum omnium antiquissimum est, & perfectissimum: decet autem sua natura propria operari, optimum optima.

160 Probatur tertio conclusio ratione quam innuat D. Thomas in 2. dist. 37. quaest. 2. art. 2. Defectus qui est in effectu non debet attribui causae universali & remotae, sed proxima & particulari. Nam defectus claudicationis non est ab anima, aut a virtute motiva, sed a tibia curva, & defectuosa. Item defectus floritionis, vel fructificationis in arbore, non est a caelo, vel a Sole, sed a terra, vel radice. Cum ergo Deus sit prima, & universalissima omnium causarum, per se primo attingens in rebus creatis rationem entis, & actualitatem existentiae: defectus naturales, vel morales, qui contingunt in causis inferioribus, naturalibus, vel liberis, non debent illi attribui tanquam causa, sed reduci in causas secundas deficientes, & in voluntatem humanam, difformiter ad regulas morum operantem.

161 Probatur quarto: Peccare est deficere a motione primi moventis, & ab illius fine & scopo declinare: Ergo repugnat quod divina providentia hominem moveat ad peccandum, seu quod per suam motionem sit causa peccati. Consequentia patet, Antecedens etiam non est minus evidens, peccatum enim in eo consistit quod deficiamus ab ordine & motione primae causa, ac declinamus a fine & scopo illius: unde a Dionysio 4. de divin. nomin. malum dicitur esse praeter principium, praeter viam, praeter finem & scopum, & D. Thomas quaest. 3. de malo art. 1. ait quod defectus consequitur in actione, ex hoc quod agens deficit ab ordine primi moventis, sicut artifex non peccat contra artem, nisi quando non sequitur motionem & directionem artis, & instrumentum non deficit, nisi quatenus non sequitur actionem causa principalis, & tibia non claudicat, nisi quia propter suam curvitatem, se subtrahit a rectitudine motus ad quem anima, media potentia gressiva, illam applicat.

162 Denique potest suaderi conclusio alia ratione quam tangit idem S. Doctor 1. 2. quaest. 79. art. 1. his verbis: Dens non potest esse directe causa peccati, vel sui, vel alterius, quia omne peccatum est per recessum ab ordine qui est in Deum sicut in finem: Deus autem omnia inclinat & convertit in seipsum, ut dicit Dionysius cap. 1. de divinis nominibus. Hunc propterea concipit Boetius tanquam in excelso folio confidentem, & omnia quae producit, ad se reducentem, quod ni faceret, omnia relaberentur in nihilum. Verba ejus sunt:

Sedeat interea Conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex, & sapiens arbiter aequi
Et quae mo tu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat,
Nam mis rectos revocans iterus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Quae nunc stabilis continet ordo,
Dissepra suo fonte fatiscant.

Vuu

Confir.

§. III.

Primus error Calvini refellitur.

163 Dico primo, Deum nullo modo causare peccatum quia tale est, secundum malitiam & deformitatem quam de formali importat, sed illud esse a sola voluntate creata, deficiente, & operante difformiter ad regulas morum. Conclusio est certa de fide, definita in Tridentino sess. 6. can. 6. his verbis: Si quis dixerit non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, sua bona, Deum operari, non permissivae solum, sed etiam propriae, & per se, adeo ut sit proprium ejus opus, non minus proditio Iuda, quam vocatio Pauli, Anathema sit.

Colligitur etiam ex variis Scripturae locis, in quibus divina sanctitas commendatur. Dicitur enim Psalmo 5. Non Deus volens iniquitatem tu es. Psal. 144. Iustus Dominus in omnibus viis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis. Abacuc. 1. Mundi sunt usque tunc videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Item Augustinus 5. de civit. cap. 9. dicit, quod Mala voluntates a Deo non sunt, quia contrariatae sunt quae ab ipso est. Et Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 19. Illius rei Deus ultor est, cujus autor non est, id est iniquitatis, quam potest Deus punire, non facere: Denique S. Prosper in Carmine de ingratis habet hos versus:

Per Verbum omnipotens, Deus omnia condidit unus,
A quo natura est nulla creata mali

164 Probatur secundò conclusio hac ratione qua utitur S. Basilus. Sicut Deus est prima veritas, & Tom. 1.

- 163 Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Deus per suam causalitatem id solum potest attingere, quod continetur intra objectum formale suæ omnipotentiae: Atqui peccatum, quantum ad formale, & malitiam quam importat, non continetur intra objectum divinæ omnipotentiae: Ergo non potest attingi à Deo per suam causalitatem. Major est evidens, Minor probatur. Id solum continetur intra objectum divinæ omnipotentiae, quod est ordinabile in Deum tanquam in ultimum finem, nam primum agens, & ultimus finis, inter se convertuntur: Atqui peccatum, quantum ad formale, non est ordinabile in Deum tanquam in ultimum finem, sed potius est recessus & deviatio ab illo tanquam à fine ultimo: Ergo peccatum, quantum ad formale, non potest causari à Deo.
- 164 Dices, Formale peccati, secundum communiorum Thomistarum sententiam, consistit in positivo: Sed omne positivum causatur à Deo, cum sit creator omnium visibilium & invisibilium, ut in primo Symboli articulo profitemur: Ergo formale peccati causatur à Deo.
- 165 Huc argumento, relictis variis solutionibus, breviter respondeo, distinguendo Majorem. Formale peccati consistit in positivo, quæ positivum est, nego Majorem: quæ deficiens est, & prout in obliquo connotat privationem rectitudinis, seu conformitatis cum regulis bonorum, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: omne positivum causatur à Deo, quæ positivum est, concedo Minorem: quæ deficiens est, & prout connotat in obliquo privationem rectitudinis, nego Minorem, & Consequentiam.
- 166 Explicatur breviter hæc responsio. Licet juxta communiorum Thomistarum sententiam, formale peccati consistat in positivo, illud tamen non habet rationem mali moralis, nisi quatenus connotat privationem rectitudinis, & conformitatis cum lege; non quod talis privatio intrinsecè & in recto importetur in formali constitutivo peccati, ut quidam volunt; sed tantum extrinsecè, & in obliquo, eoque ferè modo quo docent Philosophi in Metaphysica, carentiam divisionis importari in unitate transcendentali. Sicut ergo ad hoc, ut aliquid sit unum transcendentaliter, non sufficit quod participet rationem entis, sed præterea debet extrinsecè, & in obliquo connotare carentiam divisionis; ita etiam ut aliquid censeatur esse causa peccati, non sufficit quod causet totum positivum quod in illo includitur, sed præterea debet causare privationem illam rectitudinis quam connotat in obliquo, sive potius illud positivum, quatenus fundat & connotat talem privationem. Unde cum Deus sub hac ratione non causet positivum illud per quod formale peccati constituitur, sed solum sub ea ratione quæ positivum est, & quatenus transcendentaliter imbibit rationem entis & boni, non est, nec potest dici author, vel causa peccati, quantum ad formale per quod constituitur.
- 167 Dico secundò: Deum non causare materiale peccati, fundamentaliter sumptum, & quatenus reduplicativè fundat ipsam malitiam & deformitatem. Probatur: Materiale peccati, quatenus tale, & prout fundat ipsam malitiam & deformitatem, est initiative, & causaliter malum, & minimè ordinabile in Deum ut ultimum finem: sic enim pertinet reductivè & initiative ad lineam mali moralis, sicut fundamentum relationis formaliter & reduplicativè sumptum, reducitur ad lineam relativorum, ut in tertio notabili exposuimus: Ergo sub hac ratione non causatur à Deo, sed à voluntate creata deficiente.
- Addo quod, agens attingens fundamentum malitiae, quæ tale, causat secundariò & consequenter ipsam malitiam: sicut ille qui ponit fundamentum relationis, quæ tale, causat etiam consequenter ipsam relationem; quæ ad illius positionem resultat, & sicut ille qui alicuiusmodi vulnus ex quo mors sequitur, censeatur esse causa mortis illius: Ergo cum Deus non sit, nec possit esse causa malitiae & deformitatis peccati, non potest etiam fundamentum ejus, formaliter quæ tale, causare.

S. IV.

Exploditur secundus error Calvini.

Dico tertio, Deum non movere moraliter voluntatem ad materiale peccati, per consilium, præceptum, suasionem, vel inspirationem. Est etiam contra Calvinum, qui (ut supra vidimus) docet Deum positivè tentare homines ad peccandum, & ad eos tentandos ut operi Dæmonum, eisque præcipere ut homines tentent, & ad peccatum inducant. Addit tamen, Deum hoc faciendo, non peccare, neque denominari peccantem: tum quia legi non est subiectus: tum etiam quia id præstat optimo consilio, ut scilicet ad finem operibus suis præfixum (gloria scilicet suæ ampliationem) perveniat.

Probatur primò conclusio ex Scriptura: dicitur enim Jacobi. *Deus intentator malorum, ipse autem neminem tentat.* Et Ecclesiastici. *Ne dixeris, ille me implanavit: Tentat enim nos Deus, & implanaret, si ad actus se malos, consilio, suasionem, vel præcepto induceret: Ergo &c.*

Probatur secundò conclusio: Motio moralis, quæ aliquis inducit alium ad actionem aliquam exercendam, movet ipsum ad hujusmodi actionem, secundum quod ab ipso procedit: Sed Deus non potest movere voluntatem creatam ad materiale peccati, secundum omnem modum quo procedit à voluntate creata: Ergo nec ad illud, eam movere moraliter. Major patet, quia cum motio moralis non habeat physicam efficientiam in actionem, non aliud præstare potest, quam invitare agens ad utendum sua virtute, & modo proprio operandi: in quo differat motione physica, quæ cum habeat influxum physicum, attingit in actione id quod est intra sphaeram suæ activitatis tantum. Minor verò probatur: Si Deus moveret voluntatem ad materiale peccati, eo modo absolute quo ab ipsa procedit, moveret ad illud, formaliter quatenus est fundamentum malitiae, eamque haberet annexam; sicque moveret ad ipsam malitiam consequenter.

Confirmatur: Motio moralis pertinet ad Deum ut ad motorem & provisorum specialem, nec præcindit à malitia morali, sed ad illam se extendit, ut exposuimus in quarto & quinto notabili: Atqui repugnat quod materiale peccati sit à Deo ut motore & provisoro speciali, quatenus possit procedere ab illo, ut prima causa & generali motore ac provisoro, subministrante omnibus causis secundis media necessaria ad agendum, & attingente in omnibus rebus creatis entitatem, actualitatem, vitalitatem, & bonitatem tran-

transcendentem, aliasque rationes, ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, ut infra dicemus: Ergo quamvis Deus possit movere physice voluntatem ad materiale peccati materiale sumptum, non tamen potest eam materialiter ad illud movere, per consilium, præceptum, suasionem, inspirationem &c.

Ex quo intelliges, quod cum in sacra Scriptura & egum 16. dicitur, quod Dominus præcepit. *Servus autem malitiosus David: præceptum ibi sumitur per permissionem.* Sicut quando Deus dicitur in dicitur aut excæcare, idem est ac si diceretur, permittere excæcationem, aut incurrationem. Item cum Christus Joan. 15. Judæ ante traditionem dicitur dicitur, *quod facis, fac citius,* non præcepit illi immane sacrilegium proditorem, & venditionis, Nam secundum aliquos, illud imperativum continet exprobrationem, quod quod animo conceperat Judas. Secundum alios, non præcipit actum ipsum, sed acceptationem: non enim (inquunt) est malum in dicitur aliquem præcepto aut consilio, & exequendum congruo tempore peccatum quod est peccatum committere, ut possit ex eo sumi occasio boni. Secundum alios præcipit separationem ab aliis Apollolis, non verò venditionem ipsam: unde subdit, *& exi vit continuò.* Denique juxta alios, solum significat permissionem. Ita D. Thomas super illum locum, & D. Augustinus Tractatu 61. in Joannem.

Similiter dum Marth. 5. dicitur: *Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum:* non significatur odium inimicorum fuisse aliquando in antiqua lege præceptum (quidquid in contrarium dicat Maldonatus) quia aliis vitari non posset, quin Deus esset causa mali, cum ipse veterem legem condiderit, & eam per Moysen ministerium populo tradidit. Significatur ergo solum, fuisse deductum à Judæis, odio habendos esse universaliter inimicos, ex eo quod Deus illis præceperat ut amicos diligerent, & Gentes, & quasdam tanquam inimicas persequerentur, & perderent. Unde idem est ac si diceretur: *Audistis quia dictum est antiquis: diliges proximum tuum (& per malam consequentiam Phariseorum deductum)* Et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.

§. V.

Referuntur Theologorum sententia, & prima rejicitur.

Rejctis hæreticorum erroribus, quid Catholicis circa propositam difficultatem sentiant, breviter declarandum est, & verior, ac probabilior sententia eligenda.

Prima ergo opinio docet Deum non concurrere positivè, sed tantum permisivè ad materiale peccati. Ita olim docuere quidam antiqui Theologi relati, à D. Thoma in 1. dist. 37. quæst. 2. art. 2. & ab Alberto Magno ibidem dist. 35. art. 7. Hos postea secuti sunt Aureolus & Durandus, qui immediatum Dei concursum ad operationes causarum secundarum sustulerunt. In eandem sententiam inclinare videntur quidam Recentiores, quos citat, & sequitur Salas 1. 2. titulo 37. disp. 10. sect. 1. qui negant actum peccati, etiam pro materiali: acceptum, & quantum ad id quod habet entitatis, & actualitatis, positivè cadere sub divina providentia, licet cadunt alii effectus naturales.

Tom. I.

Secunda opinio admittit quidem Deum ad materiale peccati positivè concurrere, docet tamen hunc concursum non esse prævium, & determinantem, sed simultaneum, ac differentem, & à voluntate creata ad speciem actus determinari, licet eam ad individuum determinet. Existimant enim Authores hujus sententiæ, quod si Deus prævio concursu in materiale peccati influeret, attingeret etiam (secundariò saltem & indirectè) malitiam & deformitatem illi annexam, & consequenter esset author & causa peccati: quod est incidere in errorem Calvinii, jam impugnatum, & divinæ sanctitatis (ut ajunt) famam deterere. Ita docent Molina, Suarez, Lessius, & alii Recentiores communiter.

Tertia sententia, quæ in Schola D. Thomæ communis est, & quam, ut infra ostendemus, aperte profitemetur ipse Angelicus Doctor, ejuoque Magister Albertus magnus, existimat dignitatem primæ causæ, primi principii, & primi momenti (quæ in Deo nihil nobilioris, & præstantius est) non posse salvari per concursum purè simultaneum & indifferentem, à voluntate creata determinabilem, sed tantum per concursum prævium, & prioritatem naturæ & causalitatis, determinationem liberi arbitrii antecedentem. Unde cum sine præjudicio fidei negari non possit, Deum esse primam causam, & primum principium illius entitatis, actualitatis, & bonitatis transcendentalis, quæ in materiali peccati imbibitur (alioquin admittenda essent plura rerum prima principia, quod est in Manichæorum hæresim incidere, & primo Symboli nostræ fidei articulo, quo Deum creatorem & factorem omnium visibilibus & invisibilibus profitemur, contradicere) consequenter docent, Deum in materiale peccati materiali sumptum, & in actus peccatorum, quatenus actus & entia sunt, non solum simultaneo, sed etiam prævio concursu influere, & voluntatem creatam ad producendam entitatem, actualitatem, & alias rationes ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, prædeterminare, & applicare. Quia tamen concursus ille præcisivus est, & sistit intra ordinem physicum, & formalitatem tantum ad illum ordinem spectantes attingit, Deus non est, nec potest dici causa peccati, nec divinæ sanctitati ullum inferitur præjudicium. Hanc sententiam sic explicatam testatur Dominicus Soto in libris de natura & gratia in Concilio Tridentino editis, & à Legatis ipsius Concilii approbatis, fuisse ab omnibus Theologis sui temporis unanimi consensu receptam. Nam lib. 1. cap. 18. circa finem, sic habet: *Haud equidem dissentient Theologi, entitatis (ita vocant) quæ est peccatum, Deum esse causam, eo efficiencia genere, quo cuncta & animantia & inanimata, ad suas naturales actiones permover.*

Dico ergo primò, Deum non solum permisivè, sed etiam positivè, concurrere ad actum peccati, quatenus est ens, & actus physicus & vitalis. Ita communiter Theologum D. Thoma 1. 2. quæst. 79. art. 2. & in 2. sent. dist. 37. quæst. 2. art. 2. ubi sententiam oppositam, asserentem peccatum, sub ratione entis & actus, non esse à Deo (quam ipse tempore tenebant quidam Theologi) dicit esse propinquissimam duplici errori. Et Albertus magnus ibidem dist. 35. art. 7. inquit quod hæc opinio quæ obtinuerunt plures antiquorum, ferè cessit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica. Idem docet D. Anselmus lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cap. 7. ubi

Vuu 2

7. ubi

in Bibli

7. ubi hæc scribit : *Omnis qualitas vel omnis actio, & quicquid aliquam habet essentiam, à Deo est, à quo est omnis iustitia, & nulla iniustitia. Facit igitur Deus omnia quæ iustè vel iniustè voluntate sunt : id est bona opera, & mala. In bonis quidem facit quod sunt, & quod bona sunt : in malis verò facit quod sunt, sed non quod mala sunt.*

178 Probatur ergo conclusio ratione fundamentali, quam tangit D. Thomas locis citatis. Omnis entitas, & actualitas creata, in Deum ut in primum ens, & primum actum, debet reduci : Sed entitas quæ includitur in actu malo & peccaminoso, est creata & participata, & actio peccati est aliqua actualitas potentia, & aliquis actus secundus physicus & vitalis : Ergo peccatum in ratione entis & actus, à Deo tanquam à primo ente, & primo actu debet immediatè procedere.

179 Confirmatur : Si Deus non concurreret effectivè, sed permissivè tantum, ad entitatem, & actualitatem quæ est in peccato : sequeretur dari in rerum natura aliquod ens creatum & participatum, quod subterfugeret divinam causalitatem, & omnipotentiam, & quod Deum ut creatorem, & primum principium non agnosceret, sed reduceretur in voluntatem humanam, tanquam in primam causam ; quod est erroneum, & repugnans primo Symboli articulo, ut constat ex suprâ dictis. Unde Anfelmus : *Audacia est dicere, aliquod esse ens quod non sit ab ente primo : Ergo & c.*

180 Dices : Omnem entitatem creatam esse à Deo, vel permissivè, vel positivè. Illa enim quæ est conjuncta cum bonitate morali, est à Deo positivè concurrente, & influente : ea verò quæ habet malitiam & deformitatem moralem annexam, est à Deo solum permissivè.

Sed contra primò : Implicat entitatem aliquam creatam poni in rerum natura, & acquirere verum & reale esse extra causas, per nudam permissionem Dei, & sine influxu positivo illius ; permissio enim est sola negatio impedimenti : pura autem negatio non potest dare esse physicum & reale : Ergo & c.

Secundò, ut arguit S. Doctor in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. in argum. sed contra. *Quidquid non est causa operationis per quam aliqua substantia in esse producit, non est causa illius substantia : Sed per aliquam actionem peccati, substantia quædam in esse producit, sicut per adulteria & fornicationes homines generantur. Si ergo harum actionum Deus causa non est, in quantum actiones sunt, nec hominum, qui per has actiones generantur, est causa : quod est absurdum.*

§. VI.

Ex Scriptura & SS. Patribus demonstratur, Deum non solum simultaneo, sed etiam prævio concursu, ad materiale peccati concurrere.

181 Deo secundò : Deum non solum simultaneo, sed etiam prævio concursu, in materiale peccati influere seu movere & applicare voluntatem, & alias potentias, ad producendam entitatem, actualitatem, vitalitatem, bonitatem transcendentalem, aliaque rationes ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, quæ in materiali peccati reperiuntur imbibita.

Probatur primò conclusio : Secundum Scripturam & SS. Patres, articulo præcedenti §. 8. relatos, Deus ab æterno prædefiniit omnes actiones & passiones Christi Domini, & consequenter ejus crucifixionem : Sed illa erat actio

A intrinsecè mala, imò & omnium pessima : etatenim non solum homicidium, sed etiam, ut ita dicitur, Deicidium, ut pote occisio hominis subsistentis per subsistentiam divinam. Ergo secundum Scripturam, & SS. Patres, divine sanctitati non repugnat prædefinire actus intrinsecè malos ; non quia mali sunt, sed ut actus & entia sunt, voluntatem creatam movere, & applicare, ad attingendam entitatem, actualitatem, & bonitatem transcendentalem, quæ in illis actibus reperiuntur imbibita.

Respondet Suarez in opusculis libro 2. de concursu Dei cap. 5. crucifixionem Christi, proterat actio elicita à Judæis (sub qua ratione rat mala & peccaminosa) non fuisse à Deo prædefinitam, sed solum quatenus erat passio in Christo recepta : quia sub hac formalitate erat bona, & meritoria, ac satisfactoria pro peccatis nostris.

Sed in primis hæc responsio apertè contradicit Scripturæ : dicitur enim Actorum 2. Hanc (scilicet Jesum) definito consilio & presentia tradidit, per manus iniquorum affigentes interemptis. Nam ibi, non solum passio in Christo recepta, sed etiam actio affigendi Christum à Judæis elicita, tribuitur divino consilio, ejusque definitioni, & decreto. Unde etiam cap. 4. ad idem propositum additur : *Convenerunt Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri : scilicet crucifigere Christum.*

C Secundo contra hanc responsionem militat verba Augustini de corrept. & gratia cap. 7. ubi loquens de Apostolis ait : *Electi autem sunt adregnandum cum Christo, non quomodo electus est Iudas ad opus cui congruebat. Ab illo quippe electus est, ut novit bene uti etiam malis, ut per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat opus venerabile compleretur. Cum itaque audimus : nonne ego vos decem elegi, & unus ex vobis diabolus est : illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegit ad obtinendum regnum suum, illum ad effundendum sanguinem suum. Atqui effundere sanguinem Christi, non dicit solum passionem in Christo receptam, sed etiam veram & propriam actionem. Ergo passiones Christi, non solum sub ratione passionum, sed etiam sub ratione actionum, fuerunt à Deo prædefinitæ.*

E Tertiò hæc responsio præcipuum Adversariorum fundamentum evertit : cum enim actio & passio secundum Philosophos realiter identificentur, & sint una & eadem entitas, quæ habet diversos modos & formalitates : minus inter se distinguuntur, quàm entitas peccati, quæ ad ordinem physicum pertinet, & ejus malitia & deformitas, quæ spectat ad ordinem moris, & quæ secundum plures Theologos non est aliquid positivum, sed pura privatio. Unde si non obstante illâ intimâ connexionem, imò & reali identitate, quæ inter actionem & passionem reperitur, potuit Christi crucifixio, sub ratione passionis, à Deo prædefiniiri & causari, absque eo quod sub formalitate actionis ab illo prædefiniiretur, à fortiori eadem crucifixio, sub ratione entitatis & actualitatis, potuit à Deo prædefiniiri & causari, absque eo quod talis prædefinitio, vel causalitas, ad ipsam malitiam & deformitatem se extendere. Et sic prædefinitio actuum malorum, ut actus & entia sunt, non derogat divinæ sanctitati, ut contendunt Adversarii.

Proba-

166 Probat secundò conclusio argumento ex Scriptura desumpto: Refert enim Joan. 11. quòd Caiphas Judæis de morte Christo Salvatori inferenda deliberantibus, dixit: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ex quo loco hoc potest deprobi arguatur. Quando Caiphas illa verba pronuntiavit, peccabat peccato gravissimo, persuadebat enim Judæis ut Christum interficerent; & tamen ad hoc dicendum movebatur à Spiritu Sancto, quia tunc prophetabat; mens autem Prophetæ movetur à Spiritu Sancto, sicut instrumentum ab artifice. Ergo secundum Scripturam, divina sanctitati non repugnat, & applicare mentem hominis ad actus tantummodo malos: non quia mali sunt, sed ut actus & contra sunt.

167 Simile argumentum potest fieri de Sacerdote consecrante propter sortilegium, vel alium malum finem. Nam in tali actione peccat gravissimo peccato sacrilegii; & tamen, cum illa sit supernaturalis, & vires totius naturæ transcendit, debet ad eam moveri, applicari, & elevari à Deo, præsertim cum ad illam concurrat solum instrumentum: nam instrumentum movetur & applicatur ad agendum à causa principali, ut docent Philosophi 2. physicorum: Ergo idem quod prius.

168 Ex his confutata manet responsio & doctrina Theophili Rainaudi, & quorundam aliorum Recentiorum, qui docent quod cum Deus prævidet hominem se determinatum ad aliquod grave peccatum, illum interdum movere, & applicat ad aliud minus grave. Nam præterquam quod hæc doctrina non parum derogare videtur divinæ sanctitati, cui repugnat movere hominem ad aliquod peccatum, ut tale est, & ut habet rationem mali moralis; & contradicere Apostolo dicenti non esse facienda mala, ut eveniant bona non solvit difficultatem propositam, cum nullum possit dari vel excogitari gravis peccatum, quam occisio Christi, & effusio sanguinis ejus, vel consecratio hostiæ ad faciendum sortilegium; & tamen (ut jam ostendimus) crucifixio Christi, secundum Scripturam, & SS. Patres, fuit à Deo prædefinita, Judas, secundum Augustinum, electus, ut sanguinem Christi funderet, Caiphas motus à Spiritu Sancto ad dicendum: Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat; & Sacerdos, ut divine virtutis instrumentum, specialiter movetur & applicatur à Deo ad consecrationem, etiam facilem: Ergo &c.

169 Probat tertio conclusio ex D. Augustino, qui variis in locis apertissime docet nostram sententiam. Nam in libro de gratia & libero arbitrio cap. 21. octo affert, & accuratè expendit Scripturæ testimonia, ut probat Deum quocumque vult inclinare voluntates, sive ad bona, sive ad mala, & tandem sic concludit: His & talibus testimoniis divinorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum est, factis quantum existimo manifestatur operari Deum in cordibus hominum, ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit; sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro

Tom. I.

A meritis eorum, judicio utriusque suo, aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem justo. Idem quoque fuscè probat lib. 5. contra Julianum cap. 3. maxime verò autoritate Apostoli ad Romanos 1. dicentis: Tradidit illos Deus in reprobam sensum; ut faciant quæ non conveniunt. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam &c. Tradidit illos Deus in passionem ignominiam, &c. Quæ verba cum Julianus sic exponeret, ut Deum intelligi vellet tradere non positive, sed negativè, hoc est non movendo ad materiale peccati, sed deserendo, illum redarguit Augustinus, his verbis: Quid autem est quod dicis, cum desideria sua traditi dicuntur, relictæ per divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi: quasi non simul posuerit hæc duo Apostolus. & patientiam & potentiam, ubi ait: Sic autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa ira, quæ perfecta sunt in perditionem. Cum verò S. Doctor ait, quod per potentiam in peccata compulsi sunt, hoc debet intelligi de peccato quantum ad materiale, seu quoad entitatem malitiæ subiectam (hæc enim in Deum ut primum ens, & primum rerum omnium principium, & factorem omnium visibilibus & invisibilibus reducenda est, nisi à fide Catholica aberrare velimus) non verò quantum ad ipsam malitiam & deformitatem: nam illa in voluntatem creatam, ut in primam causam deficientem, & à rectitudine divinæ motionis & concursus se subtrahentem, debet refundi, ut supra ex ipso Augustino probavimus, nam ut lib. 5. de Civit. cap. 9. & alibi sæpè docet, Mala voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est.

§. VII.

Mens Divi Thomæ aperitur.

VT clarius constet de mente D. Thomæ, placet hic integrum ejus articulum desumptum ex 2. libro sentent. dist. 37. quæst. 2. de verbo ad verbum transcribere. Quærit ergo S. Doctor art. 2. illius quæstionis: *utrum actio peccati, in quantum actio, sit à Deo? & propositis argumentis in contrarium, sic concludit.*

Respondeo dicendum, quod circa hanc quæstionem tanguntur à Magistro duæ opiniones, quarum una dicebat, omnes actus, in quantum actus sunt, ex Deo esse, sed quod in quantum deformitatem habent, à Deo non sunt, sed ab homine vel diabolo. Alia opinio dicebat actus peccatorum nullo modo, nec etiam in quantum actus sunt, à Deo esse: quam ad præsens nulli vel pauci tenent, quia propinquisima est errori duplici. Primum quia ex ea videtur sequi, quod sint plura prima principia, Hoc enim est de ratione primi principii, ut agere possit sine auxilio prioris agentis, & influentia ejus: unde si voluntas humana actionem aliquam posset producere, cujus actor Deus non esset, voluntas humana rationem primi principii haberet, Quamvis solvere hoc nitantur, dicentes quod voluntas, etsi per se possit actionem producere sine influentia prioris agentis, non tamen habet à se esse, sed ab alio, quod etiam exigeretur ad rationem primi principii. Sed hoc videtur inconveniens, ut quod à se esse non habet, à se agere possit, cum etiam per se durare non possit quod à se non est: omnis enim virtus ab essentia procedit, & operatio à virtute: unde cujus essentia ab alio est, oportet quod virtus & operatio ab alio sit. Et præ-

Vuu 3

rea,

rea quamvis per hanc responsonem evitaretur, quod A non esset primum simpliciter, non tamen posset vitari quin esset primum agens, *SI EIUS ACTIO IN ALIQUOD PRIUS AGENS NON REDUCERETUR SICUT IN CAUSAM.* Secundo, quia cum actio etiam peccati sit ens quoddam, sequeretur si actiones peccatorum à Deo non sunt, quod aliquod ens essentiam habens, à Deo non esset, & ita Deus non esset universalis causa omnium entium, quod est contra perfectionem primientis: primum enim in quolibet genere est causa ceterorum, ut in 2. metaph. dicitur. Et idem cum prima opinione dicendum est, quod actus, in quantum actus est, & ut sic, non habet aliquid quod deformatem habeat: quod qualiter sit, ita considerari potest. In omnibus enim in quibus incidit defectus ex causa secunda, & non ex causa prima, oportet quod quidquid est in effectu deficiente, essentia & bonitatis, totum à prima procedat: quod autem defectus, reducatur in causam secundam deficientem. Ut patet in claudicatione, qua est à virtute gressiva, mediante tibia, per cuius, scilicet tibia curvitatem, obliquitas in gressu claudicantis relinquitur: unde quidquid est tibi de gressu, totum est à virtute gressiva: sed defectus, vel obliquitas gressus, non est à virtute gressiva, sed à tibia tantum. Similiter etiam est ordo Dei ad voluntatem causatam, sicut cause prima ad secundam: idem ex parte Dei nullus defectus incidere potest: voluntas autem causata ad defectum possibilis est, & idem quidquid est in actu deficiente, scilicet peccato, de ratione actus, & entis, & boni, totum hoc à primo agente, scilicet Deo, procedit, mediante voluntate: sed ipse defectus qui est in actu, hoc modo est à voluntate, quod à Deo non procedit. Et idem quodcumque nomen quod deformatem simul cum actu significat, sive in generali, sive in speciali, non potest dici quod hoc à Deo sit simpliciter: unde non potest dici absolute, quod peccatum sit à Deo, ut homicidium, aut aliquid huiusmodi, nisi cum hac additione, in quantum est actus, & in quantum est ens. Hæc D. Thomas

Idem ferè docet Albertus magnus, ejus Magister, ibidem dist. 35. art. 7. ubi etiam relatam opinionem quorundam Theologorum sui temporis, qui exultimabant actus malos, etiam in quantum actus & entia, non esse à Deo, ut à prima causa efficiente, sed à sola voluntate creata, dicit quod *Hæc opinio quæ obtinuerat plures antiquorum, ferè cessit ab aula, & à multis modernorum reputatur heretica.* Et eam impugnat eadem ratione quæ S. Thomas, quia scilicet, cum actus malus sit simpliciter actus egrediens à potentia activa perfecta secundum naturam, non egreditur ab ea, nisi secundum quod movetur à causa prima; alioquin sequeretur duo esse prima principia.

192 Ex his plura argumenta deduci possunt, ad demonstrandum, utrumque S. Doctorem docere, Deum non solum simultaneo, sed etiam prævio influxu, in materiale peccati influere. In primis enim S. Thomas dicit quod *Quidquid est in actu peccati de ratione entis & boni, totum hoc à Deo procedit, mediante voluntate:* Sed per concursum simultaneum Deus non producit actum peccati, in quantum est ens & actus, mediante voluntate (id est influendo in voluntatem ut in causam) sed immediate cum voluntate in illum influit: Ergo secundum D. Thomam, Deus non solum concursu simultaneo, sed etiam prævio, influit in materiale peccati.

193 Secundo, Idem S. Doctor ibidem ait, quod non posset vitari, quin voluntas creata influens in materiale peccati, esset primum agens, *scilicet actio à aliquo prius agens non reduce-*

retur tanquam in causam: Sed per concursum simultaneum, Deus non est prius, sed simul agens. Ergo non loquitur de concursu simultaneo, sed de prævio.

Tertio, D. Thomas explicat influxum Dei in materiale peccati, exemplo animæ influentis in motum progressivum, mediante potentia motiva: Atqui talis influxus non est solum simultaneus, sed etiam prævius; anima enim, mediante potentia gressiva, verè movet & applicat tibiam curvam ad motum progressivum: Ergo D. Thomas loquitur de concursu prævio, & non tantum de simultaneo.

Quarto, Idem S. Doctor in eodem articulo in resp. ad 2. ait quod Deus est causa actus mali, ut est actus, & ens, secundum quod influit agenti esse, posse, & agere. Atqui Deus per concursum simultaneum non influit agere, sed tantum per concursum prævium; quia per concursum simultaneum non movet, nec applicat potentiam ad agendum; nec facit quod actio ab illo exeat, sed solum cum illo agit, eque cooperatur: Ergo idem quod prius.

Quinto, Idem Doctor Angelicus ibidem in resp. ad 5. aperte destruit præcipuum adverte sententiæ fundamentum, ut ostendimus §. sequenti: Ergo non favet Adversariis.

Denique Albertus Magnus loco relato, dicit quod *Actus malus, in quantum est actus, non egreditur à potentia activa, nisi secundum quod illa movetur à causa prima:* Atqui concursus simultaneus non facit quod actus egrediat à potentia activa, nec illum movet ad agendum, sed tantum simul cum illa influit in eandem operationem & effectum, ut constat ex dicendis §. sequenti: Ergo etiam Albertus Magnus agnoscit influxum Dei, non solum simultaneum, sed etiam prævium, in materiale peccati.

§. VIII.

Eadem veritas ratione suadetur.

Divus Thomas quaest. 3. de malo art. 2. in corp. duplici ratione probat actionem peccati esse à Deo. Primum quidem ratione communi, quia cum ipse Deus sit ens per suam essentiam, non sua essentia est suum esse, oportet quod eum quod quomodocumque est, derivetur ab ipso. Nihil enim aliud est quod sit suum esse, sed omnia dicuntur esse per quandam participationem: omne autem quod per participationem dicitur tale, derivatur ab eo quod est per essentiam, sicut omnia ignita derivantur ab eo quod est per essentiam ignis. Manifestum est autem quod actio peccati est quoddam ens, & in practico momento entis positum; unde necesse est dicere, quod sit à Deo. Secundo autem idem patet ratione speciali: necesse est enim omnes motus secundarum causarum causari à primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur à motu cæli: Deus autem est primum movens respectu omnium motuum & spiritualium & corporalium; sicut corpus celeste est principium omnium motuum inferiorum corporum: unde cum actus peccati sit quidam motus liberi arbitrii, necesse est dicere, quod actus peccati in quantum est actus, sit à Deo. Quibus verbis S. Doctor duplicem rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat

Prima potest sic proponi. Si Deus non præderet materiale peccati, sed circa illud haberet decretum purè indifferens, & à voluntate creata ad speciem actûs determinabile, daretur in eorum natura aliqua actualitas, & aliquis existentie gradus, qui divinam causalitatem subterfugeret, & in Deum tanquam in primum ens, & primum actum non reduceretur. Sed hoc non potest dici, alioquin darentur duo prima rationum principia; quod est in errorem Manichæorum incidere, & primo Symboli articulo, quo Deum omnium visibilem & invisibilem auctorem profiteremur, repugnare: Ergo &c. Sequens Major probatur: Determinatio voluntatis creata ad materiale peccati, est aliqua actualitas potentia, & in se imbibit transcendens, & aliquid existentie gradum: At si Deus non præderet materiale peccati, sed circa illud haberet decretum purè indifferens, non causeret determinationem voluntatis ad illud: Ergo non erit aliqua actualitas, & aliquis gradus existentie qui divinam causalitatem subterfugeret. Major constat, determinatio enim voluntatis creata est exercitium libertatis potentia illius, sive ipsa libertas in actu secundo; ac proprie aliqua ejus actualitas; & cum non sit primum nihil, vel ens rationis, sed aliqua entitas, vel aliquid modus entis, in se imbibit aliquem existentie gradum. Minor verò, in qua est difficultas, constat ex principiis supra statutis, agendo de divinorum Decretorum efficacia & causalitate. Ibi enim ostendimus, decretum indifferens, & à voluntate creata ad speciem actûs determinabile, non posse causare voluntatis creatae determinationem. Tum quia illam expectat, vel supponit, in aliquo priori rationis vel nature, ut determinatè in actus nostros liberos influat: nulla autem causa expectat vel supponit suum effectum, ut operetur, & determinatè in illum influat. Tum etiam, quia ut sæpè docet D. Thomas supra relatus: à principio indifferenti, ut indifferens est, non potest procedere voluntatis determinatio, sicut nec à frigido in calidum produci calor. Ad do quod & Adversarii docent concurrentem simultaneum in actu primo consideratum, seu decretum concurrenti cum actus liberis, se habere sicut habitum in potentia residentem, quo utimur quando volumus: Aliqui habitus non causat actualem determinationem potentia, sed potius ab ea determinatur ad agendum: Ergo nec decretum indifferens.

Hanc rationem insinuat D. Thomas non solum loco supra telato, sed etiam 2. quæst. 79. art. 2. ubi quærit. *Utrum actus peccati sit à Deo?* Et præpositis quibusdam argumentis in contrarium, sic concludit: *Respondeo dicendum quod actus peccati, & est ens, & est actus, & ex utroque habet quod sit à Deo: omne enim ens quocumque modo sit, oportet quod deriveur à primo ente, ut patet per Dionysium 5. cap. de divin. nomin. Omnis autem actio causatur ab aliquo existente in actu, quia nihil agit, nisi secundum quod est actu: omne autem ens actu reducitur in primum actum, scilicet Deum, sicut in causam, qui est per suam essentiam actus: unde requiritur quod Deus sit causa omnis actionis, in quantum est actio. Sed peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu: defectus autem ille est ex causa facta, scilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine primi agentis, scilicet Dei: unde defectus iste non reducitur in Deum sicut causam, sed in*

liberum arbitrium. Sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, sicut in causam, non autem in virtutem motivam, à qua tamen causatur quidquid est motionis in claudicatione. Et secundum hoc Deus est causa actus peccati: non est tamen causa peccati, quia non est causa hujus quod actus sit cum defectu.

Quibus verbis S. Doctor in primis clarissimè docet, peccatum, in quantum est ens & actus, à Deo ut primo ente, & primo actu procedere. Secundò, ut, hoc non obstante, salvet Deum non esse causam peccati, non recurrit ad concursum simultaneum, & indifferens, à voluntate creata determinabilem, sicut Adversarii, sed ad solam creaturæ defectibilitatem, quæ tali entitati & actualitati quam Deus in materiale peccati attingit, per accidens adjungit malitia & deformitatem. Quod explicat exemplo claudicationis, quæ solum reducitur in tibiam curvam, non verò in virtutem motivam, vel in animam, moventem: à qua tamen, inquit, causatur quidquid est motionis in claudicatione. Non potest autè negari, animam, mediante potentia gressivâ, verè & physicè movere & applicare tibiam curvam ad motum progressivum: Ergo similiter, quamvis Deus physicè moveat & applicet voluntatem ad materiale peccati, quatenus est ens & actus, sique per accidens, & ex defectibilitate creaturæ, adjungatur malitia & defectus, non sequitur Deum esse auctorem peccati, nec violatur sanctitas divinæ naturæ. Thomista ergo Angelici Præceptoris vestigiis ubique inhærentes, nunquam induci potuerunt, ut sub prætextu salvandi divinæ sanctitatis, & humanæ libertatis jura, & privilegia, Deo dignitatem primæ causæ, & primi principii (quæ nihil præstantius est) ad creaturam transferrent, & ita à Calvinianorum errore recedendum esse existimant, ut in alium pejorem (Manichæorum scilicet, plura rerum prima principia admittentium) incidere non cogantur.

Dices cum Recentioribus: Sufficenter salvari in Deo dignitatem primi principii, per hoc quod voluntas creata à Deo receperit virtutem agendi, & indigeat ejus concursu simultaneo ad operandum:

Sed contra primò: D. Thomas §. præcedenti relatus, hanc responsionem refert, & impugnat, atque, quod *Quamvis per illam evitaretur quod voluntas creata non esset primum simpliciter, non tamen posset vitari, quin esset primum agens, si ejus actio in aliquo prius agens non reduceretur tanquam in causam.*

Secundò, Indigentia concursus simultanei præcisè, non derogat dignitati primi principii, nam Deus ad actus nostros vitales, & liberos concurret ut causa prima, & tamen, secundum communem Philosophorum sententiam, non potest illos producere sine consortio, cooperatione, & concursu simultaneo potentia vitalis.

Tertiò, per concursum simultaneum Deus non potest causare liberam nostræ voluntatis determinationem, ut sæpè ostendimus: Ergo per illum non salvatur in Deo ratio primi principii, saltem respectu talis determinationis.

Quartò, Per concursum simultaneum Deus non potest constituere voluntatem creatam, & alias causas secundas, in ratione principii actualis & effectivi suarum operationum: Ergo per talè concursum non salvatur sufficienter in Deo ratio primi principii. Consequentia patet, nam

ad 2.

ad rationem & dignitatem primi principii pertinet constituere alias causas inferiores in ratione principii actualis suarum operationum. Antecedens verò probatur: Sicut principium actualis operationis est aliquid prius saltem naturâ, ipsa operatione (cùm sit causa illius, & omnis causa, prioritate saltem naturâ, suum effectum antecedat) ita & id per quod in ratione talis principii constituitur, debet ipsam operationem, prioritate saltem naturâ, antecedere: Sed concursus simultaneus prioritate naturâ determinationem voluntatis creatæ non antecedit; alioquin, ut supra dicebamus, non esset simultaneus, sed prævius, imò & prædeterminans: Ergo illam in ratione principii actualis suarum operationum non constituit.

Denique per concursum simultaneum non salvatur sufficienter subordinatio causarum secundarum ad primam, in agendo & causando: Ergo nec in Deo dignitas primi principii. Consequentia patet, Antecedens probatur. Nam ut egregie discurret S. Thomas 3. p. quæst. 19. art. 1. *Ubicumque sunt plura agentia ordinata, inferius movetur à superiori: sicut in homine corpus movetur ab anima, & inferiores vires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principii, sunt magis operata quedam, quam operationes; id autem quod pertinet ad supremum principium, est propriè operatio.* Quibus verbis aperte declarat S. Doctor, ad salvandam subordinatorem inter plura agentia, requiri quòd inferius moveatur, & applicetur ad agendum à superiori; sicut corpus movetur ab anima, & potentia inferiores à voluntate, & imperio rationis: Ergo ad salvandam subordinatorem in agendo & operando inter creaturas & Deum, non sufficit indigentia concursus simultanei; sed præterea requiritur, quòd cause secundæ moveantur & applicentur ad agendum à prima. Unde Catechismus Romanus iussu Pii V. editus, & per ipsum Concilium toti Ecclesiæ propositus, ut inde quasi purissimo fonte doceri possint à Parochis fideles, & in sana doctrina inliti: explicans in Symbolo fidei, articulum omnipotentia divina, & subordinatorem ac dependentiam in agendo creaturarum à Deo, ad verba illa, *Creatorem celi & terra*, sic ait: *Non solum autem Deus universa quæ sunt providentiâ suâ tuetur atque administrat, verum etiam quæ moventur, & agunt aliquid, intimâ virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediatur, præveniat tamen: cum ejus occultißima vis ad singula pertingat, & quemadmodum sapiens testatur, attingat à fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suaviter. Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses annuntiare Deum quem ignorantes colebant: non longe est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus.*

202 Confirmatur: Quotiescumque inter aliquos invenitur subordinatio in aliqua ratione, toties etiam reperitur inter illos prioritas, & posterioritas, secundum illam rationem: Sed in concursu simultaneo quo Deus cooperatur causis secundis, nulla reperitur prioritas & posterioritas in influentia & causalitate, sed omnimoda concomitantia & simultas: Ergo per talem concursum non salvatur subordinatio causæ secundæ à prima in agendo & causando. Minor patet, Major verò ratione & exemplis fundetur. Ratione quidem, quia subordinatio essentialiter importat in suo conceptu aliquem

A ordinem inter ea quæ subordinantur; subordinari enim alteri, idem est ac sub alio ordinari: Ordo autem essentialiter dicit prioritatem & posterioritatem: Ergo & subordinatio. Exemplis verò, nam quia inter Sacerdotem & Diaconum: inter Praesidem & Senatorem, est subordinatio in dignitate, est etiam prioritas, & posterioritas in loco & dignitate, Quia inter primum mobile, & alia corpora inferiora, est subordinatio in motu, est etiam prioritas & posterioritas in movendo.

Nec vim hujus argumenti infirmat, sed confirmat communis responsio Adversariorum, qui dicunt reperiri etiam in concursu simultaneo aliquam prioritatem ex parte Dei; non quidem naturæ & causalitatis, sed dignitatis & nobilitatis. Nam contra hanc responsionem urget argumentum propositum: Quotiescumque enim inter duo reperitur subordinatio in aliqua ratione, toties debet reperiri prioritas & posterioritas in tali ratione: Atqui inter Deum & causas secundas reperitur subordinatio, non solum in dignitate & perfectione, sed etiam in operatione & causalitate: cùm Deus non solum sit primum ens, sed etiam prima causa, & primum principium: Ergo ex parte Dei debet esse prioritas, non solum dignitatis, sed etiam causalitatis.

Addo quod, si sola prioritas dignitatis ad subordinatorem sufficeret, sequeretur quòd si nobilis & rusticus convenirent ad portandum eundem lapidem: vel equus & asinus jungeretur ad trahendum eundem currum, in tali actione daretur inter illos subordinatio, quia inter illos reperitur prioritas in dignitate & nobilitate: Sed hoc absurdum est, & à Philosophiâ & Theologia principii penitus alienum: Ergo & illud.

Secunda ratio quam D. Thomas loco supra relato insinuat, & specialiter appellat, sumitur ex dignitate primi moventis, quam Aristoteles, & alii antiqui Philosophi, solo luminis naturalis ductu, in Deo agnoverunt, & potest sub hac forma proponi. Omnes motus phisici & vitales debent à Deo ut primo movente procedere:

Ergo cùm actus peccati, v. g. mendacium, aut blasphemia, sit motus quidam linguæ, vitalis, & phisicus; & actus odii Dei sit motus quidam vitalis liberi arbitrii, debet procedere à Deo ut primo movente; non quidem sub ea ratione quâ defectivus est, & regulis morum difformis (sic enim, ut sæpe diximus, in voluntatem creatam, ut in primam causam deficientem, & difformiter à regulis morum operantem, reducitur) sed ut phisicus ac vitalis est; sic enim est bonus bonitate transcendentali; & in Deum ut in ultimum finem naturalem reducibilis. Sed talis actus, quatenus est motus quidam phisicus & vitalis, per concursum simultaneum non potest à Deo ut primo movente procedere: Ergo Deus non solum concursu simultaneo, sed etiam prævio, influit in materiale peccati. Major, & prima Consequentia patent. Ut enim discurret D. Thomas loco supra relato: *Natus est omnes motus causarum secundarum causari à primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur à motu celi: Deus autem est primum movens respectu omnium motuum, & spiritualium, & corporalium: sicut corpus celeste est principium omnium motuum inferiorum corporum.* Unde cum actus peccati sit quidam motus liberi arbitrii, necesse est dicere, quòd actus peccati, in quantum est actus, sit à Deo. Idem docet Albertus Magnus loco supra

supra relato, ubi inquit: Actus malus, in quantum est...

Minor autem subsumpta, quæ asserit actus peccatorum, ut sunt motus quidam physici & vitales...

Secundo probatur eadem Minor principalis: Quando duæ causæ partiales in eundem effectum...

Tertio eadem Minor suadetur: Moveri est mutari, cum omnis motus essentialiter sit mutatio...

§. IX.

Præcipuum Adversariorum fundamentum convellitur.

Robari etiam potest nostra conclusio, destruendo præcipuum fundamentum Adversariorum...

Secundo, quia D. Thomas articulo supra relato, fundamentum illud convellit, & penitus destruit...

A non propterea quod aliquando invenitur separata à deformitate, sed quia bonitas naturalis deformitati substat...

Tertio probatur eadem Minor principalis: Vis operativa, aut actus, non extenditur ad illud omne quod connectitur aut identificatur cum suo objecto...

Quarto eadem Minor suaderi potest tribus exemplis aptissimis, quæ in Tractatu de scientia Dei adduximus...

Denique probatur Minor principalis, duplici argumento ad hominem. Primum sumitur ex doctrina novorum Casuistarum asserentium...

Operari ad actus intrinsecè malos, quales sunt fornicatio, & adulterium, absque eo quod ejus causalitas seu influxus ad eorum malitiam & deformitatem se extendat...

in Bibli...

necessaria, sed utilia solum & commoda, hero peccanti, & fornicationem aut adulterium perpetranti, suppeditat.

211 Secundum argumentum ad hominem sumitur ex alia doctrina Adversariorum, quæ docent communiter contra Durandum, Deum ad actus malos & peccaminosos, simul cum voluntate creata concurrere. Si enim propter connexionem malitiæ cum entitate & substantia actûs, Deus non possit prædeterminare ad unam, quin etiam prædeterminet ad alteram; non poterit etiam simultaneè concurrere ad unam, quin etiam concurrat ad alteram: Sed hoc non admittunt Adversarii: Ergo præcipuum illorum fundamentum corrumpitur. Sequela Majoris probatur: Multo magis connectitur malitia & deformitas peccati cum concursu simultaneo, quam cum concursu prævio; nam cum primo conjungitur proximè & immediatè, cum secundo verò mediatè tantùm & remotè; concursus enim simultaneus est ipsemet actus voluntatis, prout est à Deo simul operante, cum quo actu immediatè conjungitur ipsa malitia peccati: concursus verò prævius non identificatur cum actione voluntatis, sed est quid prævium ad illam; unde non conjungitur cum malitia & deformitate peccati, nisi mediante actu voluntatis: Ergo si propter connexionem quæ est inter substantiam & entitatem actûs mali, & ejus malitiam & deformitatem, Deus non potest per concursum prævium applicare voluntatem ad actum malum, quatenus est ens, & actus physicus & vitalis, nisi etiam eam applicet & determinet ad illum, quatenus est malus & deformis: à fortiori non poterit cooperari, & simul concurrere cum illa, ad substantiam & entitatem actûs mali, nisi etiam simul concurrat ad malitiam, & deformitatem illius.

212 Confirmatur: Ille non minùs peccat, nec minùs est causa peccati, qui cooperatur alteri malè agenti, quàm qui eum movet & invitat ad peccandum: ut enim dicit Apostolus ad Roman. 1. *Qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus:* Ergo si repugnat divinæ sanctitati & bonitati, movere & applicare voluntatem ad materiale peccati, & ad substantiam & entitatem actûs mali; repugnabit etiam, quod simul cum ea concurrat ad eundem actum eliciendum: quia sicut in primo casu esset author & causa peccati, ut dicunt Adversarii, ita in secundo, esset illius adjutor & cooperator.

213 Respondent hoc interesse discrimen inter concursum prævium & simultaneum, quod primus non est indifferens; sed determinans voluntatem, quantum ad speciem actûs: secundus verò est indifferens, & determinabilis à voluntate, quantum ad speciem, eamque determinans solum quantum ad individuum.

214 Sed contra: In primis concursus ille indifferens quem in Deo fingunt Adversarii, imaginationi quidem speciosus est, rationi autem, & Theologiæ valde invisus. Ut enim supra ostendimus, talis concursus tollit à Deo rationem primæ causæ, respectu liberæ determinationis nostræ voluntatis; facit divinam voluntatem pedissequam voluntatis humanæ, & ejus providentiam imperfectam, & à creaturis dependentem; pluresque alias congerit & accumulat difficultates, quæ acriter mordent & pungunt Adversarios, & à quibus vix se expedire possunt.

Disp.
5.
art. 3.

A Secundò, Dato quod concursus Dei in actu primo consideratus, id est decretum concurrendi cum causis liberis, sit indifferens, & Deus indifferenti modo illis offerat suum concursum: concursus tamen actualis & exercitus, quo defacto simul influit cum voluntate creata ad actum odii v. g. non potest esse indifferens, cum intus in illo actu imbibatur, & cum eo identificetur. Quæro igitur, an talis concursus actualis & exercitus, attingat solum entitatem & substantiam illius actûs intrinsecè mali, vel mediâ voluntatis determinatione, ad ejus etiam malitiam & deformitatem se extendat? Si primum dicatur, sequitur quod etiam concursus prævius quem in Deo admittimus, à fortiori poterit præscindere à malitia & deformitate ejusdem actûs, & solum ejus substantiam & entitatem attingere: quia, ut supra dicebamus, concursus prævius, cum realiter distinguatur ab actione creaturæ, & illam prioritate saltem naturæ antecedit, magis distat à malitia & deformitate illi annexa, quam concursus simultaneus, qui cum tali actione identificatur, & in ea intus imbibitur. Si verò secundum affirmetur, sequitur concursum Dei æqualiter ad bonum & ad malum se extendere, & abique ullo discrimine effectivo, quod quid sit de effectu, utrumque causare, & ad utrumque mediâ voluntatis determinatione transire: quod repugnat divinæ sanctitati, & definitioni Tridentini sess. 6. can. 6. ubi anathema dicitur ei qui dixerit, mala opera ita ut bona, Deum operari.

Respondent quidam Recentiores, concursum Dei actuale & exercitum, non solum attingere substantiam & entitatem actuum bonorum & malorum, sed etiam ad illorum bonitatem & malitiam, mediâ voluntatis determinatione transire, & utramque de facto causare: cum hoc tamen discrimine, quod ad actus bonos exercit & invitat, per præceptum, consilium, inspirationem &c. ad malos verò & peccaminosos concurrat invitatus & coactus, & veluti trahatur à voluntate creata; ne scilicet desit muneri causæ primæ, & lædat jura libertatis humanæ: propterea illud Isaia 33. *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis.*

Sed hæc responsio & doctrina efficaciter impugnari potest. Primò quia, ut supra ostendimus, Deus non potest causare nisi id quod est ordinabile in ipsum ut ultimum finem, cum ratio primi principii & ultimi finis, inter se convertantur: Sed malitia & deformitas peccati, non est in Deum, ut in ultimum finem ordinabilis, sed potius est recessus & diviatio ab illo ut fine ultimo: Ergo Deus non potest per concursum simultaneum, etiam invitatus & coactus, in illum influere.

Secundò absurdum & impium videtur dicere, Deum, cum videt causam secundam in malum labi, lapsum ejus sequi, & influxu suo eam adjuvare, & veluti ab illa trahi in societatem flagitii. Cum enim Deus sit infinite justus & sanctus, nullo modo potest trahi à creatura ad cooperandum ad malum, quâ tale est. Unde quando dicitur Isaia 33. *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis:* vel hoc debet intelligi ad litteram de Christo, qui formam servitii in incarnatione suscepit, cum sceleratis reputatus est, & ipse multorum peccata tulit, ut dicit idem Propheta cap. 53. Vel si intelligatur de concursu Dei, debet explicari de concursu ad materiale peccati, quem Deus

in ratione primæ causæ, & universalis provi-
 sio, tenetur exhibere homini peccanti, ne ladeat
 iura libertatis create.
 Tertio confutari potest principalis respon-
 sio, argumentum ad hominem, quod supra insin-
 uamus, decreta indifferentia implugnando.
 Nam licet secundum principia Adversariorum,
 concursus quo Deus cum causis libe operatur,
 sit indifferens, & à voluntate creata ad speciem
 actûs determinetur, illam tamen determinat ad
 individuum. Unde cum in actu malo & pecca-
 to, secundum rationem individuaalem con-
 siderato, reperitur aliqua specialis malitia &
 deformitas, quæ non includitur in ratione spe-
 cificâ illius, ea scilicet quæ petitur ex intentione
 generali, vel ex circumstantiis intra eandem
 speciem aggravantibus: quæro an Deus per
 hunc concursum, quo voluntatem determinat
 ad talem actum in individuo elicendum, eam
 eandem determinet ad illam specialem malitiam
 & deformitatem quæ illi reperitur annexa, &
 quæ non convenit ei secundum suam rationem
 specificam, vel non? Si primum dicatur, sequi-
 tur Deum esse authorem alicujus specialis ma-
 litie, quæ reperitur in actu malo, secundum
 suam rationem individuaalem considerato:
 quod divina sanctitati & bonitati repugnat. Si
 secundum affirmetur: cur similiter Deus non
 poterit per concursum prævium determinare
 voluntatem ad speciem actûs, in esse physico &
 naturali consideratam, & ad ejus entitatem &
 substantiam, absque eo quod illam moveat &
 determinet ad malitiam & deformitatem, illi ex
 defectu libertate creature annexa? Et si in ra-
 tione individuali possit præcindi entitas actûs
 à malitia: cur etiam in ratione specifica, non
 poterit fieri eadem præcisio?

§. X.

Solvuntur objectiones.

Obijciens primò: D. Augustinus libro 2. de
 lib. arbit. cap. 20. differens de origine mali,
 & quæstionem quæ nunc discutitur, an scilicet
 Deus moveat voluntatem ad actus malos: per-
 tractans sic dicitur: *sed tu fortasse, quæsiturus es,
 quomodo movetur voluntas cum se avertit ab incom-
 muni bono ad mutabile bonum; unde et iste motus
 cessat, qui profecto malus est, tamen si voluntas libera,
 quæ sine illa nec recte vivi potest, in bonis numeranda
 est: si enim motus iste, id est aversio voluntatis à Do-
 mino Deo, sine divinitate peccatum est, num possimus
 authorem peccati Deum dicere? Non erit ergo iste mo-
 tus ex Deo: unde igitur erit? Et quibusdam inter-
 jectis: ad quæstionem sic respondet. Omne bo-
 num ex Deo: nulla ergo natura est, quæ non sit ex
 Deo: motus ergo ille aversionis, quem fatemur esse
 peccatum, quoniam defectivus motus est, omnis autem
 defectus ex nihilo est: vide quod pertineat, & ad Deum
 non pertinere ne dubites. Sic enim legi debet hîc
 Augustini locus, non verò ut habetur in editio-
 ne Erasmi, à Lovaniensibus emendata: Et ad
 Deum pertinere non dubites.*

Respondeo Augustinum ibi manifestè loqui
 de motu aversionis, ut defectivus est, & regulis
 morum dissectis; sub qua ratione, non est à
 Deo ut à prima causa efficiente, sed à voluntate
 creata ut à prima causa deficiente: non negat ta-
 men, sed potius ibidem clarè insinuat, motum
 illam voluntatis, ut physicus est & vitalis, à Deo

Tom. I.

ut primo movente & primo vivente procedere:
 nam ibidem ait, quod omne bonum ex Deo est, &
 quod nulla natura est, quæ non sit ab illo.

Objiciunt secundò Adversarii plura Conci-
 liorum, & SS. Patrum testimonia, quæ videntur
 militare contra nostram sententiam. Nam Con-
 cilium Arausicanum can. 25. anathema dicit in
 eos qui dicebant aliquos esse ad malum præde-
 stinatos à Deo. Et D. Prosper ait, *Non esse Ca-
 tholicum dicere, quod qui non credunt Evangelica
 prædicatione, ex Dei prædestinatione, & constitutio-
 ne non credant.* Item Augustinus in libro de ar-
 ticulis sibi falsò impositis, art. 10. *Detestanda &
 abominanda (inquit) opinio est, quæ Deum cuiusque
 male voluntatis, aut male actionis credit authorem:
 cujus prædestinatio nunquam extra bonitatem, nun-
 quam extra justitiam est, universæ enim viæ Domini
 misericordia & veritas. Adulteria enim matronarum,
 & corruptelas Virginum, non instituere novit san-
 cta divinitas, sed damnare; nec disponere, sed puni-
 re.* Et D. Prosper ejus discipulus, in resp. ad ob-
 jectiones Vincentianas, hæc scribit: *Sicut Deus
 non indidit malo Angelo illam voluntatem quæ in ve-
 ritate non stetit ita nec hominibus illum affectum quo
 diabolum imitentur inseruit.*

Respondeo Concilia & Sanctos Patres, in
 his & similibus locis, loqui de peccatis absolute
 & simpliciter, & prout sunt in genere vel specie
 mali moralis, & secundum totum illud quod
 tam de formali quam de materiali important.
 Vel loquuntur de materiali peccati formaliter
 considerato, & prout reduplicativè fundat ipsam
 malitiam & deformitatem, sub qua ratio-
 ne non est à Deo, sed à voluntate creata, ut re-
 gulis morum subiecta. Vel si loquuntur de ma-
 teriali peccati materialiter sumpto, seu de enti-
 tate & substantia actûs mali, in esse physico &
 naturali considerata, solum intendunt, talem
 entitatem non esse à Deo ut provifore particula-
 ri, sicut dicebant quidam hæretici, qui volebant
 Deum aliquos homines speciali providentiâ ad
 actus malos prædestinare, ut in illorum punitione
 suam justitiam vindicativam manifestaret.
 Non negant tamen Concilia, & Sancti Patres,
 materiale peccati materialiter sumptum, seu enti-
 tatem & substantiam actuum malorum, à
 Deo, ut prima causa, & universali provifore pro-
 cedere. Imò sententia quæ hoc negat, à D. Tho-
 ma supra relato *errori propinquissima* appellatur.
 Et in 2. sent. ad Annibald. quæst. unica art. 1. in
 corp. *Hæreticum (inquit) est dicere, aliquod ens, in-
 quantum ens, non esse à Deo; nec solum fidei contra-
 rium, sed etiam rationi.* Unde circa hoc obser-
 vanda est regula, quam tradidit S. Doctor
 in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. *Quodcumque nomen
 deformitatem simul cum actu significat, sive in gene-
 rali, sive in speciali, non potest dici quòd à Deo sit sim-
 pliciter: unde non potest dici absolute, quod peccatum
 sit à Deo, ut homicidium, aut aliquid hujusmodi, nisi
 cum hac addit. one, in quantum est actus, & in quantum
 est ens.*

§. XI.

Aliud argumentum diluitur.

Objiciunt tertio quidam Recentiores hoc ar-
 gumentum, quod insolubile appellant. Deus
 absoluto & efficaci decreto, inconsultâ hominis
 voluntate, vult quod ille liberè, & cum adver-
 tentia rationis, in particulari, & cum omnibus

Xxx 2

tus

fuis circumstantiis, hunc actum, v. g. odii Dei. **A** modo effectivo quo exit à voluntate, peccatum est, nego. Eo modo defectivo quo ab illa egreditur, concedo. Solutio patet ex dictis, & potest explicari exemplo animæ moventis, & determinantis tibiam curvam, ut vitaliter, & effectivè se moveat, non tamen ut agat modo defectivo. Unde (inquit S. Thomas supra relatus) *Defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, sicut in causam; non autem in virtutem motivam, à qua tamen causatur quidquid est motus in claudicatione.* Ex quo patet solutio ad illud quod subiungitur: cum enim Deus prædefiniat tantum entitatem actionis peccaminosæ, & nolit ejus malitiam, & defectum; suâ prædefinitione non discernit peccantem à non peccante; sed operantem à non operante.

225 Respondeo primò hoc argumentum nihil concludere, & esse purè sophisticum: quia in eo variatur suppositio, & fit transitus à sensu materiali ad formalem, vel à specificativo ad reduplicativum. Nam in Majori *lyctus* sumitur pro materiali peccati, materialiter & specificativè sumpto: in Minori verò, pro materiali peccati, formaliter considerato, quatenus reduplicativè fundat ipsam malitiam & deformitatem. Unde illud argumentum eodem vitio & defectu laborat, quo istud. Anima absolutè **B** & efficaciter vult tibiam curvam motu progressivo moveri: Sed tibia curva non potest motu progressivo moveri, nisi claudicando: Ergo anima absolutè & efficaciter vult quod tibia curva claudicet. Vel quo istud. Deus efficaciter vult quod Petrus à Paulo generetur: Sed Petrus non potest à Paulo generari, nisi peccatum originale contahat: Ergo Deus efficaciter vult Petrum contrahere peccatum originale. Potest etiam formari simile argumentum ex principiis Adversariorum, Deus enim juxta illorum principia, absoluto & efficaci decreto vult ponere hominem in illis occasionibus & circumstantiis, in quibus prævidit per scientiam mediam illum peccaturum: Sed impossibile est quod homo positus in illis occasionibus & circumstantiis non peccet; alioquin divina præscientia falleretur, & id quod Deus præcivit, non eveniret: Ergo Deus absoluto & efficaci decreto vult quod Petrus incidat in peccatum.

226 Secundò responderi potest distinguendo Majorem. Deus absoluto & efficaci decreto vult quod homo eliciat actum odii: modo effectivo, concedo: modo defectivo, nego. Similiter distinguo Minorem, & nego Consequentiam.

Explicatur: Voluntas creata est causa actus odii Dei, & quoad realitatem, & quoad defectum. Et si adjuvetur vel determinetur sub utroque modo, & effectivo, & defectivo, seu involvente **D** utrumque: talis causa, vel movens, vel cooperans, vel adjuvans, etiam movet, & cooperatur ad peccatum. Si autem adjuvetur, vel foveatur, & causetur ille actus, sub præcisa ratione entitatis, & quantum ad id quod in eo vitale & effectivum est, non ex hoc fit operatio vel influxus in defectum, sed potius est influxus obstant defectui, quia sustinet entitatem, ne absorbeat à defectu, & destruat à malo.

227 Dices: Concurtus prævius causat actum, non solum eo modo quo exit à Deo, sed etiam eo modo quo exit à voluntate creata; quia facit illam agere, eamque movere & determinat ut eliciat suo modo talem actum: Sed actus malus, v. g. odium Dei, eo modo quo exit à voluntate creata, peccatum est: Ergo Deus per concurrsum prævium movet & determinat voluntatem creatam ad peccandum, & suâ efficaci prædefinitione discernit peccantem à non peccante. Sicut in sententia Thomistarum, per gratiam efficacem discernit consentientem à non consentiente.

228 Respondeo distinguendo illam partem Majoris. Eo modo quo exit à voluntate creata: eo modo effectivo, concedo: defectivo nego. Similiter distinguo Minorem: Sed actus malus eo

modo effectivo quo exit à voluntate, peccatum est, nego. Eo modo defectivo quo ab illa egreditur, concedo. Solutio patet ex dictis, & potest explicari exemplo animæ moventis, & determinantis tibiam curvam, ut vitaliter, & effectivè se moveat, non tamen ut agat modo defectivo. Unde (inquit S. Thomas supra relatus) *Defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, sicut in causam; non autem in virtutem motivam, à qua tamen causatur quidquid est motus in claudicatione.* Ex quo patet solutio ad illud quod subiungitur: cum enim Deus prædefiniat tantum entitatem actionis peccaminosæ, & nolit ejus malitiam, & defectum; suâ prædefinitione non discernit peccantem à non peccante; sed operantem à non operante.

In tibus: Si Deus absoluto & efficaci decreto prædefiniat materiale peccati, licitum erit, imò & laudabile homini, velle entitatem actus mali, v. g. odii Dei: Sed hoc est absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur: Licetum & laudabile est velle id quod Deus vult nos velle: Sed si Deus absoluto & efficaci decreto prædefiniat materiale peccati, vult nos velle entitatem actus mali: Ergo licitum erit & laudabile eam velle.

Confirmatur: Si Deus prædefiniat materiale peccati, sequeretur quod homo peccando peccaret, & non peccando etiam peccaret: Sed hoc est absurdum, & ridiculum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur. In primis enim homo peccando peccaret, ut manifestum est. Peccaret etiam non peccando, quia non conformaret voluntati divinæ efficaciter volenti ipsum elicere actionem peccati. Item sequeretur quod Deuseundem actum v. g. odii vellet, & nollet: amaret, & odio haberet: illum enim vellet & amaret, quia ipsum prædefiniat, & prædeterminaret: illum verò nollet & averfaretur, quia prohiberet, & puniret.

Ad instantiam respondeo, negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem, distinguo Majorem. Laudabile est velle id quod Deus vult nos velle, voluntate signi, consilii, præcepti, vel legi permissivæ, concedo. Voluntate generali primæ causæ, & generalis provisoris, nego. Nam hac voluntate generali Deus plura vult quæ non est laudabile, nec licitum velle: v. g. bella, pestes, incendia, mortem parentum, damnationem reprobatorum, & similia.

Ad confirmationem, nego sequelam Majoris, quantum ad secundam partem, quod scilicet homo non peccando peccaret. Ad probationem in contrarium, responderetur hoc argumentum procedere ex ignorantia eorum quæ docentur in Tractatu de moralitate actuum humanorum, de obligatione se conformandi divinæ voluntati. Ibi enim communiter dicitur, non esse malum se non conformare divinæ voluntati in volito materiali: hoc est non velle id quod Deus vult, nisi quando id nobis innotescit per præceptum. Si enim nobis non innotescit per præceptum, aut non innotescat per præceptum, sed aliâ viâ: possumus licite velle oppositum, imò aliquando tenemur sub peccato; ut quando est malum alicui, aut habet annexum aliquid prohibitorium. Non constat autem homini, quod Deus ab æterno prædefiniat, ipsum materiale talis peccati elicitorum. Et si postea ex effecto id innotescat, non tamen per præceptum: unde non peccaret, sed beneficeret, si actum illum non poneret. Ad

Ad secundum inconveniens, dicendum est quod dicitur nulla est implicatio quod Deus actum odii crearet, secundum entitatem, actualitatem, virtualitatem, & abstractionem ad ordinem physicum, licet, & abstractionem ad ordinem metaphysicum, & in ipsum ut in ultimum finem reducibiles; & illum non causet secundum quod est moraliter malus, & regulis morum difformis, & prout ab ipso ut ultimo fine movetur. Ita etiam nulla est repugnantia, quod eundem actum velit & nolit, prædefiniat & prohibeat, diligat & averteatur, secundum diversas illas rationes, & formalitates. Id patet exemplo illarum rationum, & formalitatum, quæ vult & causat motum progressivum virtutis, quatenus est physicus & vitalis, non tamen, quatenus est deficiens, & obliquus. Et Deus positivè vult & causat actionem consecrati-
 veniæ aditus consecratis propter fortilegium, quatenus est supernaturalis, & productiva corporis Christi sub speciebus Eucharisticis; licet eam nolit, averteatur, & prohibeat, quatenus est male, & illicita. Denique sicut hæc duo non repugnant, quod scilicet iudex velit hominem vivere, in quantum homo est, & eum occidere, in quantum malefactor est: ita etiam nulla est implicatio, quod Deus voluntate antecedenti, quæ ab æterno voluit quod nullus peccaret, & omnes homines salvi fierent, & ex qua oriuntur consilia, præcepta, & auxilia solum sufficientia ad evitandum peccatum, nolit & prohibeat actum peccati, quatenus est malus, & regulis morum difformis; & quod voluntate consequente, quæ ut generalis provisor vult permittere peccata, & subministrare causas liberis media necessaria ad agendum; & quæ ut primum ens, & primum actus, vult producere entitatem, & actualitatem in omnibus rebus creatis, eundem actum, sub ratione entis & actus, efficaciter velit, & prædefiniat; voluntatemque applicet, & prædeterminet ad eum eliciendum.

A creaturæ rationalis, quam solum contingit esse felicem. Secundò pro remotione cujuscumque defectus. Et hoc modo relucet in prædeterminatione ad materiale peccati, quia per eam removeretur carentia adus secundi, quæ est quædam imperfectio & defectus voluntatis creaturæ. Relucet etiam iustitia, quia fit secundum modum convenientem divinæ sapientiæ, quæ debet permittere ut creaturæ defectibiles aliquando deficiant, & illis subministrare media necessaria ad agendum; & secundum modum creaturæ rationalis, qui in libertate consistit. Præterea in prædeterminatione ad materiale cujuscumque peccati, etiam primi, quod puer committit, dum se in primo instanti usus rationis, ad Deum (saltem implicitè, & sub ratione boni honesti) non se convertit, specialiter relucet divina iustitia. Quia, ut infra dicemus, & latius ostendemus in materia de prædestinatione, permissio primi peccati, quæ non solum includit volitionem denegandi auxilium efficax, sed etiam concurrendi ad materiale peccati, & subministrandi media necessaria ad agendum (inter quæ applicatio potentia præcipuè numeratur) fit in pœnam peccati originalis, & dependet ab ejus prævisione in genere causæ materialis & occasionalis; eoque se-
 C dem modo, quo Thomistæ, & plures alii docent in Tractatu de Incarnatione, decretum Incarnationis à prævisione ejusdem peccati dependere. Eademque ratio, in prædeterminatione ad materiale peccati, interdum splendet divina misericordia; quia sicut in reprobis permissiones peccatorum, sunt effectus reprobationis; ita & in electis sunt effectus prædestinationis, quæ est actus divinæ misericordiæ. De quo in Tractatu de præ-
 D stinatione, & reprobatione.

Dispositio
 3.
 art. 3.

§. XII.

Alia objectiones solvuntur.

Inhabis rursus: Quidquid Deus ad extra operatur, pertinet ad iustitiam & misericordiam: juxta illud Psalmi 14. *Universe via Domini misericordia & veritas.* Sed prædeterminare voluntatem hominis ad materiale peccati, non pertinet ad iustitiam, saltem in primo peccato quod committit, quando non se convertit in Deum, in primo instanti usus rationis, juxta doctrinam Divi Thomæ, cum permissio primi peccati, non possit esse pœna alterius. Nec etiam id pertinet ad misericordiam, cum homo operando actum peccati, in maximam potiùs incidat miseriam, quàm sublevetur ab illa: Ergo Deus voluntatem creatam ad materiale peccati non prædeterminat.

B Respondeo distinguendo Majorem. Quidquid Deus ad extra operatur, ut particularis provisor, pertinet ad iustitiam, & misericordiam, concedo. Quidquid operatur, ut prima & universalissima causa, & ut provisor generalis, nego. Unde cum creatio, conservatio, & concursus, ad Deum ut primam causam, & universalem motorem, & generalem provisorum pertineant, non est necesse quod illæ operationes pertineant ad ejus iustitiam & misericordiam, sed sufficit quod spectent ad generalem illius providentiam. Quamvis etiam in prædeterminatione ad materiale peccati, aliquo modo illa attributa reluceant. Quia ut docet S. Thomas 1. p. quæst. 21. art. 4. misericordia sumi potest dupliciter. Primò propriè, pro remotione miserie, quæ est defectus

Objicies quarto: Si Deus prædeterminaret hominem ad materiale peccati, & ad ponendum actum positivum malitiæ substratum, illum tentaret, seduceret, & implanaret: Sed hoc non est dicendum, nam ut habetur Jacobi 1. *Deus intentator malorum est: ipse autem neminem tentat, & Ecclesiastici 15. Ne dicas, ille me implanavit:* Ergo Deus non prædeterminat voluntatem ad materiale peccati. Sequela Majoris probatur. Ille dicitur tentare aliquem, ipsumque seducere, & implanare, qui movet illum ad eliciendum aliquem actum, à quo scit malitiam esse inseparabilem; hac enim ratione diabolus dicitur tentare homines, eosque seducere, & implanare; quia movet illos & invitat ad eliciendos actus à quibus malitia separari non potest.

B Confirmatur: Si Deus præmoveret moraliter hominem ad materiale peccati, præcipiendo, suadendo, vel consulendo actum à quo malitia est inseparabilis, verè diceretur illum tentare, seducere, & implanare, ac centeretur author & causa peccati: Ergo à fortiori, si illum physicè moveat, & prædeterminet ad talem actum eliciendum. Consequentia patet: motio enim & prædeterminatio physica, cum sit ex se, & ab intrinseco efficax, habeatque nexum indissolubilem cum operatione, est multò major & vehementior, quàm moralis, quæ extrinsece solum & objective allicit & invitat agens ad operandum.

in Biblii
 heca

238. Respondeo primò, hoc argumentum facile posse in Adversarios retorqueri. Cum enim juxta illorum principia, Deus per scientiam mediam videat infinitas occasiones & circumstantias in quibus homines non peccarent, sed bene operarentur; & tamen eos ponat in aliis in quibus per eandem scientiam præcavit illos infallibiliter peccaturos, videtur quòd illos tentet, seducat, implanet, & supplantet, & moraliter ad peccandum moveat. Sicut enim occasiones peccandi moraliter movent & incitant homines ad peccandum, ita & qui eos ponit in illis, censetur illos tentare, & ad peccandum inducere; ac proinde esse causa peccati, quod cum sit effectus, vel potius defectus moralis, refundi debet in causam moraliter moventem. Unde ad objectionem.
239. Respondeo secundò, distinguendo Maiorem, Si Deus prædeterminaret hominem ad materiale peccati, moraliter, præcipiendo, consulendo, vel suadendo, elicere actum à quo malitia est inseparabilis, illum tentaret, seduceret, & implaneret, concedo Maiorem. Si prædeterminaret solum physicè, & producendo per modum primæ causæ, & universalis provisoris, entitatem, & actualitatem talis actus, nego Maiorem: ad cujus probationem, eadem distinctio applicanda est.
240. Ad confirmationem quæ ibidem obijungitur, & potissimum militat contra responsum jam datam, concessio Antecedente, nego Consequentiam, & paritatem. Multiplex enim inter motionem physicam & moralem reperitur discrimen. Nam prima (ut supra annotavimus) est præcisiva, & sistit intra ordinem physicum, non autem secunda, quæ se extendit ad ordinem moralem, & attendit potissimum ad ea quæ sunt illius ordinis. Prima solum respicit entitatem, actualitatem, & bonitatem transcendentalem, quæ sunt effectus per se primò correspondentes divinæ omnipotentia, & abstrahit à conformitate vel difformitate à lege. Secunda verò potissimum respicit ea quæ sunt intra lineam motus, & attendit, vel attendere debet ad omnes circumstantias illius ordinis, & præcipue ad conformitatem, vel difformitatem à lege. Prima convenit Deo, ut habet rationem causæ primæ, & universalis provisoris, qui debet dare causas secundis media necessaria ad agendum. Secunda verò illi competit, ut causæ particulari, & provisorii speciali, qui non solum subministrat media necessaria, sed etiam utilia ad operandum. Unde quamvis si Deus moveret hoc secundo modo hominem ad producendum actum malitiæ substratum, censeretur illum tentare, seducere, & implanare, essetque causa & author peccati; ut supra ostendimus contra Calvinum, qui hoc genus motionis Deo attribuit. Secus tamen si illum moveat tantum primo modo, applicando physicè ejus voluntatem ad eundem actum, in quantum est ens & actus, elicendum. Ad probationem verò in contrarium quæ ibidem insinuat, dicendum est, quòd licet motio physica sit major morali intensivè, id est potentior, & efficacior, est tamen minor extensivè; quia, ut diximus, sistit intra ordinem physicum, nec se extendit ad ordinem moralem, sicut motio moralis.
241. Instabis: Præmotio vel prædeterminatio physica voluntatis ad aliquem actum, supponit necessariò ex parte intellectus motionem moralem: quia cum voluntas sit potentia cæca, non potest ferri in aliquod objectum, nisi prius ab intellectu ejus bonitas & convenientia demonstretur, ac proinde nisi prius intellectus moveatur & applicetur à Deo ad talem bonitatem representandam: Sed hæc representatio est moralis motus & excitatio. Ergo si voluntas à Deo physicè moveatur & prædeterminetur ad materiale peccati, debet etiam ab illo moraliter moveri, & prædeterminari, & consequenter erit author & causa peccati.
- Respondeo duplicem dari motionem moralem. Unam quæ fit per solam & nudam objecti propositionem, absque eo quòd aliquid consideretur, suadeatur, vel præcipiatur. Alteram quæ supra nudam objecti representationem addit aliquid per modum inspirationis, persuasionis, consilii, precum &c. quo voluntas inducatur & incitetur ad aliquid volendum, vel respuendum. Prima motio non pertinet propriè ad ordinem moralem, sed sistit intra ordinem physicum, & abstrahit à conformitate vel difformitate à lege. Secunda verò dicitur propriè moralis, & causat actum ad quem movet, non solum in quantum pertinet ad ordinem physicum, sed etiam ut spectat ad lineam motus, & ut est conformis vel difformis à lege. Dicimus ergo, Deum movere moraliter voluntatem ad materiale peccati, solum primo modo, representando scilicet bonitatem physicam objecti, ejusque utilitatem, aut delectabilitatem; prout tales rationes pertinent ad ordinem physicum, & abstrahunt à conformitate, vel difformitate à lege. Cum enim talis representatio sit aliquis actus intellectus, & aliquod iudicium practicum, oportet quòd sit à Deo tantquam à primo movente, & prima causa efficiente, ut colligitur ex D. Thoma in 2. sentent. ad Armbaldum, dist. 37. quæst. unica art. 1. ad 3. ubi dicitur quòd non solum actus peccati est à Deo, sed etiam ipsa cogitatio quæ homo cogitat actum peccati exequendum, in quantum talis cogitatio est actus & ens. Quod probat ex illo 2. ad Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.* Secunda verò motio moralis, quæ fit per modum consilii, suasionis, vel inspirationis, non est à Deo, sed à Diabolo, vel à concupiscentia. Nam ut dicitur Jacobi 1. *Deus inventator malorum est, ipse autem neminem tentat: unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.*
- Dices cum quodam Recentiore, Deus prædeterminat suasionem quibus Dæmon movet nos moraliter ad peccandum: Ergo non solum physicè, sed etiam moraliter, prædeterminat ad actus malos.
- Respondeo distinguendo Antecedens: prædeterminat suasionem quibus Dæmon movet nos moraliter ad peccandum, quatenus tales suasiones sunt actus quidam physici & vitales, concedo Antecedens: quatenus sunt malæ moraliter, & ad peccatum inducentes, nego Antecedens, & Consequentiam. Sicut enim in sententia Adversariorum, Deus tales suasiones, ut sunt actus quidam physici & vitales, per concursam simultaneam in Dæmonibus causat, & tamen non censetur causa moralis peccati; ita nec debet dici moraliter movere ad actus malos, quamvis prædeterminet suasionem quibus Dæmon movet nos moraliter ad peccandum, ut actus quidam physici & vitales sunt.
- Objicies quintò, & dices, nostram sententiam videri rudem & asperam, ac repugnantem divinæ

divinae bonitati & aequitati : injustum enim videtur, quod Deus aeterno supplicio hominem puniat propter actus quos ab aeterno praedestinavit eum eligentem ; & ad quos eligendos, motione efficienti, & cum actu indissolubiliter connexa, voluntatem ejus applicavit, & praeterdeterminavit. Quod explicat quidam Recentiores exemplo Judaei, qui procul dubio esset iniquus, si rem tanto subtiliter mitteret in peram alicujus, & postea illum tanquam de furto convictum, morti adjudicaret.

Respondeo primo, hoc etiam telum facile posse in Adversarios retorqueri : Divinam enim bonitatem & aequitatem repugnare videtur, quod cum videatur per se in infinitas occasiones & circumstantias, in quibus homo non erat peccator, sed bene operaturus, noluit eum in illis constituisse, sed potius in aliis in quibus per eandem scientiam praescribit eum infallibiliter in peccatum lapsurum. Non minus enim repugnat hominem positum in illis occasibus & circumstantiis, in quibus Deus praevidebat illum peccaturum, non labi in peccatum, quam hominem ad materiale peccatum praedeterminatum, actum illum non elicere, nam sicut implicat Dei voluntatem frustrari, ita & ejus praescientiam falli. Unde exemplum Judaei potest etiam in illos retorqueri. Si enim Judex propriam uxorem aut filiam duceret & traheret ad lapsum, in quo certo sciret, illam ab impudicis fore constuprandam, & violandam : postea postea iuste illam punire, & morti adjudicare propter adulterium commissum ? Eaque nonne haberet iustissimam causam excusationis, & querimoniam adversus illum ? Item si quis duceret aliquem ad saltigium turris, vel ad supercilium montis, ex quo certo sciret eum in praecipitium lapsurum ; vel in sylvam in qua deberet latronibus spoliari, plagis affici, & tandem jugulari : talis certe nonne esse causa solum permixta, & non positiva casus, & mortis illius ? Videant ergo Adversarii, quomodo tela projecta redeant in projectentem, & difficultas proposita, nobis & illis communis sit. Hoc praemisso.

Ad objectionem directam respondeo, negando Majorem. Ad cujus probationem, dicendum est, quod sicut licet magister manum discipuli ad scribendum applicet, & physicè praemoveat ; & cum illo, non solum simultaneo, sed etiam praevio consensu, ad scribendum concurrat : quia tamen discipulus à rectitudine talis motionis & applicationis subtrahens, inducit & causat in scriptione obliquitatem, deformitatem, & defectum : metetur ab illo corripitur, & flagellatur. Item sicut licet in sententia Adversariorum, Deus determinet voluntatem creatam ad actum peccati in individuo, in quo (ut supra annotavimus) reperitur aliqua specialis malitia, quae illi non convenit secundum suam rationem specificam (ea scilicet quae sumitur ex intentione gradualem actus, vel ex circumstantiis intra eandem speciem aggravantibus) tamen iustissime speciale illam malitiam, in reprobis aeterno supplicio puniat : quia scilicet, quamvis Deus determinet ad substantiam & entitatem illius actus individualiter considerati, non tamen ad speciale illam malitiam & deformitatem, quae illi ex defectibilitate voluntatis adiungitur. Ita similiter nos dicimus, quod licet Deus ad speciem & entitatem actuum malorum, in esse physico & naturali consideratam, quae transcendentaliter bona est, & in Deum ut in ultimum finem reducibilis, voluntatem creatam, ut prima

Tom. I.

A causa, & universalis totius entis provisor, moveat, applicet, & praedeterminet ; quia tamen peccator à regulis morum devians, & à rectitudine divini concursus se subtrahens, tali entitati superinducit malitiam & defectum moralem, iustissime à Deo corripitur, & castigatur ; nullaque datur peccatoribus iusta excusationis vel querimoniae causa adversus Deum.

Instabis, Demus aliquem gravi aliqua tentatione vexatum, & considerantem utrinque motiva ad eam inducentia, & ab ea deterrita praedeterminati à Deo ad materiale peccati : nonne ille habebit legitimam excusationem, & merito dicere poterit, se tale peccatum commississe, quia dubitans, & quasi pendulus inter motiva contraria, fuit à Deo in talem actum inclinatus, & ad illum praedeterminatus ?

B Respondeo nullam tali homini dari legitimam causam excusationis & querimoniam : Tum quia non fuit à Deo praedeterminatus nisi ad entitatem & substantiam actus in esse physico & naturali consideratam : ille verò ex propria defectibilitate, ad ejus deformitatem, & malitiam moralem se determinavit. Tum etiam, quia stante tali praedeterminatione poterat (potentia saltem antecedenti, & in sensu diviso) non ponere illum actum,

249 Addo quod, licet Deus in genere causae efficientis, & per modum primae causae, & universalis provisoris inchoet illum actum, sub ea ratione quae est physica & vitalis (aliàs enim non posset habere rationem primae causae, & primi principii respectu illius, ut supra ostendimus) homo tamen illum inchoat in alio genere causae, materialis scilicet & dispositivae, quatenus objectivè & materialiter movet Deum, ad praebendum influxum illum praevium in materiale peccati. Cum enim natura humana per peccatum originale sit vitata & corrupta, & magis in malum quam in bonum propensa : ratione corruptionis appetitus sensitivi, rebellionis concupiscentiae, & propensionis quam habet ad peccatum ; objectivè & materialiter movet Deum, ut aliquando in poenam peccati praecedentis, saltem originalis, ei denegeret auxilia efficacia ad vitandum peccatum, eaque ad materiale peccati praedeterminet. Ita expressè docet S. Prosper respondens ad primam objectionem Gallorum, qui dicebant ex doctrina sancti Augustini sequi, quod ex praedestinatione Dei, veluti fatali necessitate, homines ad peccatum compellerentur, & traderentur in perditionem. Quod etiam Catholicis imponebat olim Faustus Semipelagianorum Antesignanus, ut videri potest lib. 1. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. & 19. Respondens inquam, D. Prosper illi objectioni, seu potius calumniae Semipelagianorum, sic ait : *Qui praedestinationis nomine fatum predicat, tam non est probandus, quam qui fati nomine veritatem praedestinationis infamat : fati enim opinio nova est, & de falsitate concepta : praedestinationis autem fides, multa sanctorum Scripturarum auctoritate munita est, cui nullo modo fas est, ea quae ab hominibus male aguntur ascribi, qui in proclivitatem cadendi, non ex conditione Dei, sed ex primi patris praevaricatione venerunt. Idem colligitur ex D. Thoma 2. 2. quaest. 2. art. 5. ad 1. ubi ex Augustino docet auxilium gratiae hominibus in statu naturae lapsae, in poenam praecedentis peccati, saltem originalis, interdum denegari. Id etiam constabit ex dicendis in Tractatu de praedestinatione, ubi ostendemus, juxta doctrinam utriusque sancti Doctoris, reprobationem negativam (id*

D

E

Diff. 5. art. 3. 54

et decretum denegandi gloriam ut beneficium indebitum) fieri ex prævisione peccati originalis, ac proinde primam permissionem peccati (quæ non solum importat denegationem auxilii efficacis, sed etiam decretum influendi per modum primæ causæ, & universalis totius entis provisoris, in materiale peccati) esse illius effectum.

250 Ex hac doctrina facile intelliges & expones locum D. Anselmi, cui potissimum confidunt Adversarii, desumptum ex libro de casu diaboli cap. 28. ubi, inquit, docet Deum non sponte dare concursum ad motum voluntatis pravum, sed ut rapiatur permittit. Nam præterquam quod Anselmus in toto illo capite, ne verbum quidem habet de concursu Dei, & loquitur solum de malo usu, seu de abusu liberi arbitrii, quem dicit non esse à Deo, sicut ipsam volendi potestatem; facile posset explicari, juxta principia jam tradita, dicendo scilicet, influxum prævium in materiale peccati, non dari sponte à Deo, & à voluntate creata aliquo modo rapi: quia illa, ut jam ostendimus, ratione propensionis quam habet ad peccatum in statu naturæ lapsæ, & ratione peccati præcedentis, saltem originalis, Deum aliquo modo (objectivè scilicet & materialiter) movet, & determinat, ac veluti cogit ad præbendum influxum & concursum prævium ad materiale peccati. In quo etiam sensu posset explicari illud Itaiæ: *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis.*

251 Instabis rursus, & dices, hac responsione non evacuari penitus difficultatem, nam idem argumentum potest fieri de Angelis, & primis parentibus in statu innocentie, & quæri, cur Deus illis denegaverit auxilia efficaciam ad perseverandum, eoque prædeterminaverit ad materiale inobedientie, potius quam ad observantiam & impletionem præcepti? Cui difficultati non potest satisfieri, recurrendo ad culpam præcedentem, quæ indignitate suâ Deum moverit ac determinaverit, ad illis denegandum auxilia efficaciam, & prædeterminandum ad materiale peccati, cum illud peccatum fuerit omnium primum, & nullam culpam præcedentem supposuerit.

252 Respondeo primò, quod sicut Adversarii nullam possunt assignare causam, cur Deus Angelis & primis parentibus denegaverit gratiam congruam ad perseverandum in bono, eosque posuerit in illis circumstantiis & occasionibus in quibus per scientiam mediam præviderat illos in peccatum inobedientie infallibiliter esse lapsuros; sed tenentur cum Apostolo recurrere ad inscrutabilia judicia Dei: ita etiam nulla potest assignari ratio, cur Deus Angelis, & primis parentibus denegaverit auxilium efficaciam ad implendum præceptum, & eos ad materiale inobedientie prædeterminaverit, nisi quia ita voluit. Nec aliter responder Augustinus lib. 11. de Genesi ad lit. cap. 10. ubi loquens de casu Adami & Angelorum ait: *Sed posset inquit etiam ipsorum voluntatem in bonum convertere, quoniam omnipotens est. Posset plane: cur ergo non fecit? quia noluit: cur noluerit, penes ipsum est.*

253 Secundo respondeo cum eodem Augustino, quod Deus voluit permittit casum Adami & Angelorum, ut ostenderet defectibilitatem liberi arbitrii creati, quod ut dicit S. Doctor de corrept. & gratia cap. 11. *Ad malum sufficit: ad bonum autem nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Et Tractatu de cantico novo cap. 8. *Quid, inquit, valeat liberum arbitrium non adjutum, in ipso Adam demonstratum est. Ad malum*

A *sufficit sibi: ad bonum, non, nisi adjuvetur à Deo.*

Denique cum Joanne S. Thoma, alioque recentioribus Thomistis, responderi potest, Deum fuisse motum & determinatum ad denegandum Angelis & primis parentibus auxilium efficaciam ad prædeterminandum illos ad materiale peccati inobedientie, ab ipsamet culpa concomitante, quæ licet fuerit in eodem instanti in quo, cum denegatione gratiæ, & prædeterminatione ad materiale peccati, utramque tamen præcellit prioritate naturæ, seu instantis à quo, in genere causæ materialis dispositivæ: coque ferè modo, quo corruptio antecedit generationem, vel actus contritionis & charitatis gratiam sanctificantem, à qua in sententia Thomistarum procedunt; & universaliter omnes dispositiones concomitantes formam, à qua per modum proprietatis dimittunt, ut docet S. Thomas, p. quæst. 7. art. 13. ad 2. his verbis: *Calor qui est dispositio ad formam ignis, est effectus profluens à forma ignis: Vel doneque sicut apertio fenestræ, quæ licet effectivè procedat ab ingressu venti in aulam, ad illum disponit, & illum in genere causæ materialis dispositivæ antecedit: quia remorio impedimenti se habet veluti quædam dispositio, saltem negativa, ad introductionem formæ. Sicut ergo in præfatis exemplis patet, quod nunquam fieret generatio, nisi præcederet corruptio; nec forma ignis introduceretur in lignum, nisi per calorem ut oïa esset dispositum; nec peccator gratiam sanctificantem reciperet, nisi eliceret actus contritionis & charitatis, nec denique ventus intraret in aulam, nisi fenestra aperiretur. Ita similiter, nisi homo vel Angelus prius naturæ se determinaret ad formale peccati, vel ad materiale fundamentaliter sumptum, non prædeterminaretur à Deo ad materiale materialiter sumptum, seu ad entitatem physicam, quæ malitiæ moralis liberetur.*

Quod diximus de prædeterminatione temporali, applicari debet æternæ prædefinitioni, seu decreto prædeterminanti, à quo profluit, & cujus est executio; eademque mutua prioritas in diverso genere causæ, inter prædefinitionem materialis peccati, & prævisionem culpæ, seu determinationem ad formale, admitti. Unde sicut diximus, quod idem Deus prædeterminat voluntatem creatam ad materiale peccati, quia illa prius naturæ seipsam determinat ad formale, vel ad materiale fundamentaliter sumptum, ita etiam, juxta hanc solutionem & doctrinam, dicendum est, Deum entitatem & actualitatem in materiali peccati imbibitam, idcirco ab æterno prædefinire, quia prævidit voluntatem creatam, seipsam ad formale, vel ad materiale fundamentaliter sumptum, ex propria malitiæ & defectibilitate determinaturam.

Si autem quæras, in quo medio talis præscientia fundetur? Breviter respondeo, illam fundari velin decreto denegandi auxilium efficaciam ad evitandum peccatum; supposita enim auxilii efficacis denegatione, sequitur infallibiliter (non quidem consecratione physica, sed logica) ut alibi exposuimus, quod voluntas peccabit, & ad formale peccati vel ad materiale fundamentaliter sumptum, se determinabit. Sicut ex subtractione salis, sequitur infallibiliter corruptio carnis, vel ex remotione columnæ calus lapidis.

Vel etiam dici potest (& hæc responsio videtur verior, & principis Thomistarum conformior) talem præscientiam non fundari in alio medio, quam in ipsamet prædefinitione, seu decreto po-

frivo prædeterminandi voluntatem creatam ad
materiale peccati materialiter sumptum. Ut e-
nim tale decretum habeat rationem medii re-
quiret illius, non requiritur, quod illam omni-
bus modis, & in omni genere causæ, antecedit,
sed sufficit quod eam præcedat in aliquo priori
causæ, & instantis à quo, in aliquo genere cau-
sæ, quamvis illa in alio genere supponat, & sub-
sequatur, ut constat in exemplis supra adductis.

Ex dictis intelliges, quod licet decretum quo
Deus statuit ab æterno ad actus malos & pecca-
tinosos hominum & Angelorum concurrere,
in aliquo sensu, prædefinitio & prædeterminatio ap-
pellari possit; potest tamen etiam post definitio &
post determinatio nuncupari: licet enim in aliquo
genere causæ sit prior determinatione volunta-
tes creatæ, in alio tamen est eâ posterior, & ab illa
dependet, modo explicato, subindeque postde-
finitio, & postdeterminatio appellari potest.

Contra hanc doctrinam, & mutuam illam
in diverso genere causarum prioritatem, propo-
nunt Adversarii plures instantias, quæ supra so-
luntur. Et de hoc iterum agendum erit in
tractatu de justificatione, explicando mutuam
prioritatem causalitatis & dependentiæ, quæ
inter gratiam sanctificantem, & actus contritio-
nis & charitatis intercedit.

Solum hic advertendum est, doctrinam illam
de mutua causarum dependentia & causalitate,
non esse Scholæ Thomisticæ peculiarem, sed
plures etiam ex Patribus Societatis eam ample-
cti: Vazquez enim illa utitur in materia de justi-
ficatione, ad explicandum quomodo actus cha-
ritatis & contritionis effectivè à gratia justifi-
cante procedant, & nihilominus ad illam dis-
ponant. Bellarminus etiam illam mutuam depen-
dentiam inter voluntatis actum, & judicium
prædictæ prædictum à quo dirigitur agnoscit.

Enimvero Claudius Typhanus, ejusdem Theo-
logus, librum edidit de ordine, deque prioritate
& posteriori, in quo fuisse dissertit de hac mu-
tua antecessione diversi generis causarum. Cur
ergo nobis pariter non licebit illa hic uti, ad di-
scutenda argumenta quibus Adversarii nos ur-
gent, & clavum clavo trudere, ac subtilitates
Scholæ, alius subtilitatibus enodare? Præsertim
cum Cardinalis Delugo ingenue fateatur, Vaz-
quezem & alios qui mutuam illam prioritatem in
diverso genere causæ admittunt, non posse im-
pugnare efficaciter præmotionem physicam, &
gratiam prædeterminantem, quam Thomistæ
docent, eâque mutuâ prioritate semel constitutâ,
Thomistæ qui ad illam confugerint, ab illorum
Recentiorum argumentis tutos esse. Et quam-
vis daretur doctrinam illam de mutua causarum
dependentia, non esse certam, vel demonstrabi-
lem, nemo tamen inficiari potest, eam ad minus
esse valde probabilem, multosque tum intra tum
extra Scholam D. Thomæ habere defensores, ac
vixis tum naturæ tum gratiæ exemplis suaderi
posse; quod sufficit ad retundendum impetum
Adversariorum contra nostram sententiam,
quia ut communiter dicitur, *solvere probabiliter,
& salvere evidenter.*

§. XIII.

Proponuntur duo argumenta desumpta ex definitione
Tridentini, Lutheri & Calvinii errorem prosci-
bentis.

Obijciunt insuper quidam Recentiores defi-
nitionem Trident. sess. 6. can. 6. ubi sic ha-

betur: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias
suas malas facere, sed mala opera ita ut bona Deum o-
perari, non permissivè solum, sed etiam propriè & per
se: adeo ut sit proprium opus ejus, non minus proditio
Indæ, quàm vocatio Pauli, Anathema sit.* Ex qua de-
finitione Tridentini, duo erunt argumenta
contra nostram sententiam. Primum est: In hoc
canone proscibitur error Lutheri & Calvinii, &
damnatur illud quod ipsi assererant: At illi non
dicebant Deum esse authorem peccati formaliter,
aut formaliter instigare & movere ad ma-
lum; sed solum esse authorem illius voluntatis,
quâ homo dum peccat, consentit, & succumbit
tentationi, & ad illam voluntatem determinare;
imò ad voluntatem creatam reducebant ipsum
peccatum. Nam Calvinus lib. 2. instit. cap. 4. sic
ait: *Excusatio impiorum, & quæcumque inde sequun-
tur flagitia, opera Sathana nuncupantur: quorum ta-
men causa extra voluntatem humanam quaerenda non
est, ex qua radix mali surgit, in qua fundamentum re-
gni Sathana (hoc est peccatum) residet.* Ergo Tri-
dentinum damnat formaliter opinionem, quæ
tenet Deum applicare voluntatem creatam ad
entitatem, sive materiale peccati.

Secundum argumentum sic à quibusdam Re-
centioribus proponitur. Concilium in illo cano-
ne damnat sententiam quæ docet Deum non
se habere permissivè solum in ordine ad pecca-
ta: Sed hæc sequitur ex sententia quæ asserit
Deum prædefinire & prædeterminare materia-
le peccati: Ergo hæc sententia cum definitione
Tridentini coherere nequit. Major patet, Mi-
nor verò probatur. Qui causat aliquid ad quod
aliud infallibiliter & inevitabiliter sequitur,
non censetur, nec dici potest (nisi abusivè & nu-
gatoriè) se habere permissivè solum in ordine ad
illud. Nam quia mors & cæcitas v. g. infallibili-
ter, & inevitabiliter, ad abscissionem capitis, aut
confixionem oculorum, sequuntur; absurdum
& ridiculū esset asserere, quod ille qui alteri ca-
put abscindit, vel oculos configit, permissivè
tantum se habeat ad ejus mortem, vel cæcitate-
m. Sed ex prædefinitione & prædeterminatione
materialis peccati, infallibiliter, & inevitabili-
ter sequitur peccatum: quia impossibile est ut
homo habeat actum positivum odii Dei v. g. in
voluntate, & actum intellectualem quo cognoscit
per judicium indifferens, hunc actum esse ma-
lum & prohibitum, & non peccet: Ergo & c.

Confirmatur primò: Deum permissivè con-
currere ad aliquid, est illud non impedire, cum
possit: Sed positâ prædeterminatione ad mate-
riale peccati, Deus non potest impedire seque-
lam malitiæ, ut jam ostendimus: Ergo nec per-
missivè ad illam se habere.

Confirmatur secundò: Ut Deus prædetermi-
nans voluntatem ad materiale peccati, possit di-
ci se habere permissivè solum in ordine ad for-
male, oporteret quod posito materiali, restaret
adhuc aliqua alia actio, per quam produceretur
formale: Sed posito materiali nulla restat actio,
per quam producat formale, cum illud imme-
diatè resultet ad positionem materialis, sicut re-
lationes & privationes immediatè resultant ad
positionem fundamenti: Ergo Deus prædetermi-
nans voluntatem ad materiale peccati, non
potest dici se habere permissivè in ordine
ad formale.

§. XIV.

§. XIV.

Retorquentur hac argumenta in Adversarios.

Antequam his argumentis directè & in forma respondeamus, oportet breviter illa in Adversarios retorquere, & ostendere difficultatem in illis contentam, esse nobis & illis communem.

263 In primis ergo juxta Adversariorum principia, concursus divinus sequitur nutum voluntatis creatæ, & illius determinationem: unde cum voluntas creata non semper se determinet ad bonum, sed quandoque ad malum, concursus Dei equaliter se extendit ad bonum & ad malum; & absque ullo discrimine effectivo (quidquid sit de affectivo) utrumque causat, & ad utrumque mediâ voluntatis determinatione transit. Et sic juxta hanc sententiam, & modum explicandi concursum divinum, non minus est opus Dei proditio Judæ, quam vocatio Pauli: quod in Lutero & Calvino damnat Tridentinum canone supra relato.

264 Secundò, Ille qui ponit aliquem in occasionibus & circumstantiis, in quibus prævidit illum infallibiliter peccaturum, censetur, moraliter saltem, in ejus peccatum influere; illumque moraliter præmovere & prædeterminare ad peccandum, cum occasiones ad peccandum, ad peccatum moraliter moveant & excitent, illudque moraliter causent, juxta illud commune Galorum proloquium. *L' OCCASION FAIT LE LARON.* Unde cum in sententiâ Adversariorum, Deus interdum ponat homines in illis circumstantiis & occasionibus, in quibus per scientiam mediâ præscivit illos peccaturos, potius quam in aliis in quibus prævidit eos bene operaturos, videtur esse causa, saltem moralis, cur homines peccent, & homines ad peccandum moraliter præmovere & prædeterminare, quod est in secundum errorem Calvini supra impugnatum incidere.

265 Nec valet si dicas, illa inconvenientia non sequitur ex Adversariorum sententiâ, quia Deus non tenetur ponere homines in illis occasionibus in quibus prævidit illos bene operaturos, sed potest interdum, propter occultos fines suæ providentiæ, eos constituere in illis in quibus præcavit eos lapsuros. Maxime quia postis illis circumstantiis & occasionibus, homo potest (potentiâ saltem antecedente, & in sensu diviso) non peccare, & bene operari.

Non valet, inquam, hæc responsio, nam præterquam quod illa non salvat, quin Deus sit causa moralis peccati; sicut enim occasiones peccandi moraliter movent & incitant ad peccandum, ita & qui ponit hominem in illis, censetur esse causa moralis cur incidat in peccatû idem omnino dicunt Thomistæ de prædeterminatione ad materiale peccati, Deum scilicet non teneri semper prædeterminare physicè hominem ad actus bonos, & honestos, ac rectæ rationi conformes, sed interdum, propter occultos suæ providentiæ fines, posse illum ad materiale peccati, per modum primæ causæ, & universalis totius entis provisoris, prædeterminare: maxime in statu naturæ lapsæ, & per peccatum originale vitiatæ, in quo appetitus sensitivus, propter rebellionem concupiscentiæ, valde inclinatur ad bonum sensibile contrarium rationi. Addunt etiam Thomistæ, quod voluntas creata sub tali prædeterminatione posita, manet perfectè libera, & retinet potentiam proximam & expeditam ad non ponendum illum actum ad quem à Deo

A prædeterminatur: unde si hæc responsio valeat pro Scientiâ mediâ defensoribus, valebit etiam pro Thomistis, & aliis physicæ prædeterminationis assertoribus.

Nec obstat si istes, & dicas, hoc interesse discrimen inter nostram & Adversariorum sententiam, quod in nostra sententiâ, concursus Dei determinat voluntatem creatam ad entitatem actûs, à quo malitia est inseparabilis: è contrariò juxta Adversariorum principia, Dei concursus à voluntate creata ad speciem actûs determinatur. Non valet, inquam, hæc instantia, quia licet Adversarii doceant, concursum divinum à voluntate creata ad speciem actûs determinari; voluntatem tamen talem concursum determinare quantum ad individuum ipsam determinare (ut supra ostendimus) aliqua malitia specialis reperitur, quæ illi secundum rationem specificam non convenit: unde si Deus determinans voluntatem ad entitatem & speciem actûs in esse physico & naturali consideratam, à quo malitia est inseparabilis, non possit dici, nisi abusive & nugatorie, talem malitiam permittere; non poterit similiter, nisi ridiculè & abusive, censeri causa solum permissiva illius specialis malitiæ, quæ eidem actui convenit ex individuali ratione. Quare omnia argumenta quæ fiunt ab Adversariis contra determinationem ad speciem actûs, possunt in illos retorqueri, & fieri contra determinationem ad individuum. His præmissis: non erit nobis difficile argumenta propoſita dissolvere, & ab his araneorum telis nos expedire. Unde fit

§. XV.

Solvitur primum argumentum ex definitione Tridentini desumptum.

Aprimum ergo argumentum ex definitione Tridentini desumptum, dicendum est, Concilium in illo canone damnare illam opinionem, seu potius hæresim, quæ tenet Deum movere & inclinare voluntatem ad materiale peccati, eo genere motionis quæ necessariò debet ad formale se extendere: qualis erat illa quam Lutherus & Calvinus admittebant. Lutherus enim dicebat Deum producere in voluntate motum passivè se habente actiones nostras, sive bonas, sive malas. Calvinus verò errorem Lutheri aliquo modo temperans, fateretur quidem voluntatem activè in suos actus, sive bonos, sive malos influere, & ad utrosque à Deo moveri & applicari: sed addebat voluntatem creatam, sub divina motione & applicatione, non servare ipsam differentiam actualem, nec retinere potentiam ad oppositum, sed à Deo moveri solum spontaneè, & sine coactione, & sicut equus ad currendum movetur à seſſore. Ex quo evidenter sequitur, quod si in actibus voluntatis ita motus & applicatus à Deo, reperitur peccatum, illud non Deum ut authorem, non verò in voluntatem creatam refundendum sit, & quod proprium ejus opus sit non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli. Quare ut Concilium hanc errorem in suo principio elideret, canonem illum in quo illum proſcribit, sic incipit: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis suas malas facere &c.* Quibus verbis aperte declarat, idcirco Lutherum & Calvinum docuisse, Deum in nobis mala operari ut bona operari, non permissivè solum, sed propriè & per se, quia sentiebant, Deum ita movere homines ad agendum, ut non sit in potestate hominis vias

facias malas facere. Unde ipsemet Lutherus in assertionibus, assert. 36. sic loquitur: *Quomodo potest se homo ad bonum preparare, cum neque in potestate sui sit via suas malas facere: nam & mala opera in impio operatur Deus, ut enim Proverb. 19. dicitur, impius propter se ipsum operatus est Dominus, etiam omnia ad drem malum. Quis aude negare se etiam in malo operis sepe coactum, aliud facere quam cogitaverit?* Et in alio loco ait: *Si prescivit Deus Iudam fore proditorem, necessarium Iudas se habet proditor, nec erat in manu Iudae, aut ullius creaturae, aliter faceret.* Lutherus concinit Calvinus lib. 3. institut. cap. 23. num. 9. ubi ait: *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia credere nequeunt peccandi necessitatem: propterea cum ex Dei ordinatione sibi iniicitur humana necessitas. Idem docet Zuinglius sermone de Providentia cap. 6. ubi ait: Coactus est homo ad peccandum.* Et Beza in summa Christianismi pag. 111 inquit: *Omnia a necessitate ex Dei immutabili deo evenire, ut secundum illud Iudas necessarium prodiderit, Herodes & Pilatus necessarium Christum condemnaverint.* Unde quavis illi haereticis interdum allerant, se non refundere malitiam peccati in Deum, sed in voluntatem creatam, hoc ipso tamen quod talem admittunt voluntatis motionem, quae non relinquat in ea indifferenciam activam, seu potentiam ad oppositum, sed solam spontaneitatem, & immunitatem a coactione; verbiis negant quodre affirmant, & sibi contradicunt. Quod mirum non est, cum Nicolaus Romanus in libro qui inscribitur, *Calvini effigies*, spectaculo 9. & 10. quorum titulus, *Calvinus sibi discolor*, ostendat librum institutionum Calvinii esse centonem contradictionum, & numeret viginti primarias, & plusquam sexcentas conscientias.

Adde cum Valentia 1. p. quaest. 19. puncto 3. assertionione 4. quod quando Calvinus ait, *Dei voluntatem nunquam tendere in malum, nec velle hominum malitiam, solum intendit, Deum eam non velle per se, & quatenus habet rationem mali, sed per accidens tantum, & in quantum induit rationem boni, seu medii ad manifestationem suae iustitiae vel misericordiae conducentis.* Unde, juxta Calvinum, Deus ad omne genus peccati, etiam cum dissimilitudine sumpti, comparatur sicut ille qui eligit mendacium, alicujus commodi & utilitatis causam honestatam.

Ex his facile intelliges, non minus vastum Chaos inter nos & Calvinum jacere, quam quo Abraham epuloni inelamabat, illum a Lazaro distare & esse leiotum, ut fuscus in Apologia Thomistarum art. 7. ostendimus, ibique omnia quae P. Annanias in libro de scientia media disp. 4. cap. ultimo proponit argumenta dissolvimus. Unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem inuoluntate repetamus.

§. XVI.

Aliud argumentum ex Tridentino desumptum diluitur.

AD secundum argumentum ex eodem Canone Tridentini desumptum, facile respondetur, concessa Majori, negando Minorem. Ad cuius probationem, in primis dico quod Julianus olim simili argumentatione utebatur, ad probandum non dari peccatum originale in parvulis; sic enim ratiocinabatur. Deus est causa corporum, sexuum, conjunctionum: Ergo ex generatione

A prolis non sequitur peccatum, alioquin Deo attribueretur. Cui responderet S. Augustinus lib. 3. quem scripsit contra illum, cap. 9. *Sicut de prole adulterorum, si ego dicerem: tot malorum, id est, lasciviae, turpitudinis, criminis, bonus fructus esse non potuit: recte mihi responderes, hominem qui de adulteris natus est, non esse fructum lasciviae, turpitudinis, criminis, quorum malorum auctor est diabolus: sed corporum, sexuum, conjunctionum, quorum bonorum auctor est Deus.* Sic ergo tibi rectissime dico: *malum cum quo nascitur homo, non esse fructum corporum, sexuum, conjunctionum, quorum bonorum auctor est Deus: sed prima pravaricationis, cuius auctor est diabolus.* Ita similiter nos respondere possumus, quod Deus non est auctor peccati, quamvis praedeterminet voluntatem ad materiale, ex quo malitia sequitur; quia illa non resultat ex materiali, prout est a Deo, ut prima causa efficiente, sed prout exit a voluntate creata, ut prima causa deficiente, & difformiter ad regulas morum operante. Unde docet Capreolus in 2. dist. 37. art. 3. ad 3. quod si Deus substantiam odii Dei, aut alterius actus mali, se solo produceret, aut conservaret extra omne subiectum, non propterea peccaret, neque talis actus odii Dei esset peccatum, neque haberet deformitatem odii Dei; eo quod talis deformitas non necessario consequatur substantiam talis actus in se, vel etiam ut a Deo procedat, se solum ut procedat a libero arbitrio defectibili, suoque illo actu recedente a lege, & a recto ordine ad Deum ut finem ultimum.

B In forma igitur respondeo, distinguendo illam propositionem. Qui causat aliquid ad quod aliud infallibiliter & inevitabiliter sequitur, non censetur, nec dici potest se habere solum permissivè in ordine ad illud: si sequatur ad illud consecutione physica, seu causalitatis, concedo. Si ad illud sequatur consecutione tantum logica, & illationis, nego. Nam ad motum vitalem tibiae curvae sequitur infallibiliter & inevitabiliter claudicatio; & tamen anima causans illum motum, non censetur esse causa positiva, sed tantum permissiva talis defectus. Item, ut supra dicebamus, Deus causat generationem hominis, ad quam infallibiliter sequitur peccatum originale, & tamen tale peccatum non causat, sed tantum permittit. Similiter in sententia Adversariorum, ad positionem hominis in occasionibus & circumstantiis in quibus Deus per scientiam mediam illum praevidit peccaturum, infallibiliter sequitur peccatum; & tamen Deus non censetur illud velle, vel causare, sed tantum permittere. Denique, ut supra arguebamus, ad determinationem voluntatis ad individuum actus mali & peccaminosi, sequitur infallibiliter aliqua specialis malitia & deformitas, quae illi secundum suam rationem specificam non convenit; & tamen quia haec non sequitur ex divino concursu determinante voluntatem ad talem actum in individuo, consecutione physica, sed tantum logica, Adversarii docent Deum non se habere positivè, sed tantum permissivè in ordine ad illam. Quid ni ergo idem nobis licebit respondere de concursu praevio determinante voluntatem ad materiale peccati? Nam similiter ejus malitia & deformitas non sequitur ad talem praedeterminationem consecutione physica & causalitatis, sed tantum consecutione logica & illationis, Unde exempla quae ab Adversariis adducuntur, non sunt ad rem; quia mors & caecitas, cum sint inter sphaeram activitatis causarum secundarum.

C In forma igitur respondeo, distinguendo illam propositionem. Qui causat aliquid ad quod aliud infallibiliter & inevitabiliter sequitur, non censetur, nec dici potest se habere solum permissivè in ordine ad illud: si sequatur ad illud consecutione physica, seu causalitatis, concedo. Si ad illud sequatur consecutione tantum logica, & illationis, nego. Nam ad motum vitalem tibiae curvae sequitur infallibiliter & inevitabiliter claudicatio; & tamen anima causans illum motum, non censetur esse causa positiva, sed tantum permissiva talis defectus. Item, ut supra dicebamus, Deus causat generationem hominis, ad quam infallibiliter sequitur peccatum originale, & tamen tale peccatum non causat, sed tantum permittit. Similiter in sententia Adversariorum, ad positionem hominis in occasionibus & circumstantiis in quibus Deus per scientiam mediam illum praevidit peccaturum, infallibiliter sequitur peccatum; & tamen Deus non censetur illud velle, vel causare, sed tantum permittere. Denique, ut supra arguebamus, ad determinationem voluntatis ad individuum actus mali & peccaminosi, sequitur infallibiliter aliqua specialis malitia & deformitas, quae illi secundum suam rationem specificam non convenit; & tamen quia haec non sequitur ex divino concursu determinante voluntatem ad talem actum in individuo, consecutione physica, sed tantum logica, Adversarii docent Deum non se habere positivè, sed tantum permissivè in ordine ad illam. Quid ni ergo idem nobis licebit respondere de concursu praevio determinante voluntatem ad materiale peccati? Nam similiter ejus malitia & deformitas non sequitur ad talem praedeterminationem consecutione physica & causalitatis, sed tantum consecutione logica & illationis, Unde exempla quae ab Adversariis adducuntur, non sunt ad rem; quia mors & caecitas, cum sint inter sphaeram activitatis causarum secundarum.

270.

sequuntur per se, & ex natura rei, & consecutio- A
ne Physica, ad inflictionem vulneris lethalis, &
confixionem oculorum. Malitia autem & de-
formitas peccati, cum non sit intra sphaeram
causalitatis divinae, nec contineatur sub obje-
cto formali divinae omnipotentiae, quae solum
respicit id omne quod est in Deum ultimum si-
nem ordinabile, non resultat, nec sequitur ex
praedeterminatione voluntatis ad materiale
peccati, consecutione physica, sed tantum lo-
gica, ut exposuimus Tractatu praecedenti:

Disp.

4. arti.

5.

271.

Ad primam confirmationem, nego Mayo-
rem: ut enim aliqua causa censetur permissivè
solum se habere ad aliquem effectum, vel defe-
ctum, non semper requiritur quod possit illum
impedire (saltem potentia consequenti, & in
sensu composito) sed sufficit quod talis effectus,
vel defectus, non contineatur intra sphaeram a-
ctivitatis illius, sed in aliam causam deficien-
tem, per se primò reducatur: ut constat exem-
plis adductis, praesertim exemplo animae mo-
ventis tibiam curvam ad ambulandum, quae de-
fectum claudicationis censetur permittere;
quamvis, supposita motione tibiae, non possit
illum impedire. Idem cum proportione dicen-
dum est in proposito.

Ad secundum nego etiam Majorem: nam
(ut in eodem exemplo, quo frequenter utitur, et
D. Thomas persistamus) defectus claudicatio-
nis immediatè resultat ad motum tibiae curvae,
sine interuentu alicujus novae actionis; & ta-
mè animà censetur esse causa solum permissiva
illius. Item peccatum originale ex generatione
hominis immediatè resultat; & tamen Deus il-
lud non positivè causat, sed tantum permittit:
Ergo similiter quamvis expositione materialis,
immediatè, & sine ullius novae actionis inter-
ventu, formale resultat, non sequitur Deum
non esse causam tantum permissivam illius: ad
hoc enim sufficit quod malitia & deformitas
peccati, non resultat ex materiali, prout est à
Deo, & quod talis defectus intra sphaeram divi-
nae causalitatis & omnipotentiae non contine-
tur. Et haec sufficiant de providentia Dei in ge-
nerali, Tractatu sequenti, de praedestinatione,
quae est specialis providentia, quam Deus habet
circa electos: & reprobatione, quae ipsi oppo-
nitur, Deo favente disseremus; & plures ac-
lebres hujus temporis difficultates & contro-
versias, eà quae poterimus brevitate & perspi-
cuitate resolvemus.

*Finis Tomi primi Clypei Theologiae Thomisticae contra novos
ejus impugnatores.*

